

amikor túl hevesen és meggondolatlanul közelítenek olyan emberek és célok felé, akik és amik nem táplálók, lényegiek vagy nem hosszú időre szólók. A helyre és a korszakra való tekintet nélkül mindig túlságosan szűk kereteket várnak rájuk, amelyekbe belecsábítják vagy beléliklik őket.

Ha az ember tapasztalta már a fogságot, ha szenvedett az *Hamburdel Almától*, a lélek éhségétől, ha valaha is csapdába esett már és különösen, ha valami teremtrese hajítja, akkor valószínű, hogy volt már ilyen „visszavadult nő” vagy talán most is az. Az ilyen nő általában rendkívüli éhséget érez valami lélekreli után, és gyakran fogad el bármiféle álcázott méretet abban a hitben, hogy lelke épp erre éhezik.

Jóllehet sok visszavadult nőnek sikerül csupán kisebb szőrösömő feláldozásával kikerülnie a csapdából, sokkal többben okatlan módon, érzékeik pillanatnyi kihagyása következtében, egyenesen belésétálnak, van, akit össze is tör ez a csapda, megint mások nagy vesződségek árán tudnak csak kiszabadulni belőle, s egy barlangba vonzóják magukat, hogy egyedül gyógyítgassák sebeiket.

Ahhoz, hogy elkerülhessük a kelepceket és a csábításokat, amelyekbe egy nő a fogság és az éhínség következtében eshet, látnunk kell előre, hogy hol vannak, s irányt kell változtatnunk. Az irányváltoztatást meg kell tanulni. Ahhoz, hogy jó irányba forduljunk, tudnunk kell, melyik a rossz irány.

Van az öregasszonyoknak egy tanulságos meséje az éhező, a vadonba nemrég visszakertült nő viszonzáságairól. Ez a mese több cím alatt ismert, például *Az ördög báli cipője*, *Az ördög tűzpiros cipője*, *A piros cipők*. Hans Christian Andersen e régi mese alapján írta meg a magáét, s ugyanezt a címet adta neki. Jó mesemondóhoz illően saját népe szellemességével és érzékenységével bővítette ki az alapötletet, a mese csontjai azonban ugyanazok maradtak.

Itt most azt a magyar-német változatot írom le, amelyet Teréz néni mesélt nekünk, amikor kisgyermekek voltunk. Mindig így kezdte a mesét: „Nézzétek meg jól a cipőtöket, és őrtüljétek, hogy ilyen egyszerűek... mert vigyázniuk kell ám annak, akinek túlságosan pirosak a cipői.”

A piros cipők

Élt egyszer egy szegény, anyátlan árva, akinek még cipője sem volt. Gyűjtögette hát a rongydarabokat, ahol csak rájuk lelt, s hamarosan egy pár piros cipőt varrt belőlük magának. Kicsit orvátlanok voltak a cipők, de szerette őket. Ha rájuk nézett, úgy érezte, gazdag, még ha napestig gyűjtögetnie kellett is a részét a sötét erdőben.

Egy szép napon, amikor rongyokban és piros cipőjében hazafelé banádkolt az árva, megállt mellette egy aranyozott hintó. Egy öregasszony ült benne, aki azt mondta neki, hogy hazaviszi, s tulajdon lányaként viseli gondját. Elment hát a gazdag öregasszony házába, ahol megfürdették s szép haját megfésülték. Tiszta fehér aloneműt kapott, finom gyapjúruhába, fehér harisnyába, csillogó fekete cipőbe öltöztették. Amikor régi ruhái és különösen piros cipői felől kérdezősködött, az öregasszony azt mondta neki, olyan piszkos volt mind, a cipők meg olyan nevetégek voltak, hogy tűzre vetette őket, és minden hamuvá égett.

A gyermek nagyon elcsomorodott, mert hiába vette őt most körül pompa és gazdagság, a legnagyobb boldogságot a saját kezével készített cipők jelentették neki. Most állandóan csendben kellett ülnie, nem ugrándozhatott, nem beszélhetett, csak ha kérdezték, ám szívében titkon his tűz gyulladt, és ő egyre inkább vágyódott a piros cipők után.

Amikor a gyermek elérte azt a kort, hogy az Aprószentek Napján bér-műlásban résztülhessen, az öregasszony ebítte egy öreg, sánta cipészhez, hogy új cipőt készítesse neki az ünnepre. A cipész üvegszekrényében a legfinomabb bőrből készült, a csodálatosul is csodálatosabb pár piros cipő ragyogott. S jóllehet piros cipőben nem illik templomba menni, a gyermek, éhes szíve kívánságára, a piros cipőt választotta. Az öregasszony már nem látott jól, ezért észre sem vette a cipők színét, s fjezetett. Az öreg cipész rákacsintott a gyermekre, és becsomagolta a cipőket.

Másnap a templomban összegyűlt emberek rosszallón szemléltek a gyermek cipőit. Csakúgy ragyogtak, mint a kifényesített alnák, mint a szőpek, mint a vörös színlák. Mindenki a fejét cobáltta; még a falakon lévő szentképek, még a szobrok is helytelenően nézték a cipőket. A gyermek azonban csak annál jobban szerette őket. Mialatt a püspök énekel, a kórus zsinimögött, az orgona fújtatott, ő csak mindennél gyönyörűbb piros cipőire gondolt.

Delutánra az öregasszony tudomást szerzett nevetje piros cipőjéről.

– Soha, soha többé ne viseld ezt a cipőt! – mondta haragosan. De a következő vasárnap a gyermek megint csak a piros cipőket vette fel a feketék helyett, s úgy ment az öregasszonnyal a templomba.

Az ajtónál egy felkötött karrú öreg katona állt. Rövid kabátot viselt, a szakallja vörös volt. Meghajolt, és engedélyt kért, hogy letörölhesse a port a gyermek cipőjéről. A gyermek felémelte lábát, a katona meg megfogottatta a cipők talpát, miközben egy kis dalt dalordasszott, amiól viszkenni kezdett a gyermek talpa.

– Aztán el ne felejtis táncolni – mosolygott a katona, és kacintott.

Az emberek megint ferde szemmel nézték a piros cipőket. A gyermek azonban annyira szerette cipőcskéit, amehely ragyogtak, mint a karmazsin, mint a piros málna, mint a gránátalma, hogy nem is tudott mástra figyelni, ahogyan hallotta a szertartást. Anyyira el volt azzal foglaltva, hogy ide-oda forgatta, csodálta cipőit, hogy még énekelni is elfelejtett.

Amikor az öregasszonnyal kísérték a templomból, a sebesült katona utánakiháltott:

– Milyen csinos tánccipők!

Szavaira a kislány azon nyomban pördült egyet-kettőt. Lábai azonban nem tudtak megállni, s áttáncolt a virágágyásokon, körbetáncolta a templomot, s úgy látszott, nem tud többé uralkodni magán. Először garvotte-ot járt, aztán csárdást, aztán egyedül keringőzött át a mezőn.

Az öregasszony kocsiá leugrott a bakról, s a kislány után futott, felkapta, és visszavitte a kocsihoz, miközben a kislány piros cipős lábait úgy táncoltatta a levegőben, mintha a földet érnék. Az öregasszony és a kocsi házata, vonta, cibálta a piros cipőket, hogy lehúzza a kislány lábáról. Micsoda látvány: félrecsúszott kalapok, kalimpáló lábak, amehely végül aztán megnyugogtak.

Ottban az öregasszony egy magas polcra dobta a cipőket, és figyelmeztette a gyermeket, hogy többé hozzájuk se érjen. Ő azonban csak a cipőket bámulta, csak utánuk vágódott. Számdra továbbra is azok voltak a világ legszebbégesebb tárgyai.

Úgy hozta a sors, hogy nem sokkal ezután az öregasszony ágyának csett, s amint elmentek az orvosok, a kislány becsont abba a szobába, ahol a piros cipők voltak. Felhíltan rójuk a magas polcra. Sokáig nézte őket, s annyira hatálmába kerítette a vágy, hogy leemelte a polcról, lábára csatolta őket, gondolván, hogy ezzel senkinek nem ártthat. Amint azonban lábait megérezte a cipők, azonnal táncra kerekedtek.

Kitáncolt a lány az ajtón, le a lépcsőn, először garvotte-ot járt, aztán csárdást, majd a keringő merész, gyors fordulatainak egymásutánja következett. A lány repesett a boldogságtól, s addig nem is jött rá, hogy baj van, amíg észre nem vette, hogy amikor balra akar lépni, a cipők ellenállataianul jobbra

húszk. Amikor forggni akar a cipők egyenesen járnak. A cipők irányították a lány lépéseit, és nem fordítva, s egyenesen végigtáncoltak az úton, át a város mezőn, be a sört, homályos erdőbe.

Ott állt egy fiatal támasszkőre a vörös szakállú katona, karján kötés, vállán rövid kabátja.

– A mindem! – mondta – milyen csodás tánccipők!

A gyermek reménytelen próbálta lecibálni a cipőket, de minél inkább erőlködött, azok annál erősebben simultak lábára. Fel lábom ugrándozott, hogy lenyegte őket, de az a lábom, amellyk a földet érte, tovább táncolt, s az sem nyugodott, amellyk épp a kezében volt.

Egyre csak táncolt, táncolt, táncolt. Hegyterdőkön át, völgyekbe le, esőben, hóban, naposítékban egyre csak járta a táncot. Táncolt éjszaka, táncolt hajnalhasadáskor, s még a szürkületben is csak táncolt szakadatlan. De nem volt jó táncolni. Rettenetes volt. Nem volt egy perc pihenője sem.

Betáncolt egy templomudvarba, ahol egy felhútt szellem állta útját, s így szolt hozzá:

– Addig táncolj a piros cipődben, amíg kísértette nem válsz, míg bővöd csontjaidon nem légy, míg más nem marad belőled, mint táncoló belsőtérszed, táncolj át a falvakon, kopogtass minden ajtón háromszor, s az emberek, ha kineznek és megpillantnak, rettegenek, hogy sorosodn juttak. Táncoljatok csak piros cipők, táncoljatok!

A kislány kegyelemért kezdett el könyörögni, de még mielőtt végigmondta volna, piros cipőit továbbvitték. Áttáncolt a tuskélokrokon, át a patlakokon, a sövényeken, nem állt meg, míg régi otthonához nem ért, mely most gúszba borult. Meghalt az öregasszony, aki befogadta őt. Ő azonban csak táncolt, csak táncolt, mert táncolnia kellett. Kimerülten és rettenetes félelemmel betáncolt abba az erdőbe, ahol a város bakója lakott, falon lógó bárvája remegni kezdett, amikor megérezte a kislány közelétét.

– Kérlek – eszedzett a bakóhoz, amint ajtójához táncolt. – Kérlek, vágd le cipőmet, szabaddis meg ettől a borzalmas sorstól.

A bakó pedig elvágta a piros cipő pántjait éles bárvájával, de a cipők csak nem estek le lábáról. A lány keserves sírásba kezdett, hogy élete már nem ér semmire, s kérte a bakót, hogy vágja le lábait. Ő pedig lenyágta. A piros cipős lábak pedig tovább táncoltak át az erdőn, át a dombon, és eltűntek a szemünk elől. A lányból szerencsétlen nyomorék lett, s mások szolgáljaként kellett élettét tengerre, de soha többé nem vágtaozott piros cipők után.

A brutalitás ábrázolása a mesékben

Nagyon is jogosan merül fel az kérdés, hogy miért vannak ilyen brutális epizódok a tündérmesékben. Megtalálhatjuk ezt a világ minden mítoszában és népi hagyományában. Az előbbi mese szomorú befejezése minden olyan tündérmesében megtalálható, amelyben a főhős képtelen egy átalakulási kísérletet teljes egészében véghezvinni.

A brutális epizód, pszichológiai értelemben, felszólító értékű pszichikus igazságot közvetít. Ez az igazság olyan nyomatékkal bír – és mégis olyan könnyű félresöpörni egy „ahá, értem” motyogással, s tovább tántorogni a végzet felé –, hogy nem lehet enyhébb módon megfogalmazni, mert akkor elkerülne a figyelmünket.

A mesék brutális epizódjait a technika modern világában a tévé-hirdetések képei váltották fel, amilyen például az a családi fénykép, amelyről egy személyt kitöröltek, és a fényképen végighúzóódó vércsík jelzi, hogy mi történtik, ha az ember itasan vezet, vagy például úgy próbálják az embereket a kábítószerektől eltermenteni, hogy egy serpenyőben bugyogó tojást mutatnak, mondván, hogy ez történik az aggyal a kábítószer hatására. A brutális motívum ősi fogás arra, hogy az emocionális én figyelmét valami súlyos dologra felhívják.

A *piros cipők* pszichológiai igazsága az, hogy egy nő értelem-teli életét szét lehet fészíteni, fenyvegni lehet, el lehet rabolni vagy meg lehet rontani, ha nem ragaszkodik elemi önméhez és ősi értékéhez, vagy nem szerzi azokat vissza. A mese azokra a csapdákra és mérgekre hívja fel a figyelmünket, amelyeknek olyan könnyedén áldozatul esünk ősi, zabolátlan lelkiünk éhezése idején. Az ősi természettel való szoros participáció nélkül a nő éhezik, és rögeszmésen hajlogatja, hogy „ez most jobb”, „hagyi békén”, „kérlek, szeress”.

Amikor egy nő éhezik, elfogad bármilyen pótlékot, azokat is, amelyek, mint a placebo, az égvilágon semmit sem nyújtanak számára, és azokat is, amelyek olyan puszítók és elvesztélyesek, hogy alattomban eltkozolják idejét és rehségét, vagy fizikai veszélybe sodorják életét. A lélek éhezése készíteti a nőt arra, hogy fékvesztett, őrtült táncot előidéző dolgokat válasszon – s túlságosan közel táncoljon a bakó ajtajához.

A mese mélyebb megértéséhez meg kell vizsgálnunk, hogy hogyan tevedhet egy nő ilyen riasztó útra azáltal, hogy elveszíti ösztönös és

ősi életét. Azt kell szemügyre vennünk, ami rendelkezésünkre áll, meg kell találnunk az ősi nőiséghez visszavezető utat olyan módon, hogy megnezzük, milyen hibákat követhet el egy ily módon csapdába esett nő. Aztán visszafele vehetjük utunkat, és elvégezhetjük a javítást. Akkor lehetjöhöz az újraegyesülés.

Mint látni fogjuk, a kézzel készített cipők elvesztése a nő önmaga által megtervezett életének és szenvedélyes vitalitásának elvesztését, s a túl szelíd élet elfogadását jelenti. Ez elvezet a pontos érzékelés elvesztéséhez, ami viszont túlzásokba kerget, és ebből következik a lábak, biztos támpontunk, alapunk, szabadságunkat biztosító ösztönös természetünk mély részének elvesztése.

A meséből megtudjuk, hogyan kezdődik a hanyatlás, és milyen állapotba jutunk, ha nem lépünk közbe tulajdon ősi természetünk érdekében. Félreértés ne essék, amikor egy nő megpróbálja megállítani és legyőzni démonát, bármi legyen is az, ez mind archetipális, mind érzéki-valóságos értelemben az ismert küzdelmek egyik legértékesebbike. Jöllehet, mint mesénkben, az éhség, a fogság, a sebzett ösztönök, a hibás választások és hasonló dolgok következtében a nő a legmélyebbre jut, ne felejtjük el, hogy a mélybe nyúlnak a psziché élő gyökerei. Ott lenn, a mélyben vannak a nő ősi támpillérei. Lenn, a mélyben van a legjobb talaj a vetésre és valami új kitemesztésére. Ebben az értelemben, annak ellenére, hogy fájdalmas dolog a mélybe jutni, ugyanakkor termékeny is.

Igaz, sem magunknak, sem másoknak nem kívánánk ilyen mérgező piros cipőket és az élet velük járó visszahúzóódását, mégis van tízes és romboló középpontijában valami, ami bölcsességgel örvözi a tűzességet abban a nőben, aki eláncolta ezt az átkozott táncot, aki elvesztette önmagát és alkotó életét, aki egy olcsó (vagy drága) kosárban ereszkedett le a pokolba, aki azonban valahogyan mégis őrizgetett egy szót, egy gondolatot, egy elképzelést egészen addig, míg egy résen át meg nem tudott szabadulni démonától és el nem tudta mindent másoknak is mesélni.

Az a nő tehát, aki fékvesztett táncot járt, akinck lába alól kicsúszott a talaj, s még lábait is elvesztette, s most, a mese végén megérti kifosztott állapotát, kiönlleges és nagyon értékes bölcsességre tett szert. Olyan, mint a sivatag gyönyörű óriáskaktusza. Ezt az óriáskaktuszt szivává lehet löni, vagdosni lehet, fel lehet dönteni, rá lehet taposni, és

még mindig éli, életadó vizet raktraóroz magában, begyógyul, és idővel új életre kel.

A tündérmesék tíz oldal után befejeződnek, életünk azonban nem. Többkötetes történetet a miénk, amelyben egyik epizód talán szerencsétlenséggel végződik, de mindig vár ránk az újabb epizód és aztán a következő. Mindig több lehetőségünk adódik a dolgokat helyretenni, hogy életünket úgy alakíthassuk, ahogy megéremeljük. Senki ne fecsérelje az időt a kudarcok gyűlöletére. A kudarcból többet lehet tanulni, mint a sikerből. Figyelünk, tanulunk, továbbmegyünk. Ezzel a mesével is ezt tesszük. Régi tizenetere figyelünk. Megtanuljuk a romlást okozó mintákat, s annak a tudásnak erejével megyünk tovább, amellyel még azelőtt megérezzük a csalódásokat, a csapdákat és a ketteceket, mielőtt beléjük zuhannánk.

Bontsuk hát szét szálaira ezt a nagyon fontos mesét, s vegyük szemügyre, mi történik, ha a számunkra legértékesebb életet, azt, amit a legjobban szeretünk, mondjon róla bárki bármít, leértékelik és hamuvá égetik.

A kézzel varrott piros cipők

A mesében a gyermek elveszti a saját kezével készített kis cipőit, amelyek a maguk módján gazdagá tették őt. Szegény volt, de öltetes; megtalálta az utat. Kezdetben nem volt cipője, de készített magának, ami a külső élet viszonyosságai ellenére a lélek érzését adta. A kézzel készített cipők azt jelzik, hogy közönséges pszichikai létezésből saját elképzelése szerint alakuló szenvedélyes életbe emelkedik. Cipői óriási és valódi lépéseket jelentenek afelé, hogy a mindennapi életben találékony női természetét kiteljesítse. Az sem számít, hogy élere nem tökéletes. Van, amiben örömet lel. Tovább fog fejlődni.

Ezeket a szegény, de találékony mesecsalakokat olyan lélektani motívum megretresztőiként értelmezhetjük, akik lélekleben gazdagok, és az idő telével egyre tudatosabbakká, egyre erősebbekké válhatnak. Azt mondhatnánk, hogy egy ilyen mesehős pontosan bennünket mintáz, mert mi is lassan, de biztosan haladunk előre.

A cipők társadalmi értelemben olyan jelek, amelyek alapján megkülönböztetjük az egyik embert a másiktól. A művészek cipője rendszerint egészen más, mint mondjuk a mérnököké. A cipők elmond-

hatnak valamit abból, amilyenek vagyunk, néha pedig, hogy milyenek szeretnénk lenni, hogy milyen *persona*-ba szeretnénk beilleszkedni. A cipő archeipális szimbólumként való jelenelele régi korokra nyúlik vissza, amikor a haralom kifejezője volt: az uralkodók viseltek cipőt, a szolgák nem. Még a mai, modern világ is azt sugallja, hogy annak alapján alkossunk szélösséges véleményr egy ember intelligenciájáról és képességéről, hogy visel-e cipőt vagy nem, s aki visel, annak „jól sarkalt” cipőt vannak-e.

A mi mesénk a hideg északról származik, ahol a cipők az életben maradárt biztosítják. Ha a láb száraz és meleg, akkor az ember a kegyetlen hidegben vagy esőben is életben marad. Emlékszem, nagynéném egyszer azt mondta nekem, hogy felér egy gyilkossággal, ha valakinek télvíz idején ellopják egyetlen pár cipőjét. Eppilyen veszélyben forog egy nő alkotó és szenvedélyes természete, ha nem ragaszkodhat gyarapodása és öröme forrásához. Ezek nyújtják számára a meleget, a védelmet.

A cipőszimbólumot lélektani metaforaként is értelmezhetjük; azt védi és óvja, amin állunk – a lábunkat. Az archeipális szimbólumrendszerben a lábak a mozgást és a szabadságot jelentik. Ebben az értelemben a lábak cipőbe bújtatása azt jelenti, hogy hittel és meggyőződéssel támaszkodunk rájuk. Pszichikai értelemben vett cipők nélkül egy nő képtelen az éberséget, józan észr, óvatosságot és keménységet megkövetelő belső vagy külső környezetében fennmaradni.

Az élet és az áldozathozatal összetartoznak. A piros az élet és az áldozat színe. Számos áldozatot kell hoznunk azért, hogy vibráló életet élhessünk. Ha az ember egyetremre akar járni, le kell mondania időről és pénzről, és teljes odaadással kell elhatározását véghez vinnie. Ha valaki alkotni akar, le kell mondania a felületességéről, bizonyos értelemben a biztonságáról, és sokszor a tetszeni vágyásáról ahhoz, hogy a dolgokba való belátása, távolbalátó képessége a legélesebben működhessék.

A problémáit az jelenti, hogy hiába hozunk nagy áldozatot, mégsem setken nyomán él. Olyankor a piros inkább a vérvesszeséget jelenti, s nem a vérbőségét. Ebben a mesében is ez történik. Egyféle életreli és hön szeretett piros vész oda, amikor a gyermek kézzel varrott cipőit elégetik. Ez támaszt fel egy vágyódást, egyfajta megszállottságot és végül rabságot egy másik piros után: a törékeny, sekélyes élvezetek után; a lélek nélküli szexualitás után; olyasmi után, ami értelem nélküli élethez vezet.

Miután szemügyre vettük a mese egyetlen női psziché alkotóelemét jelentő minden aspektusát, azt látjuk, hogy a piros cipőket elkészítő gyermek nagy tettet hajt végre: a cipő nélküli/szólga állapotból – amikor csak a maga útját járja, orrát lógatja, se jobbra, se balra nem néz – olyan tudatosságba emeli életét, amelynek révén alkothat, meglátja a szépet és érzi az örömet, szenvedélyes és meglegedett lehet... és mindazt megéletheti, ami az ősinék nevezett egységes természetet alkotja.

A cipő piros színe azt jelzi, hogy vibráló életfolyamat indult el, amelynek része az áldozathozatal. Ez így van rendjén. A gyermek sok rongydarabból maga varrja cipőjét, ami alkotó szellemet szimbolizál: ez a gyermek, akinek nem tudni, miért nincs anyja, s nem kapott nevelést, vele született érzéssel állítja össze a cipőket önmaga számára. Bravó! Csodálatos, lélekreli teljesítmény.

Ha nem szólna közbe semmi, ez az állapot szépen fejlődhetne a teremtő én irányában. A kislányt boldogság tölti el keze munkájára látván; mert meg tudja csinálni, mert volt türelme keresgélni és válogatni, tervezni, összelleszteni, mert megvalósíthatra elképzeltét. Az sem számít, hogy kicsit ormótlanra sikerült; Isten különböző korokban és különböző kultúrákban élő teremtményei sem alkotnak elsöre mindig tökéleteset. Az első próbálkozást tökéletesíteni lehet, sőt a másodikat, a harmadikat, a negyediket is. Ennek semmi köze az ember jószágához és ügyességéhez. Ilyen az élet: meglevenítő és fejlődő.

Ha a gyermek egyedül marad, készít másik cipőt is; aztán megint egyet, míg végül már nem volnának olyan ormótlanok. A kislány előrehaladna. De azonkívül, hogy ügyessége ilyen csodálatos formát kapott és hogy a nehéz élete ellenére is képes gyarapodni, a kislány számára a legfontosabb az, hogy örömet okoznak neki ezek a cipők, s ez az öröm élete végre, szellemi tápláléka és lelkenek eleveensége egyben. Örömet akkor érez az ember, amikor szavakat vet papírra, amikor elsőre pontosan eltalálja a hangokat. Hű! Hihetetlen. Ilyen örömet érez az ember, amikor rájön, hogy gyermeke lesz és ezt akarja is. Ezt az örömet érzi a nő, amikor boldogságtól sugárzó szereteteit nézi. Ezt az örömet érzi a nő, amikor olyasmit tesz, amire már régóta készült, amit nagyon akar, ami kockázatos, amiért meg kellett dolgoznia, amiért megretett mindent, és ami végül sikerült – keccsen vagy nem, de megtette, létrehozta azt a valamit, azt a valakit, a műalkotást, megvívta a csatát, megszerezte a pillanatot; az életét. Ez egy nő természetes és

özöriónös létállapota. Ebből az örömből a Természeti Asszony sugárzik. Ez a lelkiállapot nevéen szólítja a Természeti Asszonyt.

A mesében azonban úgy hozza a sors, hogy egy szép napon, az élet egyszerű örömet nyújtó, rongyokból varrott piros cipők szöges ellen-téteként benyílikorog, begördül a gyermek életébe az aranyozott hintó.

A csapdák

Az első csapda: Az aranyozott hintó, a leértékelte élet

Az archetipális szimbolikában a hintó olyan, szó szerint értelmezhető szállítóeszköz képe, amely egyik helyről a másikra visz. A modern álomképekben és a mai néphagyományban az ugyanezt az archetipális „értelet” jelentő autó helyettesíti. Klasszikus értelemben ez a fajta „elszállítás” a psziché olyan centrális állapota, amely a psziché egyik helyéről a másikra, egyik elképzeltéből a másikba, egyik gondolatról a másikig, egyik törekvéstől a másikig visz.

Az, hogy a gyermek beül az öregasszony aranyozott hintójába, nagyon hasonlít ahhoz, amikor az ember aranyozott kalitkába lép; azt várja, hogy valami kényelmesebb, kevesebb stresszt okozó életben lesz része, ehelyett azonban fogságba esik. Olyan csapda ez, amelyet fel sem lehet fogni azonnal, mert a bűn kezdetben kabító. Képzelnék el azt, hogy életünk újján sétálunk saját kezünkkel készített cipőnkben, s egyszerűen csak furcsa állapotba kerülünk: „Lehet, hogy jobb volna valami más, ami nem ilyen nehéz, ami kevesebb időt, kevesebb energiát és törekvést igényel.”

A nők életében ez gyakran megtörténik. Éppen törekszünk valamire és jót is, rosszat is gondolunk róla. Életünket alakítjuk ezt az utat járva, és így rekszünk minden tőlünk telhető megrenni. Ekkor valami átcsap feletünk, és azt súgja: „Ez bizony elég nehéz dolog. Nézd csak azt a szépséges valamit amott. Az a csinosabb dolog könnyebbnek, szebbnek, hivatogatóbbnak látszik.” Egyszer csak előgördül az aranyozott hintó, kinyílik az ajtaja, leereszkedik a kis lépcsője, és mi fellépünk rá. El vagyunk csábitva. Ilyen kísértésekkel rendszeresen, néha nap nap után találkozunk. Gyakran nehéz nemet mondani.

Így hát nem azzal házasodunk össze, akivel kellene, csak mert a másik anyagilag könnyebb életet ígér. Felhagyunk azzal a foglalatossággal,

amiben éppen elmerültünk, és egy egyszerűbbe, ám unalmasabbra fogunk, amit már úgy tíz éve csak odáblóktünk. Nem csiszolójátuk tovább azt a verset, hanem meghagyjuk nyers formájában, ahelyett, hogy negyedszer is átdolgoznánk.

Az aranyozott hintó ígérete elakarja a piros cipők nyújtotta egyszerű örömet. Értelmezhetünk ezt a nő anyagi javak és kényelem utáni vágyának is, de többnyire azt az egyszerű lelki kívánságot fejezi ki, hogy ne kelljen annyit vesződni az alkotó élet elemi dolgaival. Maga a könnyebbég utáni vágy még nem csapda; ez az ego természetes vágya. De íj, mi az íj! A csapda az íj. A csapda bezárul, amikor a kislány elmegy az öregasszony házába. Ott jól kell viselkednie, csendben kell lennie... nem vágyakozhat, és különösen, nem elégítheti ki vágyát. Most kezdődik az alkotó szellem lélek-éhsége.

A klasszikus jungi pszichológia hangsúlyozza, hogy a lélekvesztés az élet közepén, valamikor harmincöt éves korban vagy az után következik be. A modern kultúra asszonyai számára azonban a lélek elvesztése minden áldott nap fenyeget, legyen az ember tizennyolc vagy nyolcvan éves, házasság vagy magányos, tekintet nélkül számmazásunkra, neveltetésünkre vagy anyagi helyzetünkre. Sok „művelt” ember mosolyg elnézően, amikor azt hallja, hogy a „primitív” népeknek végre lennie van azokról a tapasztalatokról és eseményekről, amelyek szentük etrabolják lelküket – kezdve attól, hogy nem a megfelelő időben pillantanak meg egy medvét, egészen addig, hogy olyan házba lépnek, amelyet nem áldottak még meg a nemrég bekövetkezett haláleset után.

Jóllehet rengeteg csodálatos és életadó oldala van a modern kultúrának, ugyanakkor több rosszor felbukkanó medve és a halottak után meg nem áldott hely van egyetlen háztömbben, mint kint, a sűrű vadonban. Az a legfontosabb pszichikai tény továbbra is tény marad, hogy az értelemben, a szenvedélyben, a lélektelenséghez és a mély természethez fűződő kapcsolatunkat állandóan őrizniük kell. Sok, látszólag egyszerű dolog próbálja félrelökni, elsöpörni, elcsalogatni tőlünk kézzel varrott cipőinket, mondván: „Ráérek még táncolni, ültetni, ölelni, keresni, tervezni, tanulni, megbékelni, tisztogarni... majd, később.” Ez mind csapda.

A második csapda: A meddő öregasszony, az öreg ereje

Az álmok és a mesék értelmezése szerint, akié a „viselkedés szállító-eszköze”, az aranyozott hintó, az képviseli a pszichére nyomást gyakorló értéket, az kényszeríti előre, az hajlja kedve szerinti irányba. Ebben az esetben a hintós öregasszony irányítja a pszichét.

A klasszikus jungi pszichológia helyenként „senex” erőnek nevezi az idősebb ember archetipális figuráját. A latin *senex* szó „öreg embert” jelent. Hogy pontosabb legyek, az idősebbek szimbólumát, a nemek megkülönböztetése nélkül, *öreg erőként*, az idősek viselkedésmódjára jellemzőként értelmezhetjük.¹

Ezt az öreg erőt a mesékben olyan idős ember személyesíti meg, akit valami módon egyoldalúan ábrázolnak, jelezvén ezzel, hogy az ember pszichés folyamatai is egyoldalúan fejlődnek. Ideális esetben az öregasszony méltóságot, gondoskodást, bölcsességet, önmagáról való tudást, a hagyomány megértését, a pontos határok ismeretét és tapasztalatot szimbolizál... jó adag zsembekedéssel, hosszú fogakkal, egyenes beszéddel, karatryolással fűszerezve.

Amikor azonban egy mese öregasszony szereplője mindezeket a tulajdonságokat negatív módon használja, mint *A piros cipők történetében*, akkor már előre figyelmeztetést kapunk, hogy a psziché azon aspektusai, amelyeknek melegnek kellene maradniuk, idővel ki fognak húlni. A psziché rendszerint eleven része lapossá mevedik, olyan ütéseket kap, amelyek a felsimerhetetlenségig elorozzifják. Amikor a gyermek beül a hintóba, s ennek következtében élte a házban folytatódik, akkor éppolyan biztosan fogságba esik, mintha mancsát egy mesteri agyargyújtó csapdájába dugta volna.

Mint a mese mutatja, ha az öregasszonnyal meggyünk ahelyett, hogy az újat tisztelnénk, ez megnyitja az utat az öregező attitűd újításrombolása előtt. Nevelje tanítása helyett az öregasszony megpróbálja őt kővé dermedteni. Meseink öregasszonya nem bölcs, egyetlen értéket tart szem előtt ahelyett, hogy a kísértetést, a megújulást segítené.

A templomban lezajló jelenetekből látjuk, hogy az egyetlen érték a közösség véleménye, amely mindennél fontosabb, és ami elhomályosítja az egyedi zabolálan lélek minden szűkségletét. A közösséget gyakran az egyént körülvevő kultúrának² gondolják el. Ez igaz, bár Jung definíciója szerint ez az egyed szemben álló sok. Számos közös-

ség hat ránk, azok a csoportok is, amelyekhez tartozunk, de azok is, amelyeknek nem vagyunk tagjai. Legyen ez a bennünket körülvevő közösség tudományos, szellemi, pénzügyi vagy munkahelyi csoport, családjunk vagy bármi egyéb, nagy jutalmakban és büntetésekben részesíti tagjait és a kívülállókat egyaránt. Gondolatainkról kedvesünk megválasztásán át munkálkodó életünkig a legkülönbözőbb dolgokat befolyásolják és ellenőrzik ezek a közösségek.

Mesénkben az öregasszony a kollektív hagyomány merev őrzője, a meg nem kérdőjelezett status quo érvényesítője, a „viselkedj rendesen; ne kavari hullámokat; ne gondolkozz túl sokat; ne állj elő nagy elképzelésekkel; csak légy visszafogott; légy másolat; légy kedves; mondj igent akkor is, ha nem tetszik, ha nem áll jól, ha nem jó a méret, ha fáj” szószólója. És még folyathatnánk.

Az ilyen élettelen értékrend követése óriási veszteségeket okoz a lélek-láncban. A közösségi hovatartozása vagy annak hatásait való tekintet nélkül, ősi lelkünk és alkotó szellemünk érdekében, azzal a kihívással kell szembenéznünk, hogy *ne* olvadjunk bele a közösségbe, hanem különbözőresszük meg magunkat a minket körülvevőktől, s akkor építsünk feljöttük hidakat, amikor jónak látjuk. Mi döntjük el, mely hidak válnak erőssé és jól járhatóvá, és melyek maradnak hevenyésztetek és üresek. Azokhoz a közösségekhez kell kapcsolatot építenünk, amelyek lelkünk és teremő életünk számára a legtöbb támaszt nyújtják.

Ha egy nő egyetemen dolgozik, tudományos közösség tagja. Nem szabad bármivel azonosulnia, amit ez a közösség előtérbe helyez, tulajdon egyéniségével kell azt színesíteni. Mivel integráns személyiség, ha csak nem mond ennek ellent valami korábbi cselekedete, nem sílányulhat egyoldalú, közönyös, „elvégezem a munkám, hazamegyek, megint bejövök...” típusú emberré. Ha egy nő olyan szervezet, csoport vagy család tagjává próbál válni, amely nem kíváncsi arra, hogy miből is faragták, amely nem kérdezi meg: „Mitől ilyen ez az ember?“, és amely nem kísérti meg pozitív értelemben kihívások elé állítani és bátorítani... akkor elkorcsosul gyarapodását elősegítő, kreatív képessége. Minél nehezebbek a körülmények, annál messzebbre kerül a sóval behintett puszta, ahol semmi nem terem.

Egy nő legfontosabb feladatai között szerepel az, hogy életét és gondolkodását leválassza az ellaposodott közösségi gondolkodásról, és hogy kibontakoztassa egyéni tehetségét, mert ezek a tettek mennek

meg a pszichét és a lelket arról, hogy szolgáskorba zuhanjon. Az egyéni fejlődést megfelelően elősegítő kultúra soha nem engedheti meg egyetlen csoport vagy nem szolgáskorba süllyedését sem.

A mecében a gyermek mindenesetre aláveti magát az öregasszony meddő értékeinek. A természetes állapotból a fogságba eső gyermek ekkor elvadul. Hamarosan belezuhan az ördögi piros cipők vadonjába, anélkül azonban, hogy rendelkezne vészülletet értékeivel és a veszély érzetével.

Ha eltávolodunk valóságos és szenvedélyes életünktől és beállunk a meddő öregasszony aranyozott hintójába, végül alkalmazkodunk a rideg, vén maximalista *personájához* és ambícióhoz. Akkor minden fogságba esett teremtményhez hasonlóan, olyan szomorúság tör ránk, amely rögeszmés vágyakozáshoz, egy sok esetben meg sem nevezhető nyugalansághoz vezet. Ezek után az a veszély fenyeget, hogy az első dologba belekapaszkodunk, ami az élet érzését ígéri.

Nagyon fontos, hogy nyitott szemmel járjunk és gondosan mérlegeljünk mindent, ami könnyebb életeret és háborítatlan ösvényt ígér, különösen, ha cserébe emésztrő tűzbe kellene dobnunk tulajdon teremő örömiünket, s nem színhajjuk fel a magunk tűzét.

A barna csapda: A kincs elégetése.

Hambre del Alma, a lélek éhsége

Az örömmel is égés jár, és a megsemmisüléssel is. Az egyik az átalakulás tüze, a másik csupán a veszteségé. Mi az átalakulás tüzet akarjuk. Ám sok nő hagyja el a piros cipőket és elfogadja, hogy túl jól fészült, túl kedvessé, mások világlátásához túlságosan alkalmazkodóvá válik. A pusztító tűznek adjuk örömet okozó piros cipőinket, amikor nagyban károsított értékeket, propagandát és filozófiát, beleértve a pszichológiát is, fogadunk el. Akkor égnék hamuvá piros cipőink, amikor olyan módon festünk, cselekszünk, írunk, teszünk valamit, ami meggyitbálja életünket, meggyengíti látásunkat, megroppantja szellemünk csontjait.

Ilyenkor a nő élete megfakul, mert *Hambre del Alma*, éhező lélek válik belőle. Nem akar mást, mint visszakapni mély életét. Már csak kézzel varrott piros cipőit akarja. Azt az örömet, amit jelentettek, talán az a tűz emésztrerte el, hogy nem élt vele vagy nem becsülte meg saját

keze munkáját. Az is lehet, hogy ez az öröm az önmagára kényszerített hallgatás lángjainak maratalékává vált.

Túláságosan sok nő bizonygatva már nekem, hogy évekkel ezelőtt sem volt jobb a helyzete. Fiatalkorukban bátorításra és elemi támaszra éheztek, s szomorúsággal és lemondással eltelve letertek a tollat, nem áradtak belőlük a szavak, nem énekeltek többé, becsukták rajzfüzetüket és megfogadták, hogy többé hozzájuk sem nyúlhatnak. Az ilyen helyzetbe került nő vigyázatlanul beszélte a kemencébe maga készíttette ételével együtt. Élere is hamuvá vált.

Az öngyűlölet tüze elémésztheti egy nő életét, mert a komplexusok kegyetlenül mardosnak és, legalábbis egy időre, sikeresen elterenthetik őt attól, hogy a számára sokat jelentő munkához vagy élethez túlságosan közel merészkedjen. Sok év telik el abban, hogy *nem jár, nem mozog, nem tanul, nem keres, nem tesz szert semmire, nem kezd semmibe, nem válik semmivé.*

Egy nő önmagáról alkotott képét valaki más féltékenységének vagy felé irányuló nyílt pusztítási akarsásának tüze is elégetheti. A család, a tanácsadók, a tanárok és a barátok nem feltétlenül pusztítók, ha és amikor irigységet éreznek, némelyikük azonban enyhébben vagy erőteljesebben, határozottan az. Egyetlen nő sem engedheti meg magának, hogy alkotó élete egyetlen cérnaszálon függjön, miközben egy ellenséges szerelme, szülő, tanítót vagy barátot szolgál.

Amikor a személyes lelki élet hamuvá ég, a nő elveszíti az életet a kincset, és olyan száraz csontvá válik, mint a Halál. A piros cipők, az ősi öröm utáni vágyakozás nem csak folytatódik tudattalanjában, hanem egyre dagad és árad, míg nem felapáskodik, talpra áll, és vadul, kiéhezten átveszi a hatalmat.

Az ember akkor kerül az *Hambre del Alma*, az éhes lélek állapotába, amikor könyörtelenül kiéhezretek. Ilyenkor égeti a vágy bármi után, ami újra az élet érzetét kelti benne. A fogságba esett nő nem tehet mást, mindent, bármit elfogad, akár jó, akár rossz, ami *használt* az eredeti kincshez. Jóllehet a valódi lelki élet után sóvárgó nő kívülről „rendeztetnek, jól fésültnek” tűnik, belül azonban könyörgő kezek és éhes szájak tucatjai töltik el.

Ebben az állapotban bármilyen állagú vagy hatású táplálékot elfogad, mivel megpróbálja pótolni veszteségeit. Noha ez rettenetes helyzet, legbensőbb önmagunk újra és újra megkísérelti megmentésünket.

Suttog, nyöszörög, hívogat, addig vonszolja a zörgő csontjainkat éjszakai álmunkban, míg rá nem ébredünk helyzetünkre, és lépéseket nem teszünk a kincs visszaszerzésére.

A túlságokban – leggyakrabban a kábítószerelevezetben, alkoholizmusban és rosszul választott szerelemben – elmerülő, a lélekéhség által üzött nőt jobban megérthetjük, ha megfigyeljük a kiéhezett, zsákmányszerző állatot. Az éhező lélekre illik a farkasokról festett képmiszertint kegyetlenek, zsákmányesők, az ártatlanokat és az őrizetleneket megármadók, akik csak az ölés kedvéért ölnek, sosem tudják, mi az elég. Mint láthatjuk, a farkasokról a mesékben is és a valószínű életben is igen rossz és igazságtalan képet rajzoltak. Valójában odaadó rársas lenyvek. Az egész falkát ösztönösen szervezik és irányítják, tehát az egészséges farkasok csak akkor ölnek, ha ez fenntartásukhoz feltétlenül szükséges. Ez a szokás szerinti rendszer csakis akkor lazul vagy változik meg, amikor egy-egy farkast vagy a falkát trauma éri.

Két esetben öl egy farkas mértékretlenül. Mind a két esetben bajoktól van szó. Az egyik eset az, ha egy farkas veszett vagy valami betegség támadta meg. A másik, amikor hosszú éhezés után gyilkol válogatás nélkül. Az az elképzelés, hogy az éhezés megváltozathatja az élőlények viselkedését, rendkívül fontos a lelki éhségben szenvedő nő esetében, mert a csapdába zuhanó és súlyos sérüléseket szenvedő, szellemi/lelki problémákkal küzdő nők túlnyomó többsége vagy jelenleg is a lelki éhség kritikus állapotában van, vagy volt már ilyen állapotban.

A farkasokra akkor tör az éhezés, amikor magas a hó és képtelenek vadat találni. A szarvasok és a karibuk jelentik a hóékkét; a farkasok az ő nyomaikban járnak, ha magas a hó. Ha túl sok hó hullott, s a szarvasok nem tudnak mozogni, akkor nincs hóéke, akkor a farkasok sem tudnak mozogni. Beköszönt az éhség. Az éhséggel fenyegető legveszedelmesebb évszak a farkasok számára a tél. A nőre bármikor, bárhol, akár saját kultúrájából is rátorthat az éhség. A farkasok éhezése tavasszal, a hóolvadással rendszerint véget ér. Előfordulhat, hogy az átélte éhezés következtében a farka féktelen gyilkolósába fog. Nem eszik meg és nem is rejtik el az össze megölt állatot. Egyszerűen otthagyják a retemeiket. Sokkal többet elejtenek, mint amennyit meg tudnának enni, sokkal többet, mint amennyire szükségük lenne.³ Hasonló folyamat játszódik le akkor is, amikor egy nő fogságba esik és

kiélezik. Amikor egyszer csak szabad az út, azt tehet, amit akar; akkor ott leselkedik a tobzódás veszélye... és még jogosnak is értzi. A mesében szereplő kislány is úgy érzi, joga van a mérgező piros cipőket bármilyen áron is megszerezni. Van az éhségben valami, ami elhomályosítja az ítéletet.

Amikor tehát a nő leglélektelibb életének kincse hamuvá ég a helyett, hogy előrevinné, akkor a nőt telhetetlenség kerüli hatalmába. Ha például nem engedték meg valakinek, hogy szobrot faragjon, akkor most éjjel, nappal, alvásról lemondva, szegény ártatlan testét alultáplálva, egészségét veszélyeztetve szobrokat készít. Amikor már lecsukódik a szeme; ó, vannak itt serkenítőszerek... mert ki tudja, meddig lehet ilyen szabad.

Az Hambré del Alma a lélek adottságainak éhezését is jelenti: a kreativitását, az érzékszervi tudatosságát és egyéb ösztönös tulajdonságokét. Ha egy nőt olyan hölgynek neveltek, aki csakis szorosán egymáshoz simuló térdekkel ülhet, aki elájul, ha trágár beszédet hall, aki soha semmi mást nem ihatott, mint pasztörizált tejet... akkor nagyon kell vigyázni szabadulásánál. Hirrelen nem tud elegendet inni a gin-fizzból, ha ül, úgy szétrpereszti lábait, mint egy részeg matróz, s úgy káromkodik, hogy perreg a festék a falról. Az éhezés után rátor az emberre a féltélem egy újabb fogságról. Ezért akar megszerezni mindent, amíg lehet.⁴

A gyilkolásban való tobzódás, a túlzó viselkedés olyan nőkre jellemző, akik szemükben értelmeknek tűnő életre éheznek. Amikor egy nőnek hosszú ideig kell ciklusait vagy kreatív szükségleteit megtagadnia, akkor féltrelen tobzódásba kezd – alkohol, kábítószer, harag, spiritizmus, mások elnyomása, promiskuitás, tehetség, tanulás, alkotás, irányítás, kulturálódás, rendszeret, testedzés, gyorsretek: tessék választani, bár a listát még tovább folytathatnánk. A nők akkor folyamodnak ezekhez, amikor az önkifejezésnek, a lélek kifejezésének, a lélek kielegítésének rendszeres ciklusait elveszítették.

Az éhező nő az egyik éhínséget szenvedti a másik után. Lehet, hogy a menekülésen töri a fejét, bár arra gondol, hogy ennek túl nagy az ára, túl sok libidót, túl sok energiát veszítene. Lehet, hogy más értelemben, műveltségét, anyagi helyzetét, szellemi állapotát tekintve sincs eléggé felkészülve. A kincs elvesztése és az éhség tartós emlékezete sajnos azt sugallják, hogy a túlzásokba bocsátkozás kívánatos. És persze nagy megkönnyebbülés és nagy öröm végre érzékelni... bármít.

Az éhínségből nemrég szabadult nő már csak a változatosság kedvéért is élvezni akarja az életet. Az emocionális, ésszerű, fizikai, szellemi és anyagi határoknak a fennmaradáshoz szükséges érzékelése elcsúszott, s ez most nagy veszélyt jelent. Van kint valahol egy pár mérgező piros cipő, ami reá vár. Ha megtalálja, elfogadja őket. Ez a baj az éhínséggel. Ha valami a vágy betöltőjének látszik, akkor azt a nő megkaparinthatja.

A negyedik csapda: Az elemi ösztön sérülése, a fogság közvetkezmenyvei

Nehéz az ösztönt meghatározni, mivel szerkezete láthatatlan, és jöllerhet azt érzékeljük, hogy az idők kezdete óta az emberi természethez tartozik, azt senki sem tudja, hogy neurologiailag hol található, vagy hogy pontosan mi a szerepe. Lélektani értelemben, Jung úgy gondolta, az ösztönök a pszichoid tudattalanból, a psziché azon rétegeiből erednek, ahol talán a biológiai és a szellemi érintkeznek egymással. Én is hasonlóképp gondolom, sőt azt tennem hozzá, hogy különösen a kreatív ösztön épp annyira legbensőbb önmagunk lírai nyelve, mint az álmok szimbolizmusa.

Etimológiailag az angol *instinct*, „ösztön” szó a latin *instinguere*, „ösztönözni” szóból, illetve az *instinctus*ból, a „valamire szírást, sarkallást”, belső buzdítást, lelkesítést jelentő szóból ered. Az ösztön gondolata pozitív értelemben úgy értelmezhető, mint olyasvalami, ami az előrelátással és a tudatossággal egybeolvadva integráns viselkedésre sarkallja az embert. Egy nő érintetlen ösztönrel születik.

A mese olvasán mondhatnánk azt, hogy a gyermek végül is új környezetbe pottyant, ahol durvaságai megfagyulnak, s nehéz élete megszünt, ám valójában individuációja, a fejlődés felé vivő útja szakadt meg. Amikor pedig az öregasszony, a maga bénító jelenlétével feleslegesnek és nem értékesnek ítéli az alkotó szellem keze munkáját, s elégeti a cipőket, a gyermek nem egyszerűen mély hallgatásba burkolózik. Szomorúvá válik, s ez az állapot akkor köszönt be, amikor a teremő szellemet elválasztják a lélek természetes életétől. S ami még rosszabb, a gyermek menekülési ösztöne szinte teljesen semmivé zsugorodik. Ahelyett, hogy új élet felé törekedne, beleül a pszichikus ragacsócsába. Ha nem menekülünk akkor, amikor kellene, az depressziót okoz. Ez pedig egy újabb csapda.

Nevezzük el a lelket retségünk szerint – legyen az őszivel való egyetlenség, a jövő reménye, áramló energiánk, alkotó szenvedélyünk, az én utam, amit én csinálók, a Hőn Szeretet, az ősi vőlegény, a „pille Isten leheletén”.³ Bármilyen szóval vagy képpel illeljük is életünk e folyamát, most ez az, ami fogságba esett. Ezért áll úgy kifosztva a psziché alkotó szelleme.

A fogságban élő legkülönbözőbb állatfajok tanulmányozása azt bizonyítja, hogy bármilyen körülményben készítsék is el a gondozók az állatkerti lakóhelyeket, bármennyire szeressék is gondozottjaikat, mert tényleg nagyon szeretik őket, az állatok gyakran képtelenné válnak a szaporodásra, nem kívánják sem az ételt, sem a pihenést, életeli viselkedési szokásaik letargiába, búskomorságba vagy éppen agresszivitásba csapnak át. A zoológusok „állatdepressziónak” nevezik ezt a fogságban megnyilvánuló viselkedést. Amikor egy élőlényt ketrebe zárnak, akkor természetes alvási, párválasztási, ivarzási, udvarlási, utódgondozási és egyéb ciklusai eltorzulnak. A természetes ciklusok elvesztését kiüresedés követi. Ez nem olyan feltett, mint a buddhisták szent üressége, hanem olyan üres, mintha az ember egy ablakok nélküli, bezárt dobozban ülne.

Amikor tehát egy nő a meddő öregasszony házába lép, a szándék ellíllanását, gyilkos pártát, közönnyt, egyszerű depressziót és olyan hirtelen izgalmi állapotokat tapasztal, amelyekhez hasonlóan a fogságba esés utáni bénultság és trauma idéz elő az állatoknál. A túl pedáns nevelés kiírja a játékra, a mesélésre, a feladavállalásra, a társalgásra és a többire irányuló erős és elemi impulzusokat. Amikor egy nő elfogadja, hogy túl „jól nevelt” legyen, akkor az ezen impulzusokhoz kapcsolódó ösztönök elsüllyednek a legsötétebb tudattalanba, ahol közvetlenül nem elérhető. Olyankor mondják egy nőre, hogy ösztönei sérültek. Egyáltalán nem, vagy csak hosszas rángatás, huzigálás, étvétel és önmagával vívott harc után jön az, aminek természetes módon kellene jönnie.

Amikor a túl pedáns nevelést fogságnak nevezem, akkor nem a socializációról, nem arról a folyamatról beszélek, melynek során a gyermekek meg tanulnak többé-kevésbé civilizált módon viselkedni. A társadalmi beilleszkedés kritikus és nagyon fontos dolog. Enélkül az ember nem igazodna el a világban.

A túl pedáns nevelés azonban olyasmi, mintha megtartanánk az életerő lényegének, hogy ráncoljon. Megfelelő és egészséges állapotban

legbensőbb énünk nem engedelmes vagy üres. Bármely mozdulatra vagy pillanatra éberrel figyel és reagál. Nincs olyan körülmény, amikor kizárólagos és repetitív módon egyféle mintát követne. Alkotó választásai vannak. Az ösztöneiben sérült nőnek nincs választása. Egyszerűen leragadt. Sokféleképpen lehet leragadni. Az ösztönben sérült nő általában azzal leplezi le magát, hogy nehezen két, nehezen ismeri fel saját szükségleteit. Harca és menekülésre hajó ösztönei rendkívüli módon lelassultak vagy kihunytak. A jóllakottság, az étvágytalanság, a gyanakvás, az elővigyázatosság érzésének felismerése és a teljes, szabad szeretet felé hajó vágy vagy gátolt, vagy eltűzött.

Mint mesénkben is, a legbenső, zabolálatlan én felé irányuló legaltatomosabb támadásokat a (talán soha meg nem kapott) juralommal kecsgerető helyes viselkedés követelményei jelennek. Bár ez a mód szeretlén (hangsúlyozom, „talán”) ideiglenesen rábírák egy két éves gyermekre szabja a rendben tartására (addig nem játszhat, amíg be nem ágysz),⁶ soha, de soha nem vezet célra egy étellel teli nő esetében. Míg a következetesség, a dolgok végigvitele és a szervezés mind lényeges mozzanata az alkotó élet kiteljesítésének, az öregasszony „illedelmesség” követelő parancsa a kitérülés minden lehetőségét megöli.

Az alkotó élet fő artériája, a magva, az agytrözsze a játék, és nem az illedelmesség. A játsszani akarás egyik ösztönünk. Ha nincs játék, nincs alkotó élet. Ha jó vagy, nem vagy kreatív. Ha nyugodtan ülisz, nem alkotasz. A tartózkodó beszédből, gondolkodásból és cselekvésből nem sok alkotó nedv csöpög. Ha bármely csoport, társadalom, intézmény vagy szervezet azt várja el egy nőtől, hogy megvesse a különöcket; hogy gyanakodva méregesse az újat és a szokatlant; hogy elkerülje a lelkes, az életvidám, az újító kedvű embereket; hogy személytelenítse azt, ami személyes, akkor halott nők kultúráját építgeti.

Az 1960-as évek bluesénekese, Janis Joplin jó példa arra a „visszaváduló nőre”, akinek ösztöneit szellemmorzsoló erők sebeztek meg. Alkotó életét, ártatlan kíváncsiságát, életszeretetét, a világhoz való némiképp tiszteletlen hozzáállását felnövekedése éveiben kegyetlenül megbélyegezték tanárai és sok, körülöttre élő ember, a „jó kislány” eszményítő déli, fehér, baptista közösségben.

Noha kitűnő tanuló és tehetséges festő volt, mégis kiközösítette a többi lány, mert nem festette magát,⁷ a szomszédok pedig azért, mert szeretet a város körüli sziklákra mászni, ahol barátaival énekelte

és jazzt hallgarott. Amikor végül a blues világába menekült, annyira kiéhezett volt, hogy többé nem tudta, mennyi az elég. Mértékellen volt a szexben, az ivásban és a kábítószert-élvezetben.⁸

Van valami Bessie Smith, Anne Sexton, Edith Piaf, Marilyn Monroe és Judy Garland élettréneében is, ami a lélek-éhségnek ugyanezt az ösztönben sebezett mintáját követi: megpróbálnak „beilleszkedni”, majd féktelenné válnak, képtelenek megállni.⁹ Hosszú listát állíthatnánk össze azokról az ösztönökben sebezett, tehetetlenség nőkről, akik kiszolgáltatott helyzetükben igen rosszul választottak. A mesebeli gyermekhez hasonlóan, mindannyian elvesztették valahol életük útján a maguk készírtte cipőket, és rátaláltak a mérgező piros cipőkre. Mindannyiukat szomorúság töltötte el, mert mindannyian saját szükségleteik színiit, Isten-tanuló, egyszerű és egészséges szexualitáshoz illő szellemi táplálékra, lélekre, a természet bebarangolására, s testük önmagukhoz illő feldiszfésztésére éheztek. Ők azonban okatlan módon a piros cipőket – az életüket egyre inkább leromboló hiteket, retreket és elgondolásokat – választották, amelyek örült táncot járó kísérreteké változtatták őket.

Az ösztönök sérülését nem szabad alábecsülni, mert ez a gyökere annak, hogy a nők örültek vagy megszállottak módjára viselkednek, vagy kevésbé veszélyes, ám valamiképpen mégis romboló mintákba ragadnak. A gyógyítás azzal kezdődik, hogy felismerjük a fogságot, a kialakuló lelki éhséget, és hogy a belátás és a védelem szokásos határai elmozdultak. Ez a fogságot és éhséget előidéző folyamat megfordítható. Előbb azonban sok nő megy végig a mesében is szereplő következő néhány stádiumon.

Az öviöök csapdája: A titkos élet becsempészésének kísérlete; kettéhasadás

A mesének ebben a részében a gyermek bérálás előtt áll, és a cipészhez viszik, hogy új cipőket kapjon. A bérálás motívuma viszonylag új keletű adalék a meséhez. Archeipális értelemben elképzelhető, hogy *A piros cipők* meséje arra a sokkal régebbi történetre vagy mítoszra rakódó rétegeknek a töredéke, amely az első menesztuációról, az anya által kevésbé védett élet kezdetéről, s arról a külső világgal szembeni tudatosságáról és reagálásáról szól, amire a korábbi évek alatt a körülötte élő nők tanították.¹⁰

Állítólag az ősi India, Egyiptom, s részben Ázsia és Törökország matriarchális kultúráiban – amelyek a női lélekről alkotott elgondolásainkat talán több ezer mérföldes hatósugarban befolyásolták – a beavatási rítusok legfontosabb mozzanata az volt, hogy a fiatal lányokat hennával és egyéb vörös festékekkel ajándékozták meg, hogy lábukat befesthessék.¹¹ Az egyik legfontosabb beavatási rítus a menesztuációt érinette. Ennek során lépett át a lány a gyermekkorból abba az életkorba, amikor életet képes teremteni tulajdon testéből, amikor rendelkezik az ehhez kapcsolódó szexuális erővel és minden egyéb női erővel. A szertartás minden stádiumában szerepelt a piros vér: a lábfejek felé, lefelé folyó, a méhből eredő menesztuációs vér, a szülés, a vetélés vére. Láthajjuk, a piros cipőknek eredetileg sok jelentése volt.

Az Aprószentek Napjára való utalás is új keletű réteg. Ez a keresztény ünnep Európában egybeesik a pogány világ téli napforduló ünnepével. A korábbi pogány szertartások szerint a nők testüket és lelkiük/szellemüket tisztogatták a tavasszal érkező, az árvitt értelemben vett és a valódi új életre készülődvé. Valószínűleg e rítusok része volt a szülésekhez kötődő gyász,¹² melybe beletartoztak a gyermekhalálók, a vetélések, a halvaszületések és a nők szexuális és reprodukív életének egyéb fontos mozzanatai is.¹³

A mesében most következik a pszichikus elfojtás legárulkodóbb epizódja. A gyermek lélek utáni telheretlen vágya felszaggatja a meddővé vált viselkedés lekerítését. A cipésznél az öregasszony kijátszva becsempézi életbe a különös piros cipőket. A lélek élet utáni madrosó éhsége a psziché felszínére tör, megragad bármít, amit csak elér, mert tudja, hamarosan megint elfojtásban lesz része.

Ez a lélekrani robbanással fenygető „becsempézés” akkor történik, amikor egy nő éniének nagy részét a psziché árnyékába temeti el. Az analitikus pszichológia felől nézve, a mind a negatív, mind a pozitív ösztönöknek, sürgetéseknek és érzéseknek a tudatalanban való elfojtása egy árnyékvilág kialakulását eredményezi. Míg az ego és a szuperego továbbra is megkísérlti az árnyékimpulzusok cenzurázását, az a nyomás, amelyet elfojtásuk hoz létre, a gumia-broncsoldalban lévő buborékra hasonlít. Az a-broncs forgása és felmelegedése következtében a buborék mögötti nyomás felerosódik, míg végül az a-broncs felrobban, s utat tör kifelé belső tartalma.

Az árnyék is hasonlíképpen működik. Ezért fordul elő az, hogy egy Scrooge-szerű ember mindenki legnagyobb ámulatára egyszer csak dollármilliókat ajándékoz egy árvaháznak. Vagy az, hogy egy általában aranyos ember örjögésbe kezd, s egy ideig úgy tombol, mint egy tűzijárat. Rájövünk, hogy ha résznyire nyitjuk az árnyékvilág ajtaját, s egyszerre csak kevés elemet eresztünk ki, ha megralájjuk velük a kapcsolatot, hasznossá tesszük őket, akkor csökkentiük annak veszélyét, hogy váratlanul törnek ránk az árnyék támadásai és robbanásai.

Az értékek persze kultúránként változnak, más és más „pozitív” és „negatív” elemek kerülnek be az árnyékba, de a negatívnak tartott és ezért az árnyékvilágba száműzött tipikus elemek azok, amelyek lopásra, csalásra, gyilkosságra, különböző túlzásba vitt cselekedetekre és hasonlókra biztatják az embert. A negatív árnyékaspektusok furcsa módon izgatók és ugyanakkor energiaemésztők, kibillentik az egyéneket, a kapcsolatok és nagyobb csoportok lelkiállapotának és életének egyensúlyát és nyugalalmát.

Az árnyék ugyanakkor az emberi lét isreni, gazdag, szép és erővel telis aspektusait is tartalmazhatja. Az árnyék, kiútonösen a nők esetében, majdnem mindig a lét azon egyszerű aspektusait hordozza, amelyeket kultúrája megült vagy kevéssé támogat. Nagyon sok nő psziché kútjának mélyén ül a látnoki teremő, az okos igazmondó, a messzaló, az, aki elrélés nélkül, jól tud magáról beszélni, aki megalkodás nélkül tud önmagával szembenézni, aki mestersége tökéletesítésen dolgozik. A kultúrákban élő nők számára az árnyék pozitív impulzusai a leggyakrabban a saját kezileg megformálható élet lehetőségei köré csoportosulnak. A lélek és az én ezen kidobott, leértékelt és „elfogadhatatlan” aspektusai nem hevernek rétlelenül a sötétben, hanem azt tervezetik, hogy hogyan és mikor törjenek ki, hogy felszabadulhassanak. A tudatlan mélyén morajlanak, kavarnognak, bugyognak, mígnem egy nap, akárhogy erőstírették is meg felértük a fedő, saját akarattuk szerinti féltrelen áradatban kifelé és felfelé robbannak.

Akkor aztán, ahogyan az erótlakók mondják, próbálhatjuk a tíz kiló sarat az ötkilós zsákba visszagyömöszölni. Nehéz újra lefedni azt, ami az árnyékból tört elő. Noha sokkal jobb lenne, ha az ember integráns módon tudatosan megélhenné a kreatív szellem nyújtotta örömet ahelyett, hogy eltemeti, előfordul azonban, hogy sarokba szorítanak egy nőt, s ez lesz az eredmény.

Árnyékélet akkor zajlik, amikor egy író, festő, táncos, anya, kutató, misztikus, diák vagy dolgozó asszony abbahagyja az írást, a festést, a táncolást, az anyáskodást, a nézést, a keresést, a tanulást, a gyakorlatot. Talán azért hagyják abba, mert az, amivel már régóta foglalkoznak, nem úgy sikerül, ahogyan remélték, vagy nem kapják meg a megérdemelt elismerést, vagy lehet számos egyéb oka is. Amikor az alkotó bármilyen okból megáll, a természetes módon hozzá áramló energia a föld alá veszi útját, s akkor és ott tör a felszínre, amikor és ahol tud. Ha egy nő úgy érzi, hogy nappal nem végezheti teljes odaadással azt, amit szeretne, akkor furcsa kettős életbe kezd: nappal színel, de ha alkalma nyílik rá, másképp viselkedik.

Amikor egy nő úgy tesz, mintha életét csinos kis csomagba rendzné, akkor nem tesz mást, mint elcsomagolja minden életenergiáját az árnyékba. „Remekül érzem magam”, mondja ez a nő. Ránézünk vagy titkunkból lopva figyeljük. Tudjuk, hogy nincs jól. Aztán egy nap arról hallunk, hogy elment egy fuvólással, hogy Tippicanóban a biliárdterem királynéja legyen. Csodálkozva állunk, hiszen tudjuk, hogy sosem szeretne a fuvólásokat, és mindig Orcas szigeten akart élni és nem Tippicanóban, és korábban még csak nem is említette a biliárdteremet.

Henrik Ibsen Hedda Gableréhez hasonlóan a zabolátlan asszony is színelheti, hogy „rendes életet” él, miközben csikorgatja fogait, de ennek mindig ára van. Hedda titokban szenvedélyes és veszélyes életet él, korábbi kedvesével és a Halállal játssza játékát. Azt színeli, hogy szereti a csinos kalapokat és unalmas férje hosszadalmas panaszait szűrke életéről. A nő külsőre lehet udvarias, sőt cinikus, belül azonban vezírik.

Vagy, mint Janis Joplin, megpróbálhat alkalmazkodni, míg végül nem bírja tovább, s akkor az árnyékba kényszerített, elkorhad, megbetegedett teremő természeté heves kitöréssel lázad azon „nevelési elvek” ellen, amelyek nincsenek tekintettel az ember tehetőségére és életére.

Ha valaki azért él titkos életet, bármilyen is az, mert a valódi gyarapodására nincs elég hely, az mindig megviseli a nő életerejét. A fogságban tartott és éhező nők mindenféle dolgot titkolnak: jóvá nem hagyott könyveket és zenét, barátságokat, szexuális érzéseket, vallásos vonzódásokat. Gondolatokat, forradalmi álmokat titkolnak. Idő cseennek társaitól és családjukról. Kincset csempésznek a házbárára, gondolkodásra, lelkükre lopnak titokban időt. Szellemet csem-

pésznek a hálószobába, verset a munka kezdere elé, titokban ugranak vagy ölelnék, amikor nem látja senki.

A nőnek fel kell adnia a színelést ahhoz, hogy letérjen erről az egyirányú ösvényről. A hamisított lelki élet sosem működik. Mindig akkor veti szét az oldalfalat, amikor a legkevésbé számítunk rá. Akkor aztán mindenfelé csak boldogtalanság árad. Jobb felkelni, felállni bármilyen, kézzel tákolat emelvényre, s a lehető legrobott, a lehető legjobban élni és elébe menni a hamisítványok becsempészésének. Ragaszkodni kell ahhoz, ami számunkra a valóságos értelmet, az egészséget jelenti.

Mesénkben a gyermek kicsempézi a cipőket a vakai öregasszony orra előtt. Ez azt erősíti meg, hogy maga a meddő és maximalista értékrendszer nélkülözi a közellátás képességét, nem képes éberen figyelni arra, ami körülötte zajlik. A megszabtett pszichéje is és a kultúrája is jellemző, hogy nem veszi észre az én személyes nyomorúságát. A kislány tehát meghozza újabb rossz döntését, amit aztán még több követ.

Tegyük fel, hogy első lépése a csapda felé, amikor beül az aranyozott hintóba, tudatlanság eredménye. Mondjuk, hogy meggondolatlanul, bár az életben tapasztalatlankra jellemző módon hagyta, hogy keze munkáját elvégessék. Most viszont a cipész polcán lévő cipőket akarja és, paradox módon, ez az új élet felé lökő impulzus helyénvaló, de hát *ohyan* sok időt töltött már el az öregasszonynál, s ösztönei nem riasztják, miközben a lehetséges halált választja. A cipész még össze is játszik vele. Kacsint, és mosolyog rossz választásán. Együtt csempézik be a piros cipőket a kislány életébe.

Így csapják be magukat a nők. Eldobták a kincset, legyen az bármilyen apró darabkákat csempésznek helyükbe. Írnak? Igen, de titokban, nincs tehát segítség, nincs visszajelzés. És a diák? Megmássza ő is a maga szikláját? Igen, de titokban, minden segítség, minden támogatás nélkül. És az ambiciózus nő? Aki azt színeli, nem is ambiciózus, miközben teljes szívvel arra vágyik, hogy ő maga, társai, a világ megvalósíthatása céljait? Ő a nagy álmódó, mégis arra kényszeríti önmagát, hogy csendben harcoljon tovább. Szörnyű dolog bizalmas, vezető társ, egyetlen apró felvidítő részecske nélkül létezni.

Nehéz dolog így titkolni az élet kis foszlányait, mégis sok nő teszi ezt nap mint nap. Amikor egy nő erre kényszerül, akkor a letérés minimusan tartja fenn magát. Nem figyelnek „rájuk”, bárkik legyenek is „ők”. A felszínen közömbös, nyugodt, ám ha csak kis fényugár

vilan is, kiéhezett énie felugrik, a legelérhetőbb életformához fut, felvillanyozódik, visszarúg, ötrült módjára tölekezik, kerge táncor jár, kimerül, aztán megpróbál visszamászni a fekete cellába, mielőtt bárki észrevenné, hogy eltűnt.

A rossz házasságban élő nők viselkednek így. A kisebbrendűségi értézekre kényszerített nők viselkednek így. A szegénnyel teli, a büntetésből, a neveltségessé válástól, a megalázástól rettegő nők viselkednek így. Az ösztöneikben sérült nők viselkednek így. Ez a titkos becsempészés csakis akkor jó a fogságban élő nő számára, ha a megfelelő dolgot, ha azt csempézi be életébe, ami szabadságát jelenti. Az élet jó, kirekesztést jelentő, bátor elemeknek becsempészése következtében a lélek még eltökéltebben abba akarja hagyni ezt a titkos életet, szabadon akar élni, mert ezt tartja helyesnek.

Mint látjuk, van az ősi lélekben valami, ami nem engedi, hogy öökké apró falatokon tengődjünk. Mert a tudatosságra törekvő nő valójában nem éri be egy-két szippantás friss levegővel és semmi többel. Mindannyian emlékszünk még arra a gyermekkori élményre, amikor lélegzetünk visszafojtásával nem sikerült meghalni. Megpróbálhatjuk ugyan, hogy csak kevés levegőt szívunk be vagy szinte semmit, végül mégis valami nagy fújtaró, valami heves és követelő erő lesz rajtunk úrrá, és olyan gyorsan szedjük a levegőt, ahogy csak tudjuk. Fuldoklunk, levegő után kapkodunk, míg végül normális ritmusban lélegzünk. Szerencsére valami hasonló van a lélekben/pszichében is, ami felülkerekedik, s a jó levegő egyenletes beszívására készlet. Valójában persze tudjuk, hogy nem tengődhetünk az élet apró szippantásain. A női lélek ősi ereje követeli meg, hogy hozzáférjen az egészhez. Éberen vigyázzunk, hogy a számunkra megfelelő dolgokat fogadjuk el.

A mese cipésze előrevetíti a később megjelenő, az örült táncor járó cipőket jelentő öreg katonát. Túl sok véletlen egybeesés van alakja és az ismert ősi szimbolika elemei között ahhoz, hogy a cipészt csupán egy ártatlan kívülállónak tekintsük. A psziché (és a kultúra) természeti ragadozója alakváltoztató, olyan erő, amely éppúgy áruhába bújik, ahogyan a tudatlanok elcsábítására csapdákat, ketteceket és mégezett csalétketeket szoktak álcázni. Ne felejtjük el, hogy urfának tekintni az öregasszony becsapását.

Nagyon valószerű, hogy együvé tartozik a katonával, aki természetesen az ördög alakja álruhában.¹⁴ Hajdanán az ördög, a katoná-

a cipész, a púpos és mások képében ábrázolták a földi és az emberi természet negatív erőit.¹⁵

Jóllehet joggal lehetünk büszkék arra, hogy a lélek ilyen mostoha körülmények között is elég bátor ahhoz, hogy valami, bármit becésszen életébe, a helyzet mégis az, hogy nem egyedül erről van szó. A test, az értelem és a szellem mellett az egész lélektanak magában kell foglalnia a kultúrát és a környezetet. Ennek fényében minden egyes szinten fel kell tenni a kérdést, hogy hogyan alakulhatott úgy, hogy bármely nő azt érezheti, hogy tulajdon életéért kell meghunyászkodnia, meghátrálnia, csúszni-mászni és könyörögnie. A külső és a belső világ minden egyes rétege által gyakorolt nyomást megvizsgálva egy nőnek eszébe sem jut, hogy az őrdögi cipők becémpészése egyáltalán értelmes megoldás lehet.

A hatodik csapda: A közösség előtti meghunyászkodás, az árnyék lazadása

A gyermek becsempészi a piros cipőket, bevonul a templomba, ügret sem vet a kedélyek felkavarodására, a közösség megdöbbenésére. A falubeliek „megszólják”. Büntetést kap. Elveszik tőle piros cipőit. De már késő, besétált a csapdába. Ez még nem megszállotság, itt még arról van szó, hogy a közösség, a maga szűkös értékeinek hangsúlyozásával, csak tovább szítja, erősíti az éhséget.

Próbálkozhat az ember titkos étellel, de a szuperego, egy negatív komplexus és/vagy maga a kultúra ezt előbb-utóbb leinti. Nehéz eltitkolni bármi el nem fogadott dolgot, bárhogyan éhezik is rá az ember. Nehéz a lopott kincset elrejtteni még akkor is, ha nincs hasznunkra. A negatív komplexusok és kultúrák természetüknél fogva lecsapnak bármely eltérésre, ami az egységesen elfogadottnak minősített viselkedés és az ettől eltérő egyéni impulzusok között áll fenn. Vannak, akiket feldühít, ha egyetlen faleveler találunk kerri ösvényünkön, éppígy a negatív ítélet is azonnal előkapja fűrésztét, hogy az alkalmazkodásra nem hajlandó tagot amputálja.

A közösség néha a szent szerepébe kényszeríti a nőt, néha azt várja el tőle, hogy felvilágosult, politikailag elfogadható legyen, vagy mindez együtt, vagy hogy törekvései életművé álljanak össze. Ha meghajolunk a közösség előtt és elfogadjuk a gondolkodás nélküli hasonulás kö-

velményeit, akkor megmenekülnék az elűzéstől, ám ugyanakkor ártuló módjára veszélybe sodorjuk zabolátlan életünket.

Van, aki régmúltinak hiszi azt az időt, amikor a zabolátlanságot átkosnak tartották. Ha egy nő zabolátlan volt, azaz természetes lélek-énje szerint viselkedett, akkor a „rossz” címkét kapta. Nem múltak el ezek az idők. Amnyi a változás, hogy más viselkedési módokat tekintenek „féltrelelnék”. A világ számos részén például, ha manapság egy nő politikai, társadalmi vagy környezetvédelmi szerepet vállal, gyakran vizsgálják motivációit abból a szempontból, hogy nem „vadult-e”, azaz nem őrlt-e meg.

Ha egy zabolátlan gyermek merev közösségbe születik, gyakran tapasztalja annak szűgességét, hogy elkerülte a többiek, jelezvén, hogy számukra nem létezik. Ezáltal megvonják tőle a szellemi gondoskodást, a szeretetet és egyéb, lelkiileg fontos dolgokat. Ezzel akarják alkalmazkodásra kényszeríteni, mert ha nem, akkor szellemi értelemben megölik és/vagy elűzik a faluból, hogy magára hagyatottan tengődjék és pusztuljon el.

Egy nőt szinte mindig azért kerülnék a többiek, mert valamiben féltrelelni viselkedett vagy akar viselkedni, s ez gyakran nem több, mint például, hogy eltérő véleménye van bizonyos helyzeteniret színekkal kapcsolatban – apró, nagyon apró dolgok ezek, de vannak persze nagyok is. Nem szabad elfelejtenünk, hogy egy ilyen elnyomott nő nem is annyira megtagadja a beilleszkedést, mint inkább *képtelen* rá anélkül, hogy meg ne halna. Szellemi integritása forog kockán, s megpróbál bármi módon szabad maradni, még ha veszélybe kerül is. Ime egy friss példa. A CNN jelentése szerint, az öbölháború kezdetén, az autóvezetéstől a szentírás alapján eltiltott mohamedán nők Száúd-Arábiában auróba ültek és vezettek. A háború után bíróság elé állították őket, eltiltették viselkedésüket, s a kihallgatások és az ítélethozatal után apjuk, fivéreik vagy férjük gyámsága alá helyezték őket, akiknek meg kellett ígérenni, hogy a jövőben pórázon tartják ezeket a nőket.

Igy minősíti bottányosnak, beregesnek és zabolátlannak a nők életadó és életet gyaratapító viselkedését egy őrlt világ. Eltérdően a mensékben szereplő kislányról, aki hagyja, hogy a körülötte lévő kultúra egyre mélyebbre nyomja az ürességbe, a sivár közösség előtti hajbókolás egyetlen alternatívája néha az, hogy az ember valami nagy bátorsá-

got követelő tettert hajj végre. Nem kell ennek feltétlenül földengés méretűnek lennie. A bátorítás azt jelenti, hogy a szívünket követjük. Nők milliói követnek el szívból jövő tetteket nap mint nap. A szív közösséget nem egyetlen bátor tett, hanem ezeknek sorozata képes átalakítani. Egy fiatal buddhista szerzetesnő mondta egyszer nekem: „A vízcsépek átlukaszítják a követ.”

Rádásul a legtöbb közösségben létezik a nők zabolátlán, lélekteli és alkotó életének elnyomását elősegítő, mélyen rejtett elem; ez pedig annak ösztönzése, hogy maguk a nők „szólják meg” egymást és mondjanak le nővéreikről (és fivéreikről) olyan szigorú előírások kedvéért, amelyek nem a női természet értékeit tükrözik. Ezek közé sorolhatjuk azt, hogy elvárják a nőktől, hogy ártulják el s ezáltal büntetésnek egyéki társukat, mert integráns, női módon viselkedet, hogy elborzadt az igazságatlanság láttán és helytelenítette; de azt is, hogy az idősebb asszonyokat a fiatalabb, gyengébb és kiszolgáltatottabb nők kihasznlásában cinkosságra készítetik, a fiatalabb nőket pedig arra ösztönzik, hogy ne törődjenek a náluk sokkal idősebb asszonyok ínségével.

Ha egy nő nem hajlandó az ilyen közösséget rámagatni, az azt jelenti, hogy nem mond le zabolátlán gondolkodásától, s az ennek megfelelő cselekedetekről. *A piros cipők* meséje lenyegében arra tanít, hogy a zabolátlán, ősi pszichét védelmezni kell – azáltal, hogy értékét mi magunk egyértelműen meghatározzuk, hogy érdekében szólunk, hogy nem vagyunk hajlandók a pszichét megbetegítő elemeknek alávetni magunkat. Azt is megtudjuk a történetből, hogy energiája és szépsége miatt a zabolátlán valaki vagy valakik, valami vagy valamik, ilyen vagy olyan csoport *mindig* szemmel tartja, mert tőfreaként meg akarja szerezni vagy szét akarja morzsolni, meg akarja változtatni, uralkodni akar rajta, meg akarja semmisíteni vagy le akarja fekezni. A zabolátlannak kapunál álló őrzőre van szüksége, mert különben eltiporják. Amikor a közösség ellenségesen viselkedik egy nő természetes életével szemben, akkor a nőnek nem szabad elfogadnia az eltrélő, tisztelenséget kifejező címkéket, hanem, a rút kiskacsához hasonlóan, folytatnia kell és lehet az utat, ki kell tartania és meg kell keresnie övéit – és az életben, a gyarapodásban és az alkotásban lehetőleg maga mögött kell hagynia az öt pocskondiázókat.

A piros cipős kislánnyal az a probléma, hogy meg-erősödne a harca, önfeledten beszél a piros cipőkről szót ábrándok

fogságába. A lázadás fontos eleme, hogy hatékony formában valósuljon meg. A piros cipők csodálata valójában megakadályozza, hogy a kislány értelmes, változást hozó, üzenetközvetítő, felházó lázadásra gondoljon.

Jó lenne azt mondani, hogy mára minden, nőknél állított csapda megszűnt, vagy hogy a nők olyan bölcsék lettek, hogy már messziről felismerik ezeket. Ez azonban nem így van. A kultúrában most is ott ragadozó, és továbbra is megpróbál aláásni és elpusztítani minden tudatosságot és minden teljességre törekvést. Sok igazság van abban a mondásban, hogy a szabadságért hűszerekenként újra meg kell küzdeni. Időnként úgy tesszik, örperekenként kell ezt a küzdelmet megnyerni.

Az ősi természet tanítása, hogy egyik kihívás ér bennünket a másik után. Amikor a farkasokra rossz idők járnak, nem mondják: „Jaj, nei! Már *megint!*” Felugranak, lecsapnak, futnak, elsurranak, elinalnak, holtnak tetteik magukat, a másik torkának ugranak, megresznek bármint, amire szükség van. Ne feledjük, hogy a női öröm csapdába ejti mindíg elmozdulnak, alakor váltanak, ám saját ősi, zabolátlán természetünkben megtaláljuk az abszolút életetőt, a szív minden szükség tettehez elengedhetetlen libidót.

A betedik csapda: Hamisítunk, megpróbálunk jól viselkedni, normalizáljuk az abnormális

A mesében ezután a kislányt megbüntetik, mert a piros cipőkben ment a templomba. Most csak felbámol a magas polcon lévő cipők-re, de nem nyúl hozzájuk. Eddig a pontig megpróbált lelke élete nélkül élni; nem vált be. Aztán kettős élettel próbálkozt; az sem vált be. Most a legutolsó megoldáshoz folyamodik, „megpróbál jól viselkedni”.

A „jó magaviselettel” az a probléma, hogy nem oldja meg a mélyben húzóódó árnyék-kérdést, ami ebben az esetben is szökőárként, hatalmas hullámfalként emelkedik a magasba, s elsöpör, elpusztít mindent, ami útjába kerül. A „jól viselkedő” nő szemret huny minden felett, ami körülötte megrögzött, torz vagy romboló, s egyszerűen megpróbál vele „együtt élni”. Erőfeszítése, hogy elfogadja ezt az abnormális állapotot, csak tovább sebi reagálásra, rámutatásra, változtatásra, a helytelen vagy igazságtalan dolog befolyásolására készreterő zabolátlán ösztönelt.

Anne Sexton *A piros cipők* címmel írt egy költeményt erről a séről:

*„A kibalt város közepén állok
és felhúzó a piros cipőket...
nem az anyémé.*

Anyám cipői ezek.

Előtte az ő anyjáté.

Erekeként öröklötök,

mégis rejtve maradtak,

mint a szegyetlenni való levelek.

A ház és az út, abová tartoznak,

és az asszonyok is mind

rejtve maradtak,

elrejtve.”

Ha a belső és a külső veszély közelében jó, illedelmes, alkalmazkodó magatartással próbálkozik egy nő azért, hogy egy kritikus pszichikus vagy való életbeli helyzetet eltitkoljon, ez lelktől fosztja meg. Elszakítja tudásától; elszakítja cselekvési képességétől. Mint a mesében szereplő kislány, aki nem tiltakozik hangosan, aki titkolni igyekszik éhségét, aki megpróbál úgy tenni, mintha belül nem égetné semmi, a mai nőknél is ugyanezt a rendellenességet, az abnormális normalizálását látjuk. Ez a rendellenesség burjánzik végig a kultúránkon. Az abnormális normalizálása következtében az egyébként a helyzetet javítására törekvő szellem közönybe és önelégültségbe süllyed, s végül, mint az öregasszony, vaksvivá lesz.

A nők védelkezőösztönének elvesztéséről születtek egy nagyon fontos tanulmány. Az 1960-as években állatkísérletek révén próbált néhány tudós¹⁶ többet megtudni az ember „menekülési ösztönéről”. Az egyik kísérletben egy nagy ketrac ajjának jobb oldalába áramot vezettek, s a ketracbe zárt kutyra minden alkalommal áramütést kapott, valahányszor a jobb oldalhoz érintette lábát. Nagyon gyorsan megtanulta, hogy a ketrac bal oldalán kell maradnia.

Azután a bal oldalba vezettek áramot, s a jobb oldal volt biztonságos. A kutyra igen hamar alkalmazkodott, s megtanulta, hogy a ketrac jobb oldalán maradjon. Most a ketrac teljes padlózatába áramot vezettek, s találomra érték áramütések a kutyát, mindegy volt, hogy

hol fekszik vagy áll, mindig érte áramütés. A kutyra előbb tanácstalan volt, majd pánikba esett. Végül aztán „feladta” és lefeküdt, állta az áramütéseket, s már nem próbált elmenekülni vagy ügyeskedni.

Ezzel azonban még nem ért véget a kísérlet. Most kinyitorták a ketrac ajtaját. A tudósok arra számítottak, hogy a kutyra kirohan, de nem ez történt. Annak ellenére, hogy szabadon kísértálható volt, a kutyra továbbra is benn fektüdt, tűrve a találomra érkező áramütéseket. Ebből a tudósok azt a következtetést vonták le, hogy ha egy élőlény erőszaknak van kiszolgáltatva, alkalmazkodik ehhez, sőt, amikor az erőszak megszűnik vagy az élőlény visszakapja szabadságát, addigra az egészséges menekülési ösztön olyan mértékben elhalványul, hogy az élőlény meg sem moccan.¹⁷

A nők zabolátlán, ősi természetét illetően az erőszaknak ez a normalizálása, ez a tudósok által „tanult tehetetlenségnek” nevezett állapot az, ami miatt a nők nemcsak hogy együtt maradnak iszákos partnerükkel, ami miatt a nők nemcsak hogy együtt maradnak iszákos partnerükkel, az őket kiharánáló munkaadóikkal, az őket kiharánáló és zaklató csoportokkal, hanem úgy érzik, arra is képtelenek, hogy azokhoz a dolgokhoz forduljanak, amelyekben pedig teljes szívvel hisznek: művészetükhöz, szellemükhöz, életstílusukhoz, életvitelükhöz.

Az abnormális normalizálása, ami annak ellenére megtörténhet, hogy az illető világosan látja, hogy az rá nézve¹⁸ hátrányos, ugyanúgy érvényes a fizikai, az emocionális, az alkotó, a szellemi és az ösztönös természetére is. A nők olyankor kerülnék szembe ezzel a problémával, amikor belemerevednek egyféle magatartásba, s nem védik lelkiük életét a behatoló kulturális, pszichikus vagy egyéb projekcióktól.

Pszichikailag hozzászokunk a zabolátlán természetünkre irányuló áramütésekhez. Alkalmazkodunk a psziché ősi, tudó természetére ellen irányuló erőszakhoz. Ennek következtében elveszítjük a menekülést segítő erőnket. Nincs erőnk befolyásolni a lélek és az élet számunkra legértékesebb elemeit. Amikor a piros cipők megszállottjaivá válunk, a legkülönfélébb személyes, kulturális és környezetünkben fellelhető tényezők hullanak szeretszét az út mentén.

Olyan értelemvesztéssel jár a saját kézzel készített élet feladása, hogy következtében mindenféle sérülés érheti a pszichét, a természetet, a kultúrát, a családot és így tovább. A természet sérülése az emberi psziché zavarának velejárója. Nem szabad és nem is lehet a kettőt különválasztani. Amikor az egyik csoport arról beszél, hogy milyen rossz

a zabolátlanság, a másik meg azt mondta, hogy mennyire elrontották, akkor valami alapvetően megrontott. Az ösztön-pszichében lévő Természet Asszony az erdőt kémleli, és orthont lát benne magának és minden embernek. Jöllerhet ugyanaról az erdőről másoknak fák nélküli sivár pusztaság és pénzzel telet zsebek junnak eszébe. Ez súlyos hasadást jelent az élni és másokat élni hagyni képességében.

Gyermekkoromban, az 1950-es években, amikor az iparosítás föld elleni szégyenteljes tettei kezdődtek, egy olajszállító hajó süllyedt el a Michigan-ró chicagói öblében. A strandon eltöltött nap után az anyák ugyanazzal a hévvel síkálták olajfoltos gyermekeiket, mint amivel régebben a padlót súrolták.

A hajó roncsából hatalmas, úszó szigetserű, háztömb nagyságú foltok szivárogtak. A hullámtörő gátakba ütközve kisebb darabokra foszlottak, beleszivárogtak a homokba és a hullámokkal kisodródáltak a partra. A furdózők még évek múlva is fekete mocsokkal borítva jöttek ki a vízből. A homokvárat építő gyerekek időként egy-egy maréknyi olajos iszapot kotoráltak fel. A szerelmesek nem hempergehettek többé a homokon. Szenvedtek a kutyák, a madarak, a vízi élőlények és az emberek. Úgy éreztem, mintha lebombázták volna katedrálisomat.

A sértült ösztön, az abnormális normalizálása következtében mozgatták az anyák, ahogy tudták, az olajfoltokat, majd később a gyárat, finomítók és kohók szennyét gyermekeiktől, ruhájuktól, szertektől, és noha megdöbbenek és aggódtak, végül is felohadt jogos haragjuk. Legtöbbször elfogadta, hogy nincs beleszólása az ilyen megrázó eseményekbe. Súlyos következményekkel járt, ha valaki megörte a hallgatást, kimenekült a keretből, felhívta a figyelmet a helytelen dolgokra és változást követelt.

Életünk hasonló eseményei is azt mutatják, hogy ha a nők nem beszélnek, ha nem elegendő számú ember beszél, elhallgat a Természet Asszony, s nem hallani többé a természetes és az ősi hangját sem. Elhallgatnak a farkasok, a medvék és a ragadozó madarak. Nem hangzik ének, nincs tánc és alkotás. Nem hallani a szeretet, a javítást, a megtartás hangjait. Elnémul a levegő és a víz, nem szólnak többé a tudatosság hangjai.

De az idő tájt, noha a nők akkor is vágytak a zabolátlan szabadságra, továbbra is porcelánt használtak, maró tisztítószereket vásároltak, és, ahogy Sylvia Plath írta, „ragaszkodtak Bendix mosógépjükhöz”, amely

az emberi kéz számára elviselhetetlenül forró vízben mosta és öblítette ruháikat, miközben ők egy másfajta világról álmodoztak.¹⁹ Amikor sértültek az ösztönök, az emberek sorra „normalizálják” azokat a támaszókat, azokat az igazságtalan és pusztító tetteket, amelyek önmaguk, gyermekeik, szeretteik, orthonuk, sőt iseneik ellen irányulnak.

A megrázó és ellenséges elemek normalizálását a sértült ösztön helyreállításával tagadhajtuk meg. Ha helyreáll az ösztön, visszatér a Természet Asszony. Nem kell piros cipőkben betáncolnunk az erdőbe, ahol végül egész életünk mető gyötrelmemmé és értelmetlenségé válik, ehelyett visszatérhetünk kézzel készített, értelemmel életünkhez, újra elkészíthetjük saját cipőnket, járhatunk a magunk járásán, beszélhetünk a magunk hangján.

Sok igazság van abban, hogy meg kell tanulnunk a projekciók („galád vagy sértő vagy”) feloldását, és meg kell vizsgálnunk, hogy mennyire vagyunk önmagunkkal szemben galádak és sértőek, de ezzel még egyáltalán nem fejeződik be a vizsgálódás.

A csapdán belüli csapda az, amikor úgy gondoljuk, hogy a projekció feloldásával és tudatosságunk felfedezésével minden megoldódik. Ez néha igaz, néha nem. A vagy/vagy paradigma helyett – vagy a külső világból hiányzik valami, vagy velem van baj – jobb, ha az és/és elgondoláshoz folyamodunk. Van egy belső és van egy külső probléma. Ez az elgondolás teljes körű vizsgálódást tesz lehetővé, és minden irányban nagyobb gyógyító erővel hat. Ebben az esetben a nők magabiztosabban kérdőjelezzik meg a status quót, s nemcsak önmagukat vizsgálják, hanem a világot is, amely véletlenül, tudatlanul vagy rosszindulattal nyomást gyakorol rájuk. Az és/és paradigmát nem önmagunk vagy mások hibáztatására kell használni, segítségével inkább a belső és a külső felelősséget kell mérlegelnünk és megítélnünk, s azt, hogy mi szorult változtatásra, megteremtésre vagy hátrétre szorításra. Megakadályozza a minden elérhető kijavítani igyekvő nő szétforgásosodását, aki sem tulajdon helyzetét nem becsüli le, sem a világról nem fordul el.

Sok nő képes ezt az állapotot fenntartani, de ők csak fél vagy negyed vagy még kevesebb életet élnek. Valahogy boldogulnak, de életük végére keserűvé válhatnak. Sokszor reménytelennek érzik helyzetüket, és, mint a kisbaba, aki miután egyre csak sír, csak sír és mégsem jön vigasztalására senki, mélységes csendbe és kétségbeesésbe süllyednek. Fáulság és belerődés keríti hatalmába őket. A kerrec ajtaja bezárult.

A nyolcadik csapda: Félreletlen tánc, megszállottság és szenvedélyrabság

Az öregasszony három fontos hibát követett el. Noha ideális esetben az ő feladata lenne a psziché irányítása és őrzése, vaktségában nem látja meg az általa vásártól cipők valódi természetét. Nem veszi észre, hogy a gyermeket egyre inkább haralmukba kerítik, és nem ismeri fel a diplomajutóban álló vörös szakállú férfit.

Ez a vörös szakállú kipeg-kopog a kicsiny cipőtalpakon, s ez a vibrálás indítja el a táncot. A gyermek most már táncol, ő, de szépen táncol, csak hogy képtelen megállni. Az öregasszony is, akinek a psziché őrzőjeként kellene viselkednie, és a gyermek is, akinek a psziché őtömeté kellene átérznie, megfosztatnak minden ösztöntől és józan észről.

A gyermek már mindent kipróbált: alkalmazkodott az öregasszonyhoz, aztán nem alkalmazkodott, becsenpsészte a cipőket, „illedelmes” volt, elvesztette önuralmát, s eltáncolt, de magához tért és megint megpróbált jó lenni. A lélek és az értelem utáni marados éhsége most újra arra készteti, hogy a piros cipők után nyúljon, felcsatolja őket lábára és elkezdje utolsó, a tudatralan újrjébe vezető táncát.

Mivel normálisnak fogadott el egy meddő, kegyetlen életet, egyre nagyobb vágy halmozódott fel árnyékában az őrtület cipői után. A vörös szakállú ugyan életre hívott valamit, de az nem a gyermek volt, hanem a gyötrelmet hozó cipők. Olyan örvénylésre és pörgésre kényszeríti életét, amely a szenvedélybetegséghez hasonlóan nem bőséget, remény és boldogságot hoz, hanem traumát, féltelmet és kimerültséget. Nincs számára pihenés.

Amikor egy templomkerhez ér, egy féltelmes szellem állja útját, s így átkozza meg: „Addig táncolj a piros cipőidben, amíg kísértetté nem válsz, míg bőröd csonjaidon nem litég, míg más nem marad belőled, mint táncoló belsőréseid. Táncolj át a falvakon, kopogtass minden ajtón háromszor, s az emberek, ha kinéznek és megpillantanak, rettegjenek, hogy sorsodra juttak. Táncoljatok csak, piros cipők, táncoljatok!” A féltelmes szellem ezzel olyan megszállottságra taszítja, amely a szenvedélyrabsághoz hasonló.

Sok kreatív nő élte alakul ilyen módon. A tizenéves Janis Joplin megpróbált a kisváros erkölcséhez alkalmazkodni. Aztán kicsit lázadt,

éjszánként a dombokra mászott, és ott énekel „művész típusú” barátaival. Miután szüleit behívták az iskolába lányuk viselkedése miatt, Janis kettős életbe fogott: külsőleg szerény volt, titokban azonban jazzi hallgató. Egyetremre ment, ahol olyan élvezetekbe vetette magát, amelyekről megbetegedett, majd „megavult”, és megpróbált rendesen viselkedni. Lassan azonban újra inni kezdett, összehozott egy kis zenekart, tobzódott a kábitőszerekben, és most már nem titkolta piros cipőit. Addig táncolt, amíg huszonhét évesen kábitőszertúladagolás következtében meghalt.

Nem a végül elszabaduló zenéje, éneklése vagy kreatív élete okozta halálát, hanem az, hogy képtelen volt ösztönösen felismerni a csapdákat, érezni, hogy mikor sok a sok, behatárolni az egészséget és jóllétet, megérteni, hogy a túlzások előbb apró, majd nagyobb pszichikus csontokat törnek el, míg nem végül a psziché teljes tartóváza összeomlik, s az ember haralmas erő helyett pocsoljává válik.

Egyetlen bölcs belső konstrukcióra lett volna szüksége, amibe kapaszkodhat, egyetlen ösztönfoszlányra, ami kitartott volna, míg bele nem fog a belső értelem és ösztön újraépitésének időigényes munkájába. Csak arra az ősi hangra kellett volna figyelnie, ami mindannyiunkban megvan, ami azt súgja: „Maradj itt... Maradj, amíg fel nem ébred a reményed, míg fel nem melegszik halálos hidegséged, ha gyi fel vételekező féligazságaidal verekedd át magad utadon, maradj, míg meglátod, mi jó neked, míg felerősödsz, maradj, hogy kipróbáld erődet, hogy befuss a célegyenesbe, nem számít, mennyi ideig tart, hogyan megy végbe.”

Szenvedélyrabság

A mesében szereplő kislány szellemét nem az élet öröme, hanem hiánya pusztítja el. Amikor egy nőben nem tudatosodik éhsége, a halált hozó eszközök és szerek következménye, akkor csak táncol, csak táncol. A negatív gondolkodás, a szegényes kapcsolatok, a kiszolgáltatott helyzetek, kábitőszerek vagy alkohol – mindmégannyi „piros cipő”, amittől nehéz az embert elvonszolni, ha egyszer megkaparinotta.

Ebben a túlzó, kompenzatorikus szenvedélyrabságban a psziché meddő öregasszonya főszerepet játszik. Először vaksi volt. Most ágyának esik. Mozdulatlan; mindent betöltő úr tárong a pszichében. Most már senki nincs, aki valami értelmeset mondhatna a félreletlenl tomboló

psziché számára. Végül meghal ez a furcsa öregasszony, s ezzel egy talpalatnyi biztonságos hely sem marad a pszichében. A gyermek pedig táncol. Először az eksztrázistól akadnak fel a szemei, később azonban, hogy a tánc végkimerülésig folyik, szemeit a borzalom fordítja ki.

Az ősi pszichén belül található a nő legharciasabb túlélési ösztönei. Ha azonban nem él rendszeresen belső és külső szabadságával, akkor az alávetettség, a passzivitás, a rabságban eltöltött idő eltompyítja a látást, az érzékelést, a magabiztosságot és mindazon veleszületett képességeket, amelyekre önállóságához szüksége van.

Az ösztöntermészet mondja meg, mikor sok a sok. Megfontolt és önmegőrző. Az ember nem pótolhatja egy élet árulásait és sebeit azáltal, hogy tobzódik az örömben, a haragban vagy a visszautasításban. A psziché öregasszonyának kellene az időt jelezni, neki kellene megmondani, mi mikor következik. A mi mesénk öregasszonyának vége, befellegzett.

Néha nehéz felfedezni, mikor vesztettük el ösztöneinket, mert ez gyakran nem egyik napról a másikra történik, hanem hosszú időn át tartó, alattomos folyamaton során. Az ösztönök elvesztéséhez vagy elsovadásához gyakran a környező kultúra is hozzájárul, s néha bizony olyan nők is, akik az ösztönök elvesztését egyféle hovartartozás kialakításaként élik meg abban a kultúrában, amely nem biztosít tápláló környezetet a természetes nő számára.²⁰

A szenvedélyrabság akkor kezdődik, amikor egy nő elveszíti saját kezével készített, értelemtelit életét, és rögeszmés módon bármit meg akar szerezni, ami ahhoz hasonlít. A mesében a gyermek újra és újra megpróbálkozik az ördögi cipőkkel, még ha mindig el is veszíti felétüik uralmát. Nem képes már megkülönböztetni, megérezni a dolog igazi természetét. Mivel elveszítette eredeti életerejét, akár halált hozó pótlékát is elfogadja. Az analitikus pszichológiában erre azt mondanánk, hogy lemondott legbensőbb önmagáról.

A szenvedélyrabság összefügg a szelídítés utáni visszavadásulással. Sok nő élt már fogságban, ha csak rövid időre is, és van, aki végtelen hosszú ideig. Vannak, akik csak az anyaméhben voltak szabadok. Az időtartam mértékében veszítik el ösztöneiket. Van, akiknek a jó emberek felismerését segítő ösztönei sérültek, s ezért gyakran tévútra kerül. Másokban az igazságtalanságra reagáló ösztön lassult le, belőlük válnak gyakran a megtorlás vonakodó mártírjai. Vannak,

akikben a menekülési vagy a küzdési ösztön gyengült meg, közütlük kerülnek ki gyakran az áldozatok. És folytathatnánk a listát. Ezzel szemben, a helyesen gondolkodó nő akkor urasítja el a konvenciókat, amikor azok nem táplálók és nem is értelmesek.

A kábítószerek és az alkohol mértékelen élvezete nagyon valószínűsíti csapda. Ez a két szer úgy hat az emberre, mint a rossz szerelmes, aki kezdetben jól bánik veled, aztán elvert, bocsánatot két, egy ideig nagyon kedves, aztán megint jól megyer. Ebbe a csapdába azért kerül az ember, mert jóra számít, miközben megpróbál a rossztól eltekinteni. Ez így nem jó. Soha nem működik.

Joplin megpróbálta megvalósítani mások zabolálatlan kívánságait is. Olyan archetípust jelenített meg, amelyet a többiek nem mernek volna. Rajongtak lázadásáért, mintha őket is megszabadítottá volna azzal, hogy *bejöttük* ilyen zabolálatlan.

Janis még tett a beilleszkedésre egy utolsó kísérletet, mielőtt teljesen elmerült volna a szenvedélyrabságban. Olyan nagy hatású, ám sérült nő csoportjához csatlakozott, akik repülő sámánokként viselkedtek a tömegek előtt. Ők is mind kimerültek és lezuhantak az égből. Frances Farmer, Billie Holiday, Anne Sexton, Sylvia Plath, Sara Teasdale, Judy Garland, Bessie Smith, Edith Piaf, Frida Kahlo – a természetes és artisztikus nők kedvelt szerepmoddelljeinek élete sajnos idő előtt és tragikus módon ért véget.

Egy visszavadt nő nem elég erős ahhoz, hogy összeroppanás nélkül vihessen a vállán mindenki más áhított archetípusát. A visszavadt nő gyógyulóféltben van. Nem szoktunk betegségből lábadozókat arra kérni, hogy vigyék fel a zongorát az emeletre. A visszatérő nőnek időre van szüksége ahhoz, hogy erőre kapjon.

Azok, akiket elragadtak a piros cipők, kezdetben mindig úgy érzik, hogy az, amire rászoknak, legyen az bármi, így vagy úgy meg fogja őket menteni. Gyakran fantasztikusan erősnek érzik magukat, vagy azt képzelik, hogy elég energiájuk van az éjszakázáshoz, a hajnalig tartó munkához, s még ételre sincs szükségük. Nem kerülnek elő álmaik féltelmes démonjai, meggyugyszanak az idegeik, nem aggódnak már olyan mélységesen azok miatt a dolgok miatt, amik miatt korábban úgy aggódtak, vagy azt érzik, nem akarnak többé szerenni, s azt sem akarják, hogy más szeresse őket. Végül aztán, ahogyan a mesében is látnuk, olyan sebesen kavargó, homályosnak tetsző világba kerülnek,

amiben leheretlen valódi életet élni. A szenvedélyrabtság²¹ olyan tébolyodott Baba Jaga, aki felfája az elveszett gyermekeket, és a bakó háza előtt Lepottyantja őket.

A bakó házánál

Megpróbáljuk levenni a cipőket, de már túl késő

Amikor a zabolatlan természet már majdnem megsemmisült, végtelen esetben skizoid romlás és/vagy pszichózis keritheti hatalmába a nőt.²² Egy nap egyszerűen ágyban marad, nem hajlandó felkelni, vagy pongyolájában jár-keel, égő cigarettákat hagy imit-amort a hamutartókban, vagy sírva fakad, s nem képes abbahagyni, kócos hajjal az utcákon kószál, orthagyia családját a csavargás kedvéért. Van, aki öngyilkosságra gondol, s véletlenül vagy készakarva tényleg tulajdon halálát okozza. De sokkal gyakoribb az, hogy a nő életelenné válik. Nem érti magát sem jól, sem rosszul; egyszerűen nem érez.

Mi történik hát a nőekkel, amikor pszichéjük élénk színei egybenszarolódnak? Milyen színt az egybemosódott skarlátvörös, zaffírkék és topáz? A festők tudják. Ha élénk színeket keverünk össze, „sár”-színt kapunk. Nem termékeny sár ez, hanem terméketlen, színtelen, furcsán élettelen sár, ami nem áraszt fényt. Amikor egy festő vásznán sárszín alakul ki, mindent előlről kell kezdenie.

Ez a dolog neheze; most kell a cipőket levágni. Fájdalmas a pusztító szenvedélyrabtságról lemondani. Senki nem tudja, miért. Azt gondolnánk, hogy ilyenkor az ember felszabadul. Hogy úgy érti, még idejében megmenekült. Azt hinnénk, öröm tölti el. De nem, ilyenkor rettegés tör rá, fogcsikorgást hall, s rájön, ő adja ki ezt a hangot. Úgy érti, mintha vérezne, noha sehol sincs vér. Mégis, ebből a fájdalomból, ebből az elválsból, ebből az úgymond: „nem tudok a lábamon állni” állapotból, az orthontalanságból kell mindent újratekdeni, innen kell visszamenni a kézzel varrott élethez, ahhoz, amit mindennap gondosan, nagy figyelemmel elkészítünk.

Igen, fájdalmas dolog leválni a piros cipőkről. De ez egyetlen reményünk. Aldással teli elválás ez. A lábak visszazönnök, megjeljük urunkat, meggyógyulunk, egy nap majd újra ugrándo-zunk és futunk. Addigra elkészül kézzel varrott életünk. Belecsusszanunk, és azon

csodálkozunk majd, hogy milyen szerencsések vagyunk, hogy újabb lehetőséget kaptunk.

Visszatérünk a kézzel készített élethez.

Meggyógyítjuk a sérült ösztönöket

Amikor egy mese, mint ez a miénk is, a főszereplő halálával vagy megconkrásával végződik, azt kérdezzük: „Hogyan végződhetett volna másképp?”

Pszichikailag jól tesz, ha az éhségből való menekülés után félúton megállunk egy időre, beiktatunk egy pihenőállomást. Egy vagy két év sem hosszú arra, hogy elgondolkodjunk sebeinken, útmuratót keressünk, gyógy módokat alkalmazzunk, végiggondoljuk a jövőt. Egy-két év szűk idő. A visszavaduló nő visszafelé teszi meg az utat. Megannul felebredni, figyelni, nem lesz többé naiv, tájékozatlan. Kezébe veszi saját életét. A mély női ösztönök újratanulásához rendkívül fontos először is azt megértetni, milyen tévútra kerülték.

Ha műveid, szavaid, életstílusod, gondolataid vagy elgondolásaid sérültek, és egy sokujjú pulóverben kötötred gúzsba magad, most vágd át a csomót, és folytasd a munkát. A vágyon és a kívánságon, az alaposan megfontolt módszereken túl, amelyektől szeretünk beszél-ni és tervezgetni, egy egyszerű kis ajtó várja, hogy átsétáljunk rajta. Mögötte új lábak várnak ránk. Menj oda! Csússz oda, ha kell! Hagyd abba a beszédet és a gyöttrődést. Egyszerűen csak csináld.

Nem határozhatjuk meg, ki hoz bennünket erre a világra. Nem befolyásolhatjuk azt a folyamatot, amelyen át felemelnék bennünket; nem kényszeríthetjük a kultúrát azonnali vendégszeretetre. De jó hír, hogy még a sérülés után is, a visszavadulás állapota után is, sőt még jelenlegi fogsgánk után is visszakaphatjuk életünket.

Az önmagadhoz visszatérés lelki terve a következő: Rendkívül óvatosan és nagy körültekínnyel, fokozatosan ereszd magad vissza a vadonba olyan etikai vagy védekező struktúrákkal felszerelve, amelyekkel megmérhető, hogy mikor túl sok valami. (Elkorrta az ember már jól tudja, hogy valami mikor túl kevés.)

A zabolatlan és vad pszichéhez való visszatérést tehát nagy bátorsággal, de megfontoltan kell végrehajtani. A pszichoanalízis területén szeretünk úgy fogalmazni, hogy ha valaki jó gyógyító/segítő akar lenni,

akkor éppolyan fontos azt megatnálni, hogy mit nem kell tenni, mint azt, hogy mit kell. Ha valaki a fogságból tér vissza a vadonba, akkor ugyanezekre az intésekre kell hallgatnia.

A zabolátlan nő újra kiter vermek, csapatok és mérgezett csaplétek az öt körülvevő kultúrára jellemzők. Listába foglaltam azokat, amelyek a legrosszabb kultúrában egyfórmák. Az eltérő etnikai vagy vallási csoportokhoz tartozó nők biztosan tovább tudják ezt bővíteni. Annak az erdőnek a térképét próbáljuk felvázolni, amelyben élünk, bejelöljük a ragadozók leshelyeit, s felvázoljuk viselkedési módjukat. Azt mondják, egyetlen farkas lakóhelye több mérföldes körzetben minden élőlényt ismer. Ez a tudás segíti abban, hogy a lehető legszabadabban éljen.

Az elveszett ösztönt valóban visszaeszerelhetjük, a sérült ösztönöket valóban meggyógyíthatjuk úgy, hogy figyelmesen hallgatójuk, nézünk és érzékeljük a körülöttünk lévő világot, s úgy cselekszünk, ahogy mások is; hatékonyan, eredményesen és lélekkel telve. A visszatérés egyik nagyon lényeges mozzanata, hogy meglehetősen sértetlen emberek cselekvését figyeljük. Végül a figyelés, a nézés és cselekvés egyféle ritmus szerint ismétlődik, amit addig kell gyakorolni, míg újra automatikussá nem válik.

Ha bármilyen megebesíti ősi természetünket, nem feleltünk le meghalni. Nem vagyunk hajlandók ezt a sebet normalizálni. Felidézzük ösztöneinket, s tesszük, amit tennünk kell. A zabolátlan nő természeténél fogva firtakozó és tehetséges. Ösztöneitől elszakítva azonban ő is naiv, hozzászokik az erőszakhoz, alkalmazkodik a száműzetéshez. Szerelem, kábítószerek, alkohol, pénz, hírnév és hatalom mit sem tehet, ha megförtént a pusztítás. Egy nőnek ehhez anyára, „elég jó” ösanyára van szüksége. És vajon ki is vár arra, hogy ezt a szerepet megkapja? A Természet Asszony gondolkodik azon, hogy vajon mi tart ilyen sokáig, miért nem vagy már igazán vele, nemcsak hétébba, hanem állandóan.

Ha olyasmint akarsz tenni, amit értekesnek tartasz, akkor olyan emberekkel kell magadat körülvenned, akik segítséget nyújtanak munkádban. Csapda is és méreg is olyan, úgynevezett barátokkal élni, akik ugyanazoktól a sebetől szenvednek, de nem vágyakoznak a gyógyulásra. Az ilyen barátok gyálatatos viselkedésre, természetes ciklusaid mellőzésére, a lelki szükségleteidhez fűző harmónia megbontására ösztönöznek.

A visszavaduló nő nem lehet naiv. Természetes életéhez visszatérőben gyánakvó szemmel kell minden túlzást szemlélnie, és tudnia kell, milyen árat fizet érte a lélek, a psziché, az ösztön. A farkaskölykökhöz hasonlóan memorizálnunk kell a csapatákat, helyüket, formájukat. Így maradhatunk szabadok.

Az ösztönök visszhangot, érzésvomokat hagynak maguk után, amikor visszahúzódnak, s ezeket kell követnünk, amikor visszacserezünk őket. Lehet, hogy az illendőség és az előírások básonyökle tart fogva egy nőt, lehet, hogy egy hajszál választja el a túlzó tobzódás pusztításától, lehet, hogy épp most verette bele magát, mégis hallja vértében az ősi Isten suttogását. Még *A pirus cipő* meséjében leírt szörnyű körülmények között is, még a leg súlyosabb sérülést szenvedett ösztönök is meggyógyíthatók.

Az Ősi Asszonyt kell természetünkben feltámasztani újra és újra, valahányszor egyik vagy másik irányba billen ki az egyensúly. Tudni fogjuk, mikor aggódjunk, mert az egyensúly általában nagyobbá teszi életünket, a kibillent egyensúly viszont kisebbé.

Az egyik legfontosabb dolog, hogy az életet, mindenfajta életet, élő természet gondoljunk el, amely lélegzik, új sejtet hoz létre, kicseréli és hulladékot is termel. Nem volna bölcs dolog testünköt azt kívánni, hogy csupán ötvenente termeljen hulladékananyagot. Orosbaság volna azt hinni, hogy ma nem leszünk éhesek, hiszen regnap ettünk. Azt sem hiheti senki komolyan, hogy ha egyszer megoldottunk valamit, az megoldott is marad, s ha egyszer megatnultunk valamit, arról azután mindig tudni fogunk. Nem, az élet olyan hatalmas rest, amely különböző helyeken és különböző mértékben növekszik és csökken. Amikor testként működünk, új életen munkálkodunk, salakanyagot gazolunk át, vagy amikor csupán lélegzünk vagy phentünk, akkor nagyon elevenek vagyunk, akkor az Ősi Asszony ciklusai szerint élünk. Ha rájövünk, hogy a munka azt jelenti, hogy folytatjuk a munkát, akkor sokkal bátrabak és sokkal békésebbek lennénk.

Néha meg kell harcolnunk az örömiünkért, meg kell magunkat erősíteniünk, minden erőnket latba kell vennünk, a legfurfangosabb harcmódorhoz kell folyamodnunk. Ostrom esetén talán sokáig nélkülözniünk kell a kényelmet. Hosszú időt kibírunk sok minden nélkül, néha minden nélkül, csak egyet nem nélkülözhetünk: az örömiöt, kézzel varrott piros cipőnket.

Az individuációban és az Ősi, Természeti Asszony visszaszerzésében az a csodálatos, hogy mindig az előtt kezdünk a folyamatra, hogy készen állnánk rá, hogy elég erősek lennénk, hogy eleget tudnánk hozzá; beszélgetésbe kezdünk a bensőnkben csilingelő és mennydörgő gondolatokkal és érzésekkel. Amikor válaszolunk, még nem beszéljük a nyelvet, még nem tudjuk a válaszokat, még azt sem tudjuk pontosan, kihez beszélünk.

Ahogy a farkasanya tanítja kicsinyeit a vadászatra és az óvatosságra, minket is így tanít az Ősi, a Természeti Asszony, bensőnkben felbugyogva. Lassan az ő hangján szólalunk meg, átvesszük látásmódját és értékeit. Megtanít arra, hogyan küldjünk hazatérünkkor üzenetet a miénknek.

Sok író ismeret, akik íróasztaluk fölé egy mondást tűztek. Olyan is ismeret, aki egy papírcsíkra írta, s cipőjében hordja. Charles Simic egyik költeményéből van ez a sor, s mindannyiunkhoz szól: „Aki nem tud túlvölteni, nem leli meg falkáját.”²³

Ha az Ősi, Természeti Asszonyt akarod hívni, ne ess fogságba.²⁴ Az egyensúly megtartására kiéleztet ösztönökkel ugorj, ahová akarsz, tüvöls kedvedre, fogadd el, ami ott van, tudj meg róla mindent, hagyd, hogy érzéseid kiüljenek szemedbe, nézz bele mindenbe, nézd meg, amit látsz. Táncolj a piros cipőkben, de vigyázz, saját kezeddel készírt cipők legyenek azok. Eltvívdám nő leszel.

KILENCEDIK FEJEZET

HAZATALÁLÁS: VISSZATÉRÜNK LEGBENSŐBB ÉNÜNKHÖZ

Van emberi idő, és van ősidő. Gyermekkoromban, fenn, az északi erdőkben, mielőtt megtanultam volna, hogy egy évben négy évszak van, azt hittem, tucatnyi évszak létezik: az éjszakai vihar ideje, a villámlás ideje, az erdei táborítések ideje, a hóra cseppenő vér ideje, a jeges falk ideje, a meghajló falk, a síró falk, a reszkerve csillogó falk, a zúzmarás falk, a csak a felső ágakkal intgető falk, a termésüket hullató falk ideje. Nagyon szerettem a gyémántosan csillogó havat, a párolgó, recsegő havat, sőt a szurkós és kőkemény havat is, mert ez azt jelentette, hogy hamarosan virágok úsznak majd a folyón.

Ezek az évszakok fontos és szent látogatókként érkeztek, s mindegyik előreklánde hírnökét: a kinyíló és bezáruló tobozokat, a felbomló levelek, a közelítő eső illatát, a töredező szőrt, a sima és a bozontos szőrt, a lebegő ajtókat, a szorosra záruló ajtókat és azokat, amelyek soha nem csukódnak be, a jégvirággal borított ablaktáblákat, a nedves szimmokkal, a sárga virággal belepergett ablakokat, a mézga csipkézte ablaktáblákat. Bőrünknek is megvoltak a ciklusai: száraz, verejtékező, érdes, napégette vagy puha volt.

A női pszichének és a léleknek is vannak ciklusai, amelyeket a cselekvés és a magány, a fúvás és a maradás, a részvétel és a távolmaradás, a kurtatás és a pihenés, a teremtés és az őrzés, a világban való részvétel és a lélek bekéjéhez való megtérés alkot. Amikor gyermekek és kislányok vagyunk, az ösztönös természet figyelemmel kíséri mindezeket a fázisokat és ciklusokat. Közéjükben lebeg, és mi különböző, számunkra alkalmas időközökben veszünk erről tudomást és cselekszünk.

A gyermek maga az ősi természet, s anélkül, hogy bárki is figyelmeztetné, felkészül ezekre az időszakokra, örömmel fogadja őket, együtt él velük, s *reuerdosot*, emlékeket őriz meg róluk: egy könyvbe préselt piros szirmot; juharlevelekből készült angyalszárny-nyakláncot;

hógolyót a mélyhűtőben; különleges köveket, csontokat, botokat vagy egy borsóhivelt; egy szép kagylót; madárremetéstől származó szalagot; az alkori illatokról vezetett naplót; a nyugodt szívét; a pezsdülő vért; és a gondolataiban elraktározott minden képet.

Valaha évről évre ezek szerint a ciklusok szerint éltünk, mindezek bennünk voltak. Megnyugattak, táncra perdítettek, megtráztak, bátorítottak, teremfő életre tanítottak. Lelkünk bőréhez tartoztak – ahhoz a hátrányhoz, amely a zabolátlan természeti világban védőburokként szolgált –, legalábbis addig, míg fel nem világosítottak bennünket, hogy egy évben csak négy évszak van, s hogy a nők számára valójában csak három létezik – a kislánykor, a felnőttkor és az öregasszonykor. És ezzel el is volt intézve.

De nem engedhettük meg magunknak, hogy ebben a gyatrán és felületesen összefércelt köpenyben sétáljunk holmi holdkóros módjára, mert így eltávolodunk természetes és lelki ciklusainktól, minek következtében kiszáradástól, fáradtságától és honvágytól fogunk szenvedni. Sokkal jobban tesszük, ha rendszeresen visszatérünk egyedi lelki ciklusainkhoz, mindegyikhez vagy bármelyikhez. A következő történet a legfontosabb női ciklusról, az őrthonhoz, az ősi őrthonhoz, a lélek őrthonához való visszatéréstől szól.

Világszerte ismert ez a történet, mert a lélek egyik problémájának archetípusát, a róla való egyetemes tudást fejezi ki. A tündérmesék és a népmesék olykor egy hely, pontosabban lélekteli helyek érzékeléséből törnek elő. A következő történetet hideg északi vidékeken, jeges tenger vagy óceán partján lévő országokban mesélik. Különböző változatait megtaláljuk a keltáknál, a skótoknál, Északnyugat-Amerika törzseinél, a Szibériában és Izlandon élő emberek között. A címe leggyakrabban *A főkalány* vagy *Selkie-o*, *Pamruuk (Kisfőka)*; *Ejyahitrag (Főkatart)*. Annak a változatnak, amit az analízis és a *performanace*-ok során előadok, *Sealskin, Soulskin* (Főkabőr, lélek bőr) címet adtam. A mese arról szól, hogy honnan is jövünk valójában, milyen anyagból gyúrtak bennünket, és hogy hogyan kell mindannyiunknak rendszeresen ösztöneinket használni ahhoz, hogy megtaláljuk a hazafelé vezető utat.!

Sealstein, Soulskin (A főkaasszony)

Aszkában az időben, amelyek rég elmúltak, de hamarosan visszatérnek, fehér ég és fehér hó vagyog minden áldott nap... a távolban felhűnő emberek, karjuka és mabuk apró pici pontok csupán.

Itt semmi sem terem könnyen. Olyan erősen fúj a szél, hogy az embereknek fel kell verniük a meleg parkát, a csizmát és a sapkát. Ezen a vidéken a szárnak megfigyelnak kinn, a szabadban, a mondatokat le kell törni a beszélő ajkáról, és fel kell melegíteni a tűzrel, hogy az ember láthassa, mit mondott a társa. Ezek az emberek a vén Annuluk fehér dús hajában élnek. Annuluk a vén nagyanya, az öreg varázslóasszony, akit nem más, mint maga a föld. Ezen a vidéken élt egyszer egy ember... olyan magányos volt, hogy könnyei mely hirtelenséggel nőjének arába az évek során.

Megpróbált mosolyogni és vidám lenni. Vidázsott. Csapdákat állított és jól aludt. De közben embert társra vágyott. Amikor kajalijában a vizet járta és egy jóka elcsúszott mellette, mindig azokra a régi történetekre gondolt, amelyek arról szóltak, hogy a főka hajlaman emberek voltak, s ezekre a régi-régi időkre már csak szemük bőis, mely és szeretettel pillantása emlékezett. Ilyenkor úgy győzött a magány, hogy könnyei patakokban folytak arra mely redőben.

Egy este még sórtedés után is vadászott, de nem talált semmit. A hold az égre kapasszkodott, s az úszó jégtráblák csillogtak fényével. A férfi a tengerből kimagasodó barátnas, fehér sziklához ért, melynek tetején finnekész szeméi a legkésesebb mozgást pillantották meg.

Lassan és mélyen merítettre evezőjét a vízbe, egyre közelebb jutott, s megpillantott az őriási szikla tetején néhány asszonyt, akik olyan meztelenül táncoltak ott, mint ahogyan születésük után anyjuk hasán nyugodtak. Ott tilt hát csónakjában ez a magányos férfi, akinek csak képzeletben voltak barátai – ott tilt és figyelt. Az asszonyok testét mintha holdugrából fonták volna, bővikön apró csipkésbetyek villóztak, amilyeneket a lazac hátán látni tavasszal. Láruk és karjuk hosszú volt és heves.

Olyan gyönyörűek, voltak, hogy a férfi köré dermedve tilt csónakjában, amelyet a paskoló hullámok egyre közelebb ringattak a sziklához. Hallotta a csodás asszonyok nevetését... legalábbis úgy tűnt neki, hogy nevetnek. Úgy csak a sziklához verődő hullámok kacagját hallotta? A férfi azt sem tudta, hol áll a feje, úgy elkabult. A mellet névves bőrként szorító magány egyszer csak félengedett, s egy szempillantás alatt, mintha csak elérte volna,

kiugrott a csónakból a sziklára, ahol fókabőrök kerestek, s ellopta az egyik. Elrejtőzött egy kissojgellés mögött, s begyömöszölte a fókabőrt guingujja parkája alá.

Hirtelen az egyik asszony gyönyörű hangon megszólalt – ilyen szépet a férfi még sosem hallott... olyan, mint mikor a bálnák egymást bújnak hajnalban... de nem, inkább olyan, mint a tavasszal bukfencező újszülött kisfánkok... vagy inkább... de nem, ezeknél sokkal szebb, de nem is számít, mert... de mi csinálnak most azok az asszonyok?

Az asszonyok egymás után fókabőrbe bújnak, s vidáman kiáltozva becsusszantrak a tengerbe. Csak egy maradt a sziklán, a legmagasabb. Itt is, ott is kereste fókabőrét, de nem találta sehol. A férfi nekihátordott – hogy mitől azt ő sem tudja. Előlépett a szikla mögül, és így szólt az asszonyhoz:

– Kerlek, légy a feleségem. Magányos férfi vagyok.

– Nem lehetek a feleséged – válaszolta az asszony –, mert én nem ide tartozom. Ottomon tenegyanak, a mélység.

– Kerlek, légy a feleségem – unszolta a férfi. – Hét nyár eltelével visszaadom fókabőrödet, és akkor eldöntheted, hogy velem maradsz-e vagy visszamész. A fiatal fókasszony sokáig nézte a férfi arcát igazi emberi szemével. Vonalakozva azt mondta:

– Velel megyek. Aztán hét nyár után majd meglátjuk.

Nemsokára gyermekük született, akit Orruknak neveztek el. A gyermek nagyos volt és pufole. Anyja télen mesélt neki a tenger melyén lakó állományokról, miközben aija fehérről mesélt fanyagsátt neki hosszú kisével. Amikor anyja aludni vitte Orrukot, a fiasnyíláson át látható felhők különböző alakjainál szötte meséit. Holdak, madarak, farkasok hegyett azonban rozsmárvórol, bálnárol, fókárol és lazacokrol mesélt... mert ezeket az állatokat ismerte.

Ain ahogy múlt az idő, az asszony teste kezdett elszáradni. Bőre először hamlított, aztán megrepedt. Szembője is hámolani kezdett. Hajszálai sorna lehullottak a földre. Színe nahuag, a legbátrányabb fehérr lett. Tlilsége eltűnt. Próbálta sémitüléstét elrejtetni. Szeme, akaratja ellenére, egyre kifégyezserele- nebbé vált. Egyre gyatrabban kellett kinyújtania a kezét, ha körbejárt, úgy meggyengült látása.

Igy ment ez addig, míg egy éjszaka Orruk kiáltásra riadt és jietlen felült alvóprényei alatt. Mebebeöféhez hasonló hangot hallott, aija vitázott anyjával. Anyja hangja köpön pengő ezüstöz hasonlótt.

– Hét hosszú évvel ezélett rejtetted el fókabőrömet, és most a nyolcadik tél közelit. Add vissza azt, ami az enyém – sírdogált a fókasszony.

– És ha odaadnám? Akkor biztosan magamra hagynál – mondta a férfi szemrehányóan.

– Nem tudom, mit tennék. De azt tudom, hogy meg kell kapnom azt, ami hozzám tartozik.

– És magamra hagynál, a gyermekimnek pedig nem volna többé anyja. Rossz asszony vagy.

Azaz a férfi feltépte az ajknyíláson lógó bőrdöket, és eltűnt az éjszakában.

A fű nagyon szerette anyját, felhúnt, hogy ehezért, alomba sírta magát... hamarosan a szél éhezettette fel. Furcsa szél volt... „Orruk Oooruké”, mintha őt bírta.

Kimászott felehevérol, de úgy kapkodott, hogy parkáját forátta vette fel, s hószimát is csak felig búzta fel.

– Ooouooruké!

Most már tisztán hallotta, hogy őt bírja valaki, s kiróhant a csillagoktól szíportázó éjszakába.

A gyermek meg sem állt a víz fölé nyúló sziklájig, s messze kinn, a viláross tengeren megpillantott egy hatalmas, ezüst színű fókát... óriási feje volt, hajussa mellére konyult, szemci mélystörégek voltak.

– Ooouooruké!

A fű sívve lemászott a szikláról, s lenn megbotlott egy köben – de nem is hó volt az, hanem egy butya, ami egy sziklahasadékból gurult elő. A fű baja ezennyi jeges szájként csaphodta arcát.

– Ooouooruké!

Feltépte a banyut, megrázta – anyja fókabőre volt az. Ó, és az ő illata áradt belőle. Balesmette arcát a fókabőrbe, s amint beszúrta illatát, anyja lelke tanassi szelrohanként áradt szét lényében.

– Óóó – kiáltott fel fájdalomba vegyülő örömmel. Újra archoz emelte a bőrt, és anyja lelke ismét átlébegett lekén.

– Óóó – kiáltott ismét, mert szétaradt benne anyja inámit végtelen szeretete. És a tárolban lévő öreg ezüst foka... lassan a víz alá merült.

A fű visszamászott a sziklára, és a mögötte lobogó fókabőrrel hazafelé fuort, s becsétt a kanyjába. Anyja letisztogatta őt és a fókabőrt is, és mindkettőket biztonságban tudván, bálnával tehe beburynya szemét.

Magára búzta a fókabőrt.

– Anyám, ne tedd! – kiáltott a gyermek.

Az asszony felkapta és hóna alá szortította a gyermeket, s bukdácsolva a zúgó tenger felé fuort.

– Anyám, ne hagyj el! – sírt Orruk.

Az asszony persze a gyermekkel akart maradni, de valami hírta őt, valami, ami nála is, a fúnál is sokkal öregebb, ami az időnél is vénebb.

– Nem, nem, nem – sírt a gyermek. Anyja kinonodhatatlan szeretettel nézett rá. Kezébe fogta a fűt arcát, hidegkébe fújta és lebeleté – egyszer kétszer háromszor. Aztán, fának drága terhével a víz alá bukkott, egyre mélyebbre ereszkedett, s a fókasszony is és gyermeke is könnyedén lelegestek a víz alatt.

Meg sem álltak, míg el nem érték a földik mélyben rejtkezű barátságát, ahol mindenféle vízi lény lakmározott, énekel, táncolt, beszélgetett, s az a hatalmas, ezüst színű fóka, amely Orrukot bírta az éjszakai tengerből, most átölelte a fűt és unokájának nevezte.

– Hogy ment fenn a sorod, lányom? – kérdezte a hatalmas, ezüst színű fóka. A fókasszony a tápobba nézett és azt mondta:

– Megbontottam egy embert... egy férfit, aki mindenét odaadta értm. De nem térhetek vissza hozzá, mert börtöné válna életem.

– És a fű? – kérdezte az öreg fóka. – Az unokám?
És ezt olyan büszkeséggel mondta, hogy még a baránya is megremegett.

– Néki vissza kell mennem, apám. Ő nem maradhat. Nem jött még el az ó ideje, hogy velünk maradhasson.

És sírni kezdett. Mindannyian sírtak.

Teltek-múltak a napok és az éjszakák, pontosan hét, s a fókasszony szemébe és hajába visszatért a ragyogás. Gyönyörű sötét színű lett, látni megjavult, teste ismét gömbölydeddé telt, és fűgőn ússzált. De közelített az idő, amikor a fűnek vissza kellett térnie a szárazföldre. Azon az éjszakán az öreg fóka és a fókasszony a fűt közrefogva úsztak fel, fel, egyre feljebb, a fűti világ felé. Gyengéden kitették Orrukot a holdfényben fűző sziklás partra.

– Mindig veled leszek – mondta neki anyja. – Csak évnél meg azt, amiből én is hozzáérttem; a tűzsziból börtönt, kécsmet, köböl faragott rozsmát és fókafüggőnőmet, és olyankor belebelek tűzödbe, hogy énekelhes.

Az öreg ezüst fóka és lánya csökökkel halmozták el a fűt. Végül néhéz szővel megfordultak, és kiúsztak a tengerre. Még egyszer utoljára visszaneztek a fűre, és lebukttak a víz mélyére. Orruk pedig ott maradt, mivel nem jött még el az ó ideje.

Telt, múlt az idő, s úgy dobolt, énekelte és mesélt, mint senki más. Az emberek azt mondták, ez azért van, mert gyermekkorában tilták, hogy hatalmas fókaszellemek vitték ki a tengerre. A hajnali szürke párában ma is gyakran látni, amint kajákat kibőre egy víz fölé hajló sziklán térdel, és minálgy ugyanazzal

a műtény fókával beszélget. Sokan megpróbálták már ezt a fókát szökennyul ejteni, de még soha senkinek nem sikerült. Tanácsaig néven emlegetik, ami azt jelenti, hogy ő a ragyogó, a szent, és azt beszélék, hogy szeme bőlös, mély, és szeretőn pillantása az emberekéhez hasonló.

A lélektudat elvesztése mint beavatás

Az ősi, zabolálatlan lélek egyik leggyönyörűbb szimbóluma a fóka. A nők ösztönérmészetéhez hasonlóan a fókák, ezek a különleges teremtmények is hosszú korszakokon át fejlődtek és formálódtak. A fókák, ahogy mesénk fókasszonya is, csak kicsinyeik szülése és gondozása idejére jönnek ki a szárazföldre. Az anyafóka úgy két hónapig a legnagyobb szeretettel és gondoskodással eteti kicsinyét saját testének tartalakaiból. Ez alatt az idő alatt a tizenhárom kilós bébifóka mintegy megkétszerezi testsúlyát. Az anya ekkor kiúsztat a tengerre, a most már életerős, felnőtt fókakölyök pedig önálló életbe kezd.

A világ legkülönbözőbb emikai csoportjai, beleértve a sarkvidék és Nyugat-Afrika bizonyos népeit is, azt tartják, hogy az ember addig nem kel valódi életre, míg a lélek meg nem szűli a szellemet, míg gondját nem viseli, ápolja, erővel telíti. Végül aztán, e hiedelem szerint, a lélek visszahúzódik távoli otthonába, miközben a szellem önálló életre kel.²

A lelket kifejező fókaszimbólum a fókák ama „tanulékonytsága” miatt is nagyon meggyőző, amiről a közelükben élő emberek nagyon is jól tudnak. Van a fókákban valami kutyaszertű; igen ragaszkodó természetűek. Valamiféle tisztaság sugárzik belőlük. De ha fénygetés éri őket, nagyon gyorsan tudnak reagálni, visszavonulni vagy visszavágni. A lélek is ilyen. A közelben lebeg. Nem fut el, ha valami újat, szokatlant vagy nehézket érzékel.

Néha azonban, különösen, ha a fóka nincs emberéhez szokva, és csak szokásos kellemes állapotban hever, nem tud felkészülni az ember viselkedésére. Ahogyan történetünk fókasszonya is, és ahogyan a fiatal és/vagy tapasztalatlan női lelkek is, nem méri fel mások szándékait és a lehetséges veszélyt. Ez mindig akkor történik, ha a fókabórt ellopják.

A „fogságról” és „kincslopásról” szóló mesék és számos férfi és nő analitikai anyagának sok évig tartó tanulmányozása után arra a következtetésre jutottam, hogy szinte minden ember individuációs folyamataiban előfordul legalább egy jelentős lopás. Sokan úgy fogalmazznak,

hogyan ellopják tőlünk életünk „nagy lehetőségét”. Mások szerencsétlenek vagy szellemiük elrablásától, az én-tudat gyengüléséről beszélnek. Van, aki úgy érzi, valami rendkívül lényeges dologban; művészetében, szeretetében, álmaiban, reményeiben, a jószágba vetett hitében, fejlődésében, becsületében, törekvéseiben állt be törés vagy szakadás.

Egy ilyen nagy horderejű rablás általában hátról éri az embert. Az előbbi inuit történethez hasonló okokból éri a nőket: naivitásuk miatt, azért, mert nem látnak bele mások indítékába, tapasztalatlanok a jövő megsejtésében, nem figyelnek könnyeztetik intő jeleire, és mert a sors mindig tanulnivalót sző életünk szövetébe.

Az így kirabolt emberek nem rosszak. Nem tévedtek. Nem ostobák. De igenis tapasztalatlanok vagy egyfajta lelki szenderegésbe merültek. Hiba lenne azt hinni, hogy ez csak a fiatalokra jellemző. Bárki belekerülhet ebbe az állapotba, tekintet nélkül életkorára, etnikai hovatartozására, iskolázottságára vagy jó szándékaira. Nyilvánvaló, hogy az a helyzet, amelyben ellopják az embertől valamit, harározottan a titokzatos archetipális értelemben vett beavatás³ lehetőségét hordozza magában azok számára, akik szenvedő alanyai... vagyis szinte mindenki számára.

A kincs visszaszerzése és annak ki gondolása, hogy hogyan töltd-jünk fel újra, a psziché négy életfontosságú funkcióját fejleszt ki. Amikor ezzel a dilemmával kerülünk szembe és le kell merílnünk a *Río Abajio* *Río*, a folyó alatti folyó mélyére, az a tudatos gyógyulásra való elszánt törekvésünket erősíti. Minden igyekezetünkkel pszichikai vagy másfajta szabadságunk révén dolgozunk és újonnan megszerzett bölcsességünket mozgósítjuk. Végül pedig, ami a legfontosabb, azt a közbülső természetünket, pszichénknak azt az ősi és tudással rendelkező részét fejleszt ki, amely érinti a lélek világát éppúgy, mint az emberi világot.

Történetünk azért rendkívül értékes, mert egyértelmű és tömör utasításokat ad arra nézve, hogy milyen lépéseket kell megtennünk az archetipális feladat végrehajtásához vezető úton. A nők előtt álló egyik legfontosabb és lehetősegekben igen pusztító erejű probléma az, hogy a különböző beavatási folyamatokat olyan beavatók nélkül kezdik el, akik már végigjárták ezt az utat. Nem áll mellénk egy tapasztalat személy, aki tudná, hogyan kell továbbmenni. A beavatók, ha az ő beavatásuk sem volt teljes, a folyamat fontos aspektusait hagyják ki

anélkül, hogy észrevennék, és néha inkább rosszat tessznek a beavaran-dóval, mert gyakran csak töredékes elképzeléseik vannak a folyamatról, s így vagy úgy talán még azok is torzok.⁴

A skála másik végén az a nő áll, aki megélt a tolvajlást, s meg akarja ismerni és kezelni akarja a helyzetet, ám elvétí az irányokat, és nem tudja, hogy a tudás beteljesedéséhez gyakorlatra van szükség, ezért újra és újra megisméti az első stádiumot, azt, amikor ellopnak tőle valamit. A körülményektől függetlenül szíjnak kötök gúzsa. Hiányzik számára az útmutatás. Ahelyett, hogy az egészséges, zabolátlan lélek követelményeit ismerné fel, a félbemaradt beavatás áldozatává válik.

Mivel a beavatás anyai ága – amelynek során az idősebb nők megtanítják a fiatalabakat az ősi nőiség bizonyos pszichikai tényezőire és eljárásaira – nagyon sok nő számára nagyon régen szétrodezert és megrött, áldásnak tekintjük a tündérmesék hagyományát, mert abból sokat tanulhatunk. Mindent felépíthetünk, amire csak szükségünk van, ezekből a mélyen fekvő deskákából, vagy összehasonlíthatjuk saját elképzeléseinket azokkal, a nőiség integráns részét képező pszichológiai folyamatokkal, amelyeket a mesékben látunk. Ebben az értelemben a mesék és a mítoszok a mi beavatónk; ők azok a bölcsék, akik az utánuk jövőket tanítják.

A rosszul vagy csak félig beavatott nőknek szól a fókasszony meséje, az ő számukra a legértékesebb a mese dinamikája. Ha ismerjük az orthonhoz vezető ciklus minden lépését, akkor még az elagyolt beavatás is kibogozható, helyreállítható és beteljesíthető. Lásuk, hogyan vezet bennünket ezen az úton a fókasszony meséje.

A bőr elvesztése

A tudás megszerzésének útja, amint azt például a *Kékszakáll*, *Az örök féltésége*, a *Vadlószőke* és más történetek különböző változataiban is láthatjuk, a kezdeti tudatlanság állapotából a becsapottságon át vezet ahhoz a ponthoz, amikor az ember ismét rálel ereje visszaszerzésének módjára. A tudatosságot próbára tevő és a mély tudásban végződő, sorsszántó csapdába esés témája régóta megtalálható a női főszereplőktől szóló mesékben. Ezek a mesék lényeges utasításokat közvetítenek mindannyiunk számára arról, hogy mit kell tennünk, ha és amikor fogságba esünk, és hogy hogyan szabaduljunk belőle a *pasztr*

atraves del bosque como una lobu képességével, azaz hogy hogyan surranjunk át az erdőn farkas módjára *con un ojo agudo, firkésztő szemekkel.*

A főkeasszony meséjében a visszafelé mozgás motívumával találkozunk. Az ilyen történeteket a mesemondók is „visszafelé tartó történeteknek” nevezik. Sok mesében változik varázslat hatására állarat az ember: Történünk a női psziché struktúrájába enged bepillantást. A főkeány, a női psziché ősi természetéhez hasonlóan, misztikus módon jeleníti meg azt, hogy egy nem emberi teremtmény hogyan tud mégis találékony módon emberi életet élni.

A történetben szereplő főkeabőr nem egyszerű tárgy, hanem egy értelmi és egy létezési állapot; egy szoros egységet, lélekteliséget és az ősi női természetet magában foglaló állapot kifejezője. Ebben az állapotban egy nő teljes mértékben önmaga, éri saját erejét, s nem aggodalmaszkodik amiatt, hogy helyesen cselekszik-e, helyesen gondolkodik-e. Annak ellenére, hogy ezzel az állapottal időnként megszakadhat a kapcsolat, az ehhez kapcsolódó korábbi élményei segítségére lehetnek. A tervhez, családijához, kapcsolataihoz és a felső világban élt alkotó életéhez segítő pszichikus tartalékait az ehhez az állapothoz való időnkénti visszatérés tölti fel újra és újra.

A lelki orthonától távol élő nő végül elfárad. Ez érthető. Olyankor megkeresi bőrét, hogy felélessze én-tudatát és lélek-tudatát, hogy helyreállítsa öcéánmélyégtű tudását. Az eltávolodás és visszatérés, az újra eltávolodás és újra visszatérés hatalmas ciklusa önmagát erősíti az ösztönös női természetben, és minden nőben munkál egész életén át, gyermekkortól kezdve a serdülőkoron és a fiatalon át; amikor szerető lényként és amikor anyaként éli; amikor bölcsességét gyakorolja; majd amikor már idős, és még azon túl is. Ezek a fázisok nem követik feltétlenül időrendi sorrendben egymást, mert egy középkorú nő is lehet újszülött, idős asszonyok is lehetnek odaadó szeretők és vannak olyan kislányok, akik sokat tudnak az öregasszonyok varázslásairól.

Időnként, a már említett okokból vagy hosszú fogság következtében, elveszítjük azt az érzést, hogy saját bőrünkben vagyunk. Azok is veszélyben vannak, akik pihenő nélkül túl sokáig fáradoznak. A lélek bőre eltűnik, valahányszor odafigyelés nélkül tesszük azt, amit tesszünk, s különösen, ha elsiklunkafelett, hogy milyen árat kell ezért fizetnünk.

Elveszítjük lelkünk védőburkát, ha túlságosan elfoglal bennünket az ego, ha túl aprólkások, maximalisták² vagyunk, ha felesleges mártíromságot vállalunk, ha eszelen ambíciók vezérlelnak bennünket, ha elégedetlenek vagyunk – önmagunkkal, családjunkkal, közösségünkkel, kultúránkkal, a világgal –, és nem szólunk vagy nem tesszük emiatt semmit, ha úgy viselkedünk, mintha mások kimeríthetetlen forrása lehetnének, vagy ha nem tesszük meg minden tőlünk telhető saját magunk megsegítésére. Ő, annyi módon lehet a lélek bőrét elveszteni, ahány nő él a világban.

Csakis úgy tarthatjuk meg lelkünk rendkívül fontos bőrét, ha maradéktalanul és tisztán tudatosítjuk értékét és hasznát. Mivel azonban senki sem képes konzisztens módon megőrizni az éber tudatosságot, senki sem mondhatja éjjel-nappal magáénak a lélek bőrét. De minálisra csökkenthetjük annak veszélyét, hogy ellopják tőlünk. Kifejlesztjük az *ojo agudót*, azt a firkésztő szemet, ami környezetünket figyeli, s megfelelően őrzi pszichikus territóriumunkat. *A főkeasszony* története azt a pillanatot ábrázolja, amit „súlyosbírt lopásnak” nevezhetnénk. Ezt, a tudatosság segítségével, a jövőben elkerülhetjük, ha odafigyelünk ciklusainkra, eltávoznak a helyszínről, és hazatérünk.

A világ minden teremtménye hazatér valamikor. Különös, hogy íbisznek, pelikánoknak, kócsagoknak, farkasoknak, darvaknak, szarvasoknak, egereknek, rénszarvasoknak és medvéknek építetünk már menedéket a vadonban, magunknak azonban, ott, ahol nap nap után élünk, még soha. Megértjük, hogy a lakókörnyezet elvesztése a legnagyobb katasztrófa egy szabad teremtmény számára. Buzgón felhívjuk arra a figyelmet, hogy más élőlények természetes territóriumait hogyan zárták körül a városok, a tanyák, az autóutak, a zaj és egyéb mesterséges alkotások, mintha minket nem ugyanezek vennének körül, mintha ezek ránk semmilyen hatással sem lennének. Jól tudjuk, hogy az életben maradáshoz minden élőlénynek, legalábbis időnként, orthonallal kell rendelkeznie, ahol védettnék és szabadnak érezheti magát.

A nyugodt lakóhely elvesztéséért régóta azzal kárpótoljuk magunkat, hogy szabadságra vagy nyaralni megyünk, aminek elvárásaink szerint örömtelnek kellene lennie, csak hogy a nyaralás gyakorlatban minden, csak nem örömteli. A munkanapok kellemetlenségeiért azzal kárpótoljuk magunkat, hogy csökkentiük az izmainkat fájdalmas görcsbe rándító teendőink mennyiségét. Ez mind rendben is volna, csak hogy

a lélek-én-psziché számára a nyaralás nem menedék. A „szórákorzás” és a „szabadidő” nem azonos a hazatéréssel. A nyugalom nem ugyanaz, mint a magány.

Először is, a lélek eme veszteségét úgy kerülhetjük el, hogy közel maradunk ehhez a bőrhöz. Gyakorlatom során sok tehetségessé nővel találkoztam, lelkük bőrét ők olyan kapcsolatok miatt veszítették el, amelyek maguk sem rendelkeznek a megfelelő bőrrrel, sőt, némely kapcsolat kimondottan káros. Akaratra és erőre van szükség ahhoz, hogy kilépjünk az ilyen kapcsolatokból, de az a fontos, hogy ez megvalósítható, különösen, ha törénénkhez hasonlóan, meghaljuk azt a hangot, amely orthonunkba, a centrumba, a mélymagba hív, ahol bölcsességünk teljes és hozzáférhető. Onnan tisztán láthatjuk, mire van szükségünk, eldönthetjük, mit akarunk tenni.

A főkabór „súlyosbítor” lopása sokkal finomabb formában a nő energiaforrásainak és idejének elrablásában is megnyilvánul. A világ gondoskodásra vágyik, női csipők és tápláló mellek után sóvárog. Ezt kezével, millió hangján próbálja magára felhívni a figyelmet, inatger felénk, szoknyánk szélébe kapaszkodik, azt akarja, hogy figyeljünk oda rá. Olykor úgy tűnik, bárhová forduljunk is, mindenhol van valaki vagy valami, aki vagy ami hiányt szenved, vágyakozik. A világ bizonyos emberei, kérdései és dolgai hívogatók és kedvesek; mások talán követelődők és dühösek; megint mások olyan fájdalmasan reteleneknek látszanak, hogy akarunk ellenére túlárad bennünk az együttérzés, tejük kicsordul. De hacsak nem élet-halál kérdéstről van szó, várj egy kicsit, nyugodtan „vedd fel a merev mellarót”.⁶ Állítsd el a tej folyását. Fordulj orthonod felé.

Jöllehet lelkünk bőrét pusztító, rossz szerelemben is elveszítetjük, ugyanez bekövetkezhet a jó, a legmélyebb szerelemben is. Valójában nem a személy vagy a dolog helyessége vagy helyretelensége okozza ezt a veszteséget, hanem az, hogy milyen árát kell érte fizetnünk. Hogy mit jelent ez nekünk időben, energiában, megfigyelésben, figyelemben, lebegésben, buzdításban, utasításban, tanításban, nevelésben. A psziché mozgása olyan, mintha pénzt vennénk fel pszichikus bankszámlánkról. A problémát sosem maguk az energikus pénzlehiadások jelentik, mert ezek hozzátartoznak az élet igen fontos adok-kapok oldalához. A bőr elvesztését, legélesebb ösztröncünk elhagyányulását és etompulását az jelenti, ha úgymond *tüllépjük hirtelkerületet*. A pszichikai haldoklás

érzését az energia, a tudás, az elismerés, a gondolatok és az izgalmak tartalékainak kimerülése okozza.

Történünk fiatal fókasszonya akkor veszi el bőrét, amikor egy szépséges dologba, a szabadságba merül. Táncol, táncol, és nem figyel arra, mi zajlik körülötte. Mindannyian ilyen ragyogónak éreznük az életert, amikor zabolátlan természetünk szerint élünk. Ez jelzi, többek között, hogy az Ősi Asszony közelében vagyunk. Mindannyian tánclepedében érkezünk a világra. Kezdetben mindannyiunk bőre sértelem.

Ezen az individuációs stádiumon mindannyian keresztülmegyünk, legalábbis, amíg tudatosabbakká nem válunk. Mindannyian kiúszunk a sziklához, táncolunk, és nem figyelünk semmire. Ekkor csap le ránk a psziché fortélyos aspektusa, s valahol útközben egyszer csak arra leszünk figyelmesek, hogy már nem tudjuk, mi tartozik hozzánk és hogy mi hová tartozunk. Lélek-tudatunk titokzatos módon hiányzik vagy inkább rejtőzködik. Kissé szédülten tántorgunk. Nem helyes dolog ilyen állapotban dönteni, mi mégis ezt tesszük.

Tudjuk jól, hogy sokféle rossz döntés létezik. Van, aki túl korán megy férjhez. Van, aki túl hamar szül gyermeket. Van, aki rossz társat választott. Van, aki lemond a művészetéről, hogy „megszerezzen bizonyos dolgokat”. Van, akit illúziók, van, akit ígéretek csábítanak, van, aki „túl jó”, de kevés benne a lélek, van, aki túlságosan a levegőben jár, s túl keveset a földön. Az pedig, amikor egy nő lelkének bőre félig megyan, félig nincs, nem feltétlenül jelent rossz választást, inkább arról van szó, hogy túl régóta él már távol lelki orthonától, s emiatt kiszáradt és már nem sok hasznára van másoknak, legkevésbé önmagának. Száztéle módon veszítetjük el lelkünk bőrét.

Az állatbőr-szimbolikát tanulmányozva azt látjuk, hogy a *pilaeréció* – felborzolódo szőr, égneik álló haj – minden állatnál, beleértve az embert is, lártott vagy érzett dolgok kapcsán következik be. A felborzolódo szőr hatására „borzongás” fut végig az élőlényen, és ez felébreszti a gyranakvást, az óvatosságot és más védekező mechanizmusokat. Az inuitok szerint a szőr is és a tollak is képesek meglátni, mi zajlik a távolban, ezért visel az *angakok*, a sámán sok-sok prémet és tollat, mert a sok száz szem segítségével jobban belelát a tirkokba. A főkabór tehát nem csupán a meleget adó, hanem a látása segítségével idejében figyelmeztető lélek szimbóluma is.

A vadász kultúrákban az állati írta az életben maradás másik legfontosabb biztosítékával, az étellel egyenlő. Belőle készülnek a csizmak, a parkabélések, védi az arcot és a csuklót a jégtől és a hótól. Prémhbőbe burkolják a gyermeket, hogy biztonságban és szárazon legyenek, védi és melegíti az ember hátát, hasát, lábát, karját és fejét. A prém bőr elvesztése olyan, mintha az ember a védelmet, a meleget, az idejében jelző figyelmeztető rendszert, ösztönös látását veszítené el. A prém bőr elvesztése lélektani értelemben azt jelenti, hogy egy nő azt teszi, amiről úgy gondolja, hogy meg kell tennie, s nem pedig azt, amit igazán tenni kíván. Ilyenkor azt követi, akit vagy amit a legerősebbnek vél – akár jó ez neki, akár nem. Ilyenkor sokat szökdécsel, s kevésbé figyel. Kedélyes, ahelyett, hogy mélyreható lenne, nevet a dolgokon, elhalszaggatja őket. Nem teszi meg a következő lépést, halogtatja a nagyon időszertől alászállást, vár még, hátha történik valami.

Láthatjuk hát, hogy a rendíthetetlenül menetelő, irányított nőket kedvelő világban nagyon könnyű a fókabőrt elcsenni, annál is inkább, mert az első lopás általában hét és tizennyolc év közötti szokott békővetkezni. Addigra a legtöbb fiatal lány elkezdte már táncát a tenger fölé nyúló sziklán. Addigra legtöbbjük már nyúlt is a fókabőrét, de nem találta ott, ahol hagyta. És jöllehet kezdetben ez a psziché mediális szetkezetét, azaz azt a képességet látszik fejleszteni, hogy megranulunk egy szerte a szellem világában és a külső világban létezni, ez a folyamat nagyon gyakran nem jászódik le végig, mint ahogy a beavatás tapasztalatának nagy része is semmibe vész, mincké következetben a nő egész életét bőr nélkül éli le.

Megpróbálhatjuk persze elejét venni a lopásoknak azáltal, hogy gyakorlatilag belevarrjuk magunkat fókabőrünkbe, de nagyon kevés nő jut az éret korba úgy, hogy prém bőrénél csak egy-két redőjét érte baj. Megismerjük a világot, de elvesztjük bőrünket. Rájövünk, hogy bőrünk nélkül lassan kiszáradunk. Sok nő viseli nevelterése folyván egykedvűen ezeket a dolgokat, hiszen anyja is így tett, észre sem veszi, hogy lassan haldoklik, mígnem egy szép nap...

Amikor fiatal korunkban lelkinck élte a kultúra és a világ kívánságaival és követelményeivel ütközik, akkor tényleg nagyon távolra sodródunk otthonunktól. Felnötként azonban csak tovább növeljük ezt a távolságot azzal, hogy rossz döntéseket hozunk a kit, mit, hol, mennyi ideig kérdésében. Ha gyermekkorunkban senki nem tanít

meg bennünket arra, hogy hogyan térjünk vissza lelki otthonunkba, akkor a végelenségig ismétlődik a „megloptak és nincstelen vagyok” állapot. De még ha saját szerencsétlen választásunk lökött is le bennünket pályánktól – messzebbre, mint kellene –, akkor sem szabad hitünket elveszíteni, mert lelkinckön belül ott a hazavezető műszer. Mindannyian képesek vagyunk hazatalálni.

A magányos férfi

Egy miénkhez hasonló történetben ember-asszony csábít együttlétre egy cet-féft úgy, hogy ellopja uszonyát. A fókasszony meséjének más változataiban az asszonynak lánya vagy halfa születik. Van, ahol a messzi tengerről hívó öreg foka tekintélyes nőstény. Mivel olyan sok férfi-női szerepcere van a különböző változatokban, történetünkben sem az a fontos, hogy melyik szereplő milyen nemű, hanem a leírt folyamat.

Gondoljunk azt, hogy a fókabőrt ellopó magányos férfi a női psziché egóját jelképezi. Az ego egészséges állapotát gyakran az határozza meg, hogy az ember milyen jól méri ki határait a külső világban, milyen erős identitást alakít ki, mennyire tud különbséget tenni a múlt, a jelen és a jövő között, és hogy értékelése mennyire egyezik a konszenzuális valósággal. Az ego és a lélek időtlen idők óta az életerő irányítását verseng az emberi pszichében. Az élet korai szakaszában, étvágya miatt gyakran az ego kerekedik felül; mindig kifőz valami igazán finomat. Ez alatt az idő alatt rendkívül izmos. A lelket kiegészítő konyhai szolgálatra száműzi.

Egy ponton túl azonban, ami általában húszas, harmincas éveinkben, gyakran negyven év fölött, sőt némely nőknél ötven- vagy harvanéves koruk után következik be, lassan megengedjük a léleknek, hogy átvegyje a vezető szerepet. A csesebecsék és cifraágok után végre a lélekriség kerül előtérbe. És jöllehet a lélek nem az ego megemmisztésével veszi át a vezetést, az ego mindenképpen alacsonyabb rangsorbba, más beosztásba kerül a pszichében, ami lényegében azt jelenti, hogy ezentúl a lélek kiszolgálója.

Születésünktől kezdve belső ösztönzést érünk arra, hogy lelkinck vessze életünket, mert az ego csak nagyon keveset tud megérenteni. Állandó, viszonylag rövid pórázon képzéljük el az egót; csak ilyen

kis mértékben képes behatolni az élet és a szellem titokzatoságába Rendszerint megijed. Hajlamos minden numinozitást a „semmi ki-lönös” szintjén kezelni. Kézszelfogható tényeket követel. Az érzésből eredő vagy misztikus természetű bizonyítékok nem mindig felelnek meg az egónak. Ezért olyan magányos. Szerkezete ezért ilyen korlátozott; képtelen teljes egészében bekapcsolódni a lélek és a psziché titokzatosabb folyamataiba. A magányos ember ugyanakkor lélek után vágódik, halványan felismeri a lélekkel teli és természetes dolgokat, ha közelükbe kerül.

Vannak, akik nem resznek különbséget a *lélek* és a *szellem* szavak között. A tündérmesékben azonban a szellem *összülője* és *ősnemzője* mindig a lélek. A rejtett értelmezőművészet szerint a szellem a lélek szülőtte. A szellem azért ölt testet, hogy összegyűjtse a világ jelzéseit és híreit, s megvigye azokat a léleknek. A lélek és a szellem kapcsolata, ha nem lép közbe semmi, tökéletes szimmetria mentén működik; egymást gazdagítják. Olyan ökológiai egységet alkotnak, mint amilyet például egy tó élőlényei; a mélyben élők a fentieket táplálják, a fentiek pedig a mélység lényeit.

A jungi pszichológia gyakran jellemzi az egót a tudattalan tengerén úszó apró tudatszigetként. A folklór azonban az egót mohó, nem valami okos ember vagy állat formájában jeleníti meg, akit misztikusnak lát, és uralma alá akar hajtani minden körültre levő erőt. Brutális és pusztító módon időnként képes kezébe ragadni az irányítást, végül azonban, a hősnő vagy a hős fejlődési folyamata végén a leggyakrabban elveszti jogát az uralomra.

Az ember életének kezdetén az ego kíváncsi a lélek világára. Leginkább azonban különböző irányú érvágyai kielégítése foglalja el. Az ego lehetővéként születik velünk, amelyet a körülöttünk levő világ – szüleink, tanáraink, kultúránk – alakít, fejleszt és telít elgondolásokkal, értékekkel és kötelességekkel. Ennek így is kell lennie, mert egónk lesz kísérőnk, felderítőnk és páncélszatunk a külső világban. Ha azonban az ősi, zaboláltan természet nem törhet felfelé, az egón át színt, zamatot és ösztönös érzékenységet adva neki, akkor a kultúra hiába helyesli azt, amivé az ego vált, mert a lélek nem tudja és nem is akarja elfogadni művének tökéletlenségét.

A történetünkben szereplő magányos férfi megkísérel a lélek életébe bekapcsolódni. De az egóhoz hasonlóan ő sem kimondottan alkalmas

erre; meg akarja ragadni a lelket ahelyett, hogy kapcsolatot próbálna meg vele kiépíteni. Miért lopja el az ego a fókabőrt? Minden magányos vagy éhes lényhez hasonlóan a fényt szereti. Meglátja a fényt, a lélekhez való közelség lehetőségét, és közel kúszik hozzá, hogy ellopja egyik legfontosabb álcáját. Az ego nem teher erőtől; az, ami. Vonzza a fényt. Noha képtelen a víz alatt élni, vágódik a lélekkel való kapcsolatra. A lélekkel összehasonlítva az ego nyers. Általában nem viselkedik találgatónyan vagy érzékenyen. Valami halvány sejtéssel azonban mégis a szépséges fényre vágylk. Ez pedig egy időre némiképp megnyugtatja.

A prémbőrt tehát tulajdon ego-énünk lopja el lélek utáni éhségében. „Maradj velem”, súgja az ego. „Boldoggá teszlek – elszakítalak lélek-énedtől és a lélek-orthonodhoz vezető ciklusaidtól. Nagyon, nagyon boldoggá teszlek. Kérlek, maradj!” Így aztán, ahogyan az a női individuáció kezdetén lenni szokott, a lélek arra kényszerül, hogy kapcsolatba lépjen az egóval. A lélek ego alá rendelésének az az egyszerű funkciója, hogy megismerjük a világot, megtanuljuk, hogyan szerzzünk meg dolgokat, hogyan munkálkodjunk, hogyan regyünk különbözőséget a jó és nem túl jó között, mikor mozduljunk, mikor maradjunk nyugton, hogyan éljünk másokkal, hogy megtanuljunk a kultúra mechanizmusait és mesterkedéseit, hogy megtanuljunk, hogyan végezzük munkánkat, hogyan bánjunk a kisgyermekkel, hogyan gondozzuk a testet, hogyan törődjünk dolgunkkal... hogy megismerjük a külső életet.

A női psziché eme fontos konstrukciójának, a fókasszony és a magányos férfi házasságának, annak a házasságnak kiépítése, melyben az asszony határozottan alávetett szerepet játszik, kezdetben azt a célt szolgálja, hogy létrejöjjön az az ideiglenes kapcsolat, amely végül létrehozza a mindennapok világában és az ősi világban egyaránt orthont levő, a közöttük közvetítő szellemi gyermeket. Ez a gyermek, miután megszületik, fejlődik és árcsik a beavatáson, visszatérhet a külső világba, miáltal helyreáll a lélekhez fűződő kapcsolat. A magányos férfi, az ego ugyan nem dominálhat öröklé – mert egy napon életre szólóan alá kell vetnie magát a lélek követeléseinek –, mégis, azáltal, hogy együtt él a fókasszonnyal – a lélek-asszonnyal –, megérintette a nagyság, minnek következtében jóleső érzés tölti el, gazdagabbá és szerényebbé vált egyszerre.

A spirituális gyermek

Látjuk tehát, hogy lélek és az ego ellentétének egyesülése végtelen nagy értéket, a spirituális gyermeket hozza létre. És igaz az is, hogy még akkor is kölcsönös megteremékenyítés az eredmény, ha az ego durván betolakszik a psziché és a lélek finomabb aspektusainak körébe. A lélek védelmének és annak a képességének elrablása, hogy kedve szerint merüljön alá a vízben, paradox módon azt eredményezi, hogy az ego is részt vesz a világ és a lélek örökségét magáénak mondható gyermek létrehozatalában, aki aztán üzeneteket és ajándékokat hozhat, vihet a kettő között.

A legnagyobb mesék némelyikében, *A szépség és a szörnyeteg* című kelta, a *Bruja Milagra* című mexikói és a *Tukino Waguma: Az orvos medve fehérszálja* című japán mesében az igazságos pszichikus rendez visszavezető út egy magányos és/vagy sebzett nő, férfi vagy állat táplálásával és gondozásával kezdődik. A psziché egyik legnagyobb csodája az, hogy egy ilyen, bőrtől megfosztott és belső vagy külső világának ilyen magányos és fejletlen szereplőjével „házasságban élő” asszony életet tud adni ennek a gyermeknek. Valami olyasmi történik velünk ebben az állapotban, ami érzéseket, piciny új életet, olyan kis lángot hív életre, amely tökéletlen, kimerítő, sőt embertelen körülmények között is képes fennmaradni.

Ez a spirituális gyermek *la niña milagrosa*, a csodálatos gyermek, aki képes meghallani a hívást, a messiás hangot, hogy irt az idő a viszarátérésre, a legmélyebb önmagunkhoz való megértésre. Ez a gyermek ösztönző mediális természetünk része, mert meghallja a hívó szót. Ez a gyermek ébred fel álmából, kel fel ágyából, fut ki a házból a viharos éjszakába, a háborgó tengert partjára, hogy megerősítse bennünk: „Isten a tanúm, ezen az úton kell mennem”, „*Ki fogok tartani*”, „Semmi sem térít el tőbbe”, „Megtalálom a folytatás módját”.

Ez a gyermek hozza vissza a fókabőrt, a lélek bőrtét anyjához. Ő teszi lehetővé, hogy anyja visszatérjen otthonába. Ő az a szellemi erő, ami arra ösztönöz, hogy folytassuk fontos munkánkat, hogy kitarassuk, hogy megváltoztassuk életünket, jobbítsuk közösségünket, segítsünk a világ egyensúlyának helyreállításában... azért, hogy visszatérjünk otthonunkba. Ha mindebből ki akarjuk venni részünket, elő kell segítenünk a lélek és az ego nehéz házasságát, életre kell hoznunk

a spirituális gyermeket. A helyrehozás és a visszatérés segít ahhoz, hogy uralkodjunk a helyzetet.

A spirituális gyermek, a tengerből kiemelkedő, lányát hívó öreg fóká és a nyílt tenger, körülményeinktől függetlenül, mindig a közelünkben vannak. Mindig. Nemrégiben a kaliforniai Pleasanton szövetségi női börtönébe hívtak több művésszel és gyógyással együtt, hogy előadásokat tartsunk úgy száz nő számára, akik egy szellemi-gyaprodási program résztvevői voltak.

Nagyon kevés „megkeményvedett” nőt láttam ott. Többségükön a fókasszonnyel különböző stádiumainak jeleit láttam. Nagyon sokan közülük naiv választásaik átvitt vagy szó szerinti értelemben vevő endő „fogságában” vergődtek. Bármi miatt kerültek is a börtönbe, a legszigorúbb körülmények ellenére mindegyik nő, a maga módján, nyilvánvalóan azon fáradozott, hogy gondosan és keservesen tulajdon húsából, tulajdon csontjából létrehozza spirituális gyermekét. Mind-egyikük kereste fókabőrt; kezdtek már emlékezni a lélek otthonába visszavezető útra.

Csoportunk egyik fiatal fekete hegedűművésze, India Cook, hangszerén játszott a nők számára. Az udvaron voltunk, a szabad ég alatt; nagyon hideg volt, s a szél *Ooooooo* hangon süvített a nyitott színpad körül. India végighúzta vonóját elektromos hegedűje húrjain, és mélyről szóló halk zenébe kezdett. Valóban sírt a hegedűje. Egy természetes asszony megpaskolta karomat, és érdes hangon súgta: „Ez a hang... ez a hegedű kinyit bennem valamit. Pedig azt hittem, jó szorosan, örökre be vagyok zárva.” Széles arca értetlen, de ugyanakkor átszellemült volt. A szívem majdnem megszakadt örömemben, mert azt láttam, hogy bárnai történt is azelőtt ezzel az asszonnyal, a tengerrel, az otthona felől érkező kiáltást még mindig meg tudja hallani.

Történetünkben a fókalanym tengeri lényektől, tengeri élettől mesél gyermekének. Történeteivel neveli, alakítja ezt az egóval kötött házasságából született gyermeket. A „más” világára és szokásaira tanítja, így formálja gyermekét. A psziché ősi gyermekét most valami nagyon fontosra tanítja a lélek.

Kiszáradás és megnyomorodás

Egy nő depressziójának, közönyének és szétszórtságának nagyrészt az az oka, hogy olyan szigorúan leszűkített lelki életet él, amelyben az újítás, a kezdeményezés és az alkotás vagy korlátokba ütközik, vagy tiós. A teremtorótól hatalmas, cselekvésre ösztönző impulzust kapnak a nők. Nem tekinthetünk el arról a tényről, hogy a nők reheségét továbbra is ellopja és gúzsba köti természetes és zabolátlan ösztöneik kultúra általi korlátozása és megbüntetése.

De kiszabadulhatunk ebből a helyzetből, ha egy föld alatti folyó vagy akár egy lélekteli helyről csöregedező kis parakocskba beárad életünkbe. Ha azonban egy „othonától távol levő” nő minden hatalomnak behódol, akkor korábbi zabolátlan énjéből először kód, majd pára, végül csak halvány foszlány marad.

A nő természetes prembőrének elrejtése, s az azt követő kiszáradása és megnyomorodása egy régi történetre emlékeztet engem, amit még néhai Vilmos bácsikám mesélt, hogy népes családunk egyik dühös tagját, az egyik gyerekkel túl durván bánó felnőttert megnyugrassa és meggranítsa valamire. Vilmos bácsi végtelen türelemmel bánt az emberekkal és egyéb élőlényekkel, és nagy gyengédséggel kezelte őket. A legjobb hagyományokat követő született mesemondó volt, és a szelíd gyógyításban hatékonyan alkalmazta történeteit.

Egy szabohoz egyszer beültött egy ember és felpróbált egy öltönyt. A tűkör előtt állva észrevette, hogy a mellény szegélye kicsit egyenletlen.

– Ó – mondta a szabó –, azszal ne törődjön. Húzza bal kezével kicsit lejjebb az egyenletlen részt, és senki nem fog észrevenni semmit.

Miközben a vásárló ezt próbálgatta, azt látta, hogy a zakó hajlékja nem simul a szövethez, hanem kicsit felkunkorodik.

– Az igazán semmiiség – mondta a szabó. – Forrátsa kicsit oldalra a fejt, és szortítsa le állával a hajlékját.

A vásárló úgy tett, s ezenközben észrevette, hogy a nadrág szárainak belső része kicsit rövidebb, s úgy érezte, hogy a középső varrás kicsit szoros.

– Ematt igazán ne aggódjon – mondta a szabó. – Jobb kezelni húzza kicsit lejjebb a belső részt, és minden tökéletes lesz.

A vásárló megnyugodott, és megvette az öltönyt.

Másmal fel is vette új ruháját, állával és kezével elpöcögve a szükséges „móltzatásokra”. Miközben állával a hajlékát szortíva, bal kezével a mellény alját, jobb kezével a nadrág belső részét igazgatva végigátnikált a parton, az ott sarkozó két öregember abbahagyta a játékot, s a bicogót fegyelté.

– Úristen – mondta egyikük. – Nézd ezt a szegény nyomorékot!

A másik némi gondolkodás után azt mondta:

– Igen, tényleg csúnyán számít, de tudod, azon gondolkodom... vajon hol vette ezt a szép öltönyt?

A második öregember megjegyzése azt az általános kulturális reagálást tükrözi, amellyel egy tökéletes personát kiakasztó, ám azt csak egy nyomorék pózában megarrani képes nőt illemték. Hát igen, nyomorék, de nézd, milyen csinos, nézd, milyen jó, nézd, milyen jól elboldogul. Amikor kiszáradunk, sántikálva járunk, de megpróbálunk úgy tenni, mintha mindent jól csinálnánk, mintha minden rendben volna. Akár lelünk bőre hiányzik, akár kultúránk készíttette bőrtünk szorít, megnyomorít bennünket az, hogy úgy teszünk, mintha nem így volna. Ezenközben azonban életünk csorbul, és túl magas árat kell mind ezért fizetnünk.

Amikor egy nő elkezd kiszáradni, egyre nehezebbnek találja azt, hogy szívvel, lélekkel zabolátlan természete szerint cselekedjen. Az elgondolások, a kreativitás és maga az élet is nedvességet igényel a gyarapodáshoz. Az ebben az állapotban levő nők gyakran álmodnak sötét alakokról: útonálló, csavargók, erőszakos alakok fenyegerték, tartják túsul, rabolják ki őket vagy tesznek még rosszabbat. Ezek olykor valódi ráadás előidézték traumás álmok. A legiöbbször azonban kizárólag nők álmodnak ilyeneket, akik nem fordítanak kellő figyelmet a kreatív funkcióiról, és néha még erőfeszítést sem tesznek azért, hogy segítsenek magukon, vagy éppenséggel azon igyekeznek, hogy meg se hallják a víz felől érkező hívó szót.

Hosszú gyakorlatom során sok kiszáradt nőt láttam már; volt, aki kevésbé, volt, aki jobban szenvedett ettől. Elmondták, hogy gyakran álmodnak sérült állatokról, s ezeknek az álmodnak a száma az utóbbi tíz-egynéhány év alatt drámaian növekedett (mind a nők, mind a férfiak esetében). Nem nehéz észrevenni, hogy a sérült állatokról

szóló álmok számanak növekedése egybeesik mind az embernek külső környezetében, mind pedig a bennük levő vadon pusztításával.

Ezekben az álmokban az állat – őzsuta, gyík, medve, bika, bána stb. – a szabóról szóló történet főszereplőjéhez vagy a főkaasszonyhoz hasonló módon sántikál. Noha az ilyen álmok az ösztönös női psziché állapotát és az ősi természethez fűződő kapcsolatát fejezik ki, ugyanakkor az ösztönös élet elvesztését eredményező, a kollektív tudattalanban lejátszódott lópásokat is tükrözik. Ha a kultúra bármilyen okból megtagadja a nőktől a kiteljesedést, egészséges életet, akkor sérült állapotokról fogunk álmodni. Jóllehet a psziché mindent megrez annak érdekében, hogy rendszeresen letisztogassa és megerősítse önmagát, minden „ott kint” jelzés „itt bent” jelzésként rögzül a tudattalanban, az álmódóra tehát amellet, hogy elveszítette az ősi Természeti Asszonyhoz fűződő kapcsolatait, az is hatással van, hogy a világból is eltűnt a mély természethez kötő kapocs.

Néha bizony nem csupán a nők száradnak ki. Olykor a mikrokozmosz elemi részei – a család vagy a munkahely –, vagy akár az egész kultúra pereg, porlik, s mindezek hatnak az emberre, s lesújtják. Egy nő csak úgy tud az ilyen állapotokon segíteni, hogy saját bőréről nyúl, visszatér ösztönös józan eszéhez, megtér orthonába.

Mint láthattuk, nem könnyű helyzetünket felismerni, amíg, mint a csüggendő főkaasszonynak, hánlani nem kezd a bőrünk, sántikálni nem kezdünk, el nem apad nedvességünk, meg nem vakulunk. Pszichénk méhretelen életrejének adománya, hogy ilyenkor a mély tudattalanból valaki, egy a tudatunk felszínére emelkedő öreg, szünet nélkül igaz természetünkhez való visszatérésre szólít bennünket.

Az Öreg hívó szava

Milyen kiáltás hangzik a tenger felett? A széllel érkező hang, amelynek hallatán a gyermek kibújik ágyából és elindul az éjszakában, ahhoz az éjszakai álomhoz hasonlít, amelyben egy testi nélküli hang jut el az álmódó tudatához. Ez minden álom közül az egyik legértelmezesebb. Bármir mond is ez a hang, közvetlenül a lélekből érkező üzenetnek tekinthetjük.

Ezek a testerlen hangor közvetítő álmok bármikor előjöhetnek, de különösen akkor, amikor a lélek elcsügged; ilyenkor mély-önma-

gunk úgyszólván elindítja a rohanást. Bummi! A női lélek megszólal. Elmondja, most mi következik.

A történet öreg fókája kiemelkedik a vízekből, hogy elküldje a hívó szót. A psziché alapvető vonása, hogy ha nem jövőnk magunktól, ha nem figyelünk saját évszakainkra és a visszatérés idejére, akkor az Öreg eljön értünk, s addig kiáltja a hívó szót, amíg valami bennünk választ nem ad.

Hála a gondviselésnek, ez a természetes hazahívó jel annál hangosabbá válik, minél nagyobb szüksegtünk van a hazatérésre. Akkor hangzik fel a hívó jel, amikor minden „túlásosan” ilyené vagy olyaná válik – akár negatív, akár pozitív értelemben. Éppúgy ideje hazatérnünk, ha túl sok a pozitív stimulus, mint amikor véget nem ér a disszonancia. Lehet, hogy túl feszülten foglalkozunk valamivel. Vagy valami túlságosan elfárasztott bennünket. Lehet, hogy túlságosan vagy nagyon kevésbé szeretnek bennünket, túl sokat vagy túl keveset dolgoztunk... mindgyikért nagy árat kell fizetnünk. A „túl sok” ellené lassan kiszáradunk, szívünk elfárad, energiánk megcsappan és egy – pontosan szinte sosem megnevezhető – „valami” uráni tirokzatos vagy erősödik bennünk szüntelenül: az Öreg szólít.

Ebben a meserálzatban az az érdekes, hogy a spirituális gyermek halja meg a tengerről érkező hívást, és ő reagál rá. Ő bukácsol át a jéges sziklákon, ő követi némán a kiáltást, ő botlik bele véletlenül anyja összetekert főkabórébe.

A gyermek nyugtalan álma pontosan és hűen fejezi ki azt a nyugtalanságot, amelyet a lelki eredetéhez való visszatérésre vágyakozó nő érez. Mivel a psziché egységes rendszer, minden eleme rezonál a hívásra. A nők ezen idő alatt érzett nyugtalanságát gyakran ingerlekenység és az a tudat kíséri, hogy túl közel van minden vigasz vagy túl távoli minden megnyugvás. Vagy azt érzzi, hogy csak egy kicsit, vagy hogy nagyon is „eltévedt”, mert túl sokáig volt távol orthonától. Ezek az érzések ilyenkor természeteselek. Azt üzenik: „Most gyere ide!” A szétszakítottágnak ez az érzése abból ered, hogy – tudatosan vagy tudattalanul – halljuk a hívást, halljuk, hogy valami visszahív, amire önmagunk megszévezése nélkül nem tudunk nemet mondani.

Ha nem megyünk akkor, amikor itt az idő, eljön értünk a lélek, amint azt *A tó mélyén élő asszony* című versben is olvashatjuk:

...egy éjjel
szüdo bogás hallaszik az ajtónál.
Odakinn egy asszony áll a kőben,
hajja galnyakból ruhája bintából,
s zöld vízcepek hullanak belőle.
Azt mondja: „Én te vagyok,
és hosszú utat tettem meg.
Gyere velem, mutatnom kell neked valamit...”
Megfordul, hogy induljon, köntöse szétrötyök.
Egyszerre arany fény ragyog... mindenütt arany fény... 8

Az öreg fóká éjszaka emelkedik ki a vízből, s a gyermek éjszaka bukda-
csol felé. Itt is és sok más mesében is azt látjuk, hogy a főszereplő ső-
tében tapogatózva fedez fel egy megdöbbentő igazságot, vagy szerez
vissza egy felbecsülhetetlen értékű kincset. Ez a motívum át- meg át-
szövi a meséket, lépten-nyomon előbukkan. Sehol sem ragyog olyan
erővel a fény, a csoda, a kincs, mint a sötétben. A „lélek éjsötétje”
már-már jelszavá vált a kultúra bizonyos területein. Az isteni vissza-
szerzése Hel vagy Hádész vagy az „ot” sötétjében történik. Krisztus
visszatérését a pokol homályából felragyogó izzás kíséri. Amaterasu,
az ázsiai Napistenő a hegyek mélyének sötétjéből ragyog elő. A víz
alakját öltő sumer Innin istennő fehér aranyként sugárzik a frissen
szántott fekete barázdában. Chiapas hegyekben, úgy mondják, a sár-
ga napnak lyukat kell égetnie a legfeketebb huipjibe, vagyis ingbe,
hogy felkúszhasson az égre.

Ezek a sötétség átrörését kifejező képek azt a réges-régi üzene-
tet hordozzák, hogy „Ne félj az ismeretlenről!” Életünk különböző
szakaszaiban és korszakaiban mindez úgy van, ahogyan lennie kell.
A meséknek és a mítoszoknak ez az eleme arra bátorít bennünket,
hogy még akkor is kövessük a hívást, ha nem tudjuk, hová, milyen
irányban, mennyi időre kell mennünk. Csak azt tudjuk, hogy a me-
sénk gyermekéhez hasonlóan fel kell ülünk, fel kell kelhünk, és el-
 kell indulnunk, hogy lássunk. Lehet, hogy a hívó hang forrását keresve
egy ideig botladozunk a sötétben, de ha elhisszük, hogy az ősi hang
szól, akkor elkerülhetetlenül belébötünk a fókabőrbe. Amikor ebbe
a lelkiállapotba érkezzünk, automatikusan azt érezzük, „Ez így van jól.
Tudom, mire van szükségem.”

Sok mai nő számára nem az a legfélelmetesebb, hogy sötétben kell
keresgélnie a fókabőr után. Ennél sokkal riasztóbbnak találja, hogy
a víz alá merüljön, vagyis hogy hazatérjen, s különösen, hogy búcsút
mondjon addigi életének. Annak ellenére, hogy egy nő esetleg már
megértette, mit kell tennie, felveszi a fókabőrt, ráilleszti testére és ké-
születben áll, mégis nehéz elindulni; nagyon, nagyon nehéz búcsút
venni, orthagni azt, amivel foglalatostkodott, és egyszerűen eltávoznia.

Ha túl sokáig maradunk

A fókasszony kiszárad, mert túl sokáig marad a férfival. Ugyanaz
a megpróbáltatás vár rá, mint ránk, ha túl sokáig maradunk. Bőre
kiszárad. Bőrtünk a legnagyobb érzékelőszervünk; elárulja, mikor fá-
zunk, mikor van melegünk, mikor izgulunk, mikor félünk. Ha egy
nő túl sokáig tartózkodik távol orthonától, egy idő után nem képes
érzékelní, hogyan is érez önmaga és mások iránt. „Lemming-állapot-
ba” kerül. Mivel nem érzékeli, mi a túl sok, mi nem elég, túlröhan
tulajdon szklaszegélyén.

Látjuk a mesében, hogy haja megritkul, ő maga egyre soványabbá,
korábbi énjének halvány utánzatává válik.

Ha túl sokáig maradunk, elvesztjük gondolatainkat, lelkünkhez
fűződő kapcsolatunk szála elvékonyodik, ereinkben lassan csörgedezik
a vér. A fókasszony megántsul, szeme elveszti nedvességét, egyre gyen-
gében lát. Ha késlekedünk a hazatéréssel, szemünknek nincs miért
szikrázni, csontjaink elfáradnak, idegeink mintha csupaszon lennének,
nem tudunk már arra figyelni, hogy kik vagyunk, mit is akarunk.

Indiana és Michigan erdős hegyei között él egy nagyon figyelemre-
méltó földművelő embercsoport, melynek ősei réges-rég vandoroltak
ide Kentucky és Tennessee hegyei közül. Beszédtük tele van nyelvani
furaságokkal – „*I ain't got no...*” és „*We done this the other day...*” –
de mivel szorgalmas bibliaolvasók, olyan szép szavakat is gyakran
használnak, mint *méltánytalanság*, *fűszeres illati* vagy *hálaadó ének*.⁹
Sok kifejezésük van az elfáradt, elrompult nőkre. Az erdőlakók nem
csiszolgyatják szavaikat, hanem tömböket hasítanak, mondatoknak
nevezett láncot fűznek belőlük, és nyersen odadobják. Az olyan szó-
fordulatok, mint „túl sokáig húzza az ígát”, „a munkában elkopott
a láb”, „olyan fáradt, hogy nem talál vissza a szép piros pajtárá” és

különösen a kegyetlen megfogalmazású „halott kölyköket szoptat”, azt fejezik ki, hogy az ember terméketlen vagy értelmetlen házassága, munkára vagy vállalkozásra fecsérelti az idejét.

Ha egy nő túl sokáig van távol otthonától, egyre kevésbé képes életét előrehajtani. Egyre szorosabba húzza választása ígjait. Szeme olyan homályos a fáradtságtól, hogy meg sem látja a segítséggel vagy vigasztalással bízható helyeket. A mozdulatlan, életelen gondolatok, kötelességek és kívánságok a „halott kölykök”. Az ilyen állapotban levő nő bágyadt, mégis veszekedő, egyre hajthatatlanabb, mégis rétova. Kanóca egyre rövidebbre ég. A köznyelv „kiegertségnék” nevezi ezt az állapotot, de ez ennél több: ez *Hambre del Alma*, az éhezőlélek. Akkor már csak egy megoldás van; az ember rájön, hogy tovább nem habozhat, haza kell térnie.

A történetben szereplő férfi megszegi ígéretét. Ő, aki maga is meglehetősen kiszáradt, hiszen a magány vár arcába mély barázdákat, ráveszi a fokaasszonyt, hogy házába és szívébe költözzék, s megígéri, hogy egy bizonyos idő elteltével visszaadja neki prémőjét, és az asszony, kívánsága szerint, visszatérhet otthonába vagy maradhat a férfival.

Melyik nő ne ismerné már kívülről ezt a megszegett ígéretet? „Amint ezt befejezem, megyek. Amint el tudok szabadulni... majd ha megjön a tavasz, megyek. Ha vége lesz a nyárnak, megyek. Amikor a gyerekek befejezték az iskolát... Összel, amikor olyan szépek a fák, megyek. Nos, télen senki sem megy sehova. Megvárom a tavaszt... De most aztán tényleg megyek.”

A hazatérés különösen akkor fontos, amikor az ember sokat foglalatoskodott a világ dolgaival, és nem indult vissza idejében. Mennyi ez a késtekedés? Minden nő esetében más és más a hossza, legyen elég annyit megjegyezni, hogy a nők tudják, tökéletesen tisztában vannak azzal, hogy mikor maradnak túl soká. Tudják, mikor kellene indulniuk. Testük még itt van, de gondolataik már messze, messze járnak.

Epekednek az új élet után. A tengervízre vágyanak. Már csak a jövő hónap vagy a félév végéig akarják kihúzni, alig várják, hogy vége legyen a télnek, s ismét elevennek érezhetik magukat, izgatottan várnak egy valamikor a jövőben megvalósuló tirokzasos találkozásra, amikor valami csodálatos dolgot művelhetnek. Úgy érzik, meghalnak, ha nem... – a hiányzó rész szabadon kitölthető. És mindent szomorúság kíséri. És szorongás. És a kifosztottság érzése. És csendes sóvárgás.

És vágyakozás. Az ember szoknyája egy fonálával bbelődik, miközben hosszasan néz kifelé az ablakon. Nem múlt rossz érzéstől van szó. Nem múlt, hanem az idő haladtával egyre intenzívebbé válik.

A nők persze fölryartják mindennapi életüket, báránynak látszanak, bűntudattal és színllet jókedvvel végzik teendőiket. „Igen, igen, tudom”, mondják. „Tudom, hogy kellene, de...” Ez a „de” árulja el leginkább, hogy túl sokáig maradtak.

A hiányos bevarásban részestült nő ebben a kiüresedett állapotban tévesen úgy hiszi, hogy több szellemi tőke származik abból, ha marad, mint amennyit visszatéréssel nyerhet. Mások, ahogy Mexikóban mondják, *dar a algo un tirón fuerte*, a Sztíz ruháját rángatják, vagyis egyre többet dolgoznak, hogy bebizonyítsák, ők is elfogadhatók, ők is jók.

Van azonban más oka is a megosztottságnak; az, hogy a nő nem enged másokat az evezők közelébe. Talán ő is a „gyerek-ítánia” szószóója, ami abból áll, hogy „A gyerekeknek erre van szükségük, a gyerekeknek arra van szükségük, és így tovább.”¹⁰ Nem veszi észre, hogy ezzel az áldozattal arra tanítja gyermekkeit, hogy felnőttkorukban ők is ugyanígy viselkedjenek.

Van olyan nő, aki attól fél, hogy a körülötte élők nem értik majd meg visszatérése fontosságát. És nem is mindenki tudja ezt megenni. De ezt magának a nőnek kell éretnie: amikor saját ciklusai szerint tér meg otthonába, a többiek is individuációjukon dolgoznak, életfontosságú problémákkal foglalkoznak. Az ő visszatérése mások növekedését és fejlődését is szolgálja.

A farkasok nem ismerik a maradás és az elindulás közötti széthúzó érzéseket, mert ciklusait szerint munkálkodnak, kölykeznek, pihennek és vadászhatnak. Néhányan megosztottnak a munkán és a gondoskodáson, miközben vannak, akik messze járnak. Ez jó életmód. Olyan, amelyben megtaláljuk az ősi nőiség minden integritását.

Ne felejtstük el, hogy a hazatérés a különböző nők esetében különböző dolgokat jelent. Román festő barátom például tudta, hogy nagyanyja valahányszor kivitte fából faragott székét a kert végére és keretre nyitott szemekkel a napba bánt, mindannyiszor a visszatérés állapotába került. „Gyógyír ez a szememre, jó nekem is”, mondta. Mindenki tudta, hogy ilyenkor nem szabad zavarni, vagy aki nem tudta, hamar rájött. Tudnunk kell, hogy a hazatérés nem kerül feltétlenül

pénzbe. Időbe kerül. Erős akararat kell hozzá, amellyel azt mondjuk „Megyek”, és komolyan is gondoljuk. A vállunk fölött visszakálhatunk, ahogyan kedves barátom, Jean javasolja, hogy „Most megyek, de hamarosan itt vagyok”, és róni kell a hazafele vezető urat.

Több módon juthatunk haza: hétköznapi és fennkölt módokon egyaránt. Betegeim számára a hétköznapi megoldások jelentik a hazatérést... bár figyelmeztetni szeretnék mindenkit, hogy az a rés, amelyen leereszkehdhetünk orthonunkba, időről időre változik, most talán máshol található, mint a múlt hónapban. Újra lehet például olvasni olyan könyveket vagy költeményeket, amelyek nagy hatással vannak ránk. El lehet tölteni néhány percet egy folyó, egy patak vagy egy ér partján. Halvány fénynél a földre lehet feküdni. Gyerekek nélkül el lehet tölteni némi időt társunkkal. Kiülhetünk a teraszra valamit pucolni, hámozni vagy köztögetni. Sétálhatunk, vagy vezethetünk egy órát bárhová, s aztán visszatérünk. Felszállhatunk egy buszra találmra. Megnézhetjük a napkelét. Elmegyünk oda, ahol a városi fények nem zavarják az éjszakai eget. Imádkozhatunk. Leülhetünk egy hídra, s lábunkat lógathatjuk. Jó barátunkkal beszélgethetünk. Kisbát dajkálunk. Leülünk egy kávézó ablaka mellé és írunk. Fák közé ülünk. Napon szárítjuk hajunkat. Kezünket esővízgyűjtő hordóban áztatjuk. Cserepes növényeket ültetünk s jól összeszarazzuk kezünket. Figyeljük a szépet, a kecseset, az emberi lény megindító töretkenységét.

Nem szükséges tehát hegyen-vögyön átkelnünk, hogy hazajussunk, azért azt sem szeretném, ha túl egyszerűnek látszana, mert nagy az ellenállás a hazatérést illetően, akár könnyű, akár nehéz legyen.

Még egy dolgot kell megérenenünk ahhoz, hogy egy nő halogatásait megértsük. Igen titokzatos dolog ez: a nő tiláságosan azonosul a gyógyító archetipusával. Az archetipus hatalmas, titokzatos s egyben tanító erő. Hatalmas tarralékokat halmazhatunk fél, ha közelében vagyunk, kövériük és kiegyensúlyozott kapcsolatot tartunk fenn vele. Minden archetipus sajátos jellemzőkkel rendelkezik, amelyeket nevéük is jelöl: a nagy anya, az isteni gyermek, a nap-hős, és így tovább.

A nagy gyógyító archetipusát bölcsesség, jószág, tudás, gondoskodás és a gyógyítóhoz tartozó egyéb sajátosságok jellemzik. Jó dolog a nagy gyógyítóhoz illő nagylelkűséggel, kedvességgel és segítőkészséggel cselekedni. Ám csak egy bizonyos pontig. Azon túl életünk akadályozójává válik. A nők „gyógyítás és hozz rendbe mindent” kényszere nagy csapda,

amelyet tulajdon kultúránk követelményei állítanak számunkra, és az a nyomás, hogy bebizonyítsuk, nem csupán álldogálunk naphosszat, a helyet foglaljuk és szórakozunk, hanem képesek vagyunk értéket létrehozni – a világ némely részén azt mondhanánk, be akarjuk bizonyítani, hogy értékeink vannak, és ezért kérjük magunk számára az életet. Ezek a kényszerek már akkor bekerülnek pszichénkbe, amikor még fiatalok vagyunk, és sem megírni nem tudjuk őket, sem ellenállni nem tudunk nekik. Törvénnyé válnak számunkra... hacsak, vagy amíg kívívást nem intézünk hozzájuk.

A szenvedő világ összes kiállítására azonban nem válaszolhat mindig egyetlen személy. Csak azoknak válaszolhatunk, akik lehetővé teszik számunkra a rendszeres hazatérést, mert különben szívünk fénye szinte semmivé halványul. Az, amit a szív segíteni akar, néha különbözők a lélek erőforrásaitól. Az a nő, aki értékesnek érzi fókabőrét, aszerint dönt ezekben a kérdésekben, hogy milyen közel van „orthonához” vagy milyen gyakran tér meg oda.

Míg az archetipusok az úgynevezett numinózus tapasztalat során rövid időszakokra újíthatnak bennünket, egyetlen nő sem képes egy archetipust állandóan sugározni. Csak maga az archetipus képes megfelelni a mindig kész, az odaadón bőkezű, az örökké energikus projekciónak. Megpróbálhatjuk ezeket utánozni, de tudnunk kell, hogy ezek ideálok, ember számára nem elérhető, s nem is arra szánták őket. A csapda mégis azt követeli, hogy a nők a végkimerülésig próbálkozzanak ezeknek az irreális szinteknek az elérésével. A csapda elkerülése érdekében meg kell tanulnunk megálljt mondani, és persze ezt komolyan is kell vennünk.

Először is, el kell vonulnunk, végig kell egyedül gondolnunk, hogy hogyan estünk az archetipus csapdjába. "Vissza kell szerezni és tovább kell fejleszteni az „eddig és ne tovább, ennyit és nem többet” elemi ősi ösztönét. Így tud az ember tájékozódni. Ilyenkor jobb, ha egy időre hazatér, még akkor is, ha ez másokat ingerel, s nem marad tovább, nehogy addig romoljon a helyzete, míg végül csak megéppázza tud belőle elvánszorogni.

Azoknak a nőknek, akik elfáradtak, akik egy időre kiábrándultak a világból, akik félnek a pihenőtől, a megállástól, fel kell végre ébredniük. Le kell takarniuk a harangot, mely szünet nélkül az itt meg ott nyújtandó segítségére kongat. Ott lesz az még akkor is, ha az ember úgy

akarja, amikor megtér újáról. Ha nem térünk haza idejében, akkor elveszítjük gyújtópontunkat. Ha megtaláljuk bőrünket, felvesszük, testünkre illesztgetjük, s ismét hazamegyünk, akkor haterkönyvabbak lehetünk visszatérésünk után. Egy mondás szerint „Az ember csak egyszer térhet haza.” Ez nem igaz. Az anyaméhbe ugyan nem másztunk vissza, a lélek otthonába azonban újra megérhetünk. Ez nemcsak lehetőségünk, de kötelességünk is.

Kiszabadulunk és álamerüünk

Mi a hazatérés? Az az ösztön, melynek segítségével visszatérünk arra a helyre, amire emlékszünk. Ez az a képesség, melynek révén akár sötétben, akár napvilágnál megtaláljuk otthonunkat. Mindannyian tudjuk, hogyan térhetünk haza. Akármennyi idő után is megtaláljuk az utat. Átharolunk az éjszakán, az ismeretlen tájakon, idegen törzseken, nincs szükségünk térképre, nem kell az úton felénk jövő idegenektől kérdezősködnünk, hogy „Melyik úton menjünk?”

A „Hol az otthon?” kérdéére a pontos válasz összetettebb... de ez mégis valami belső hely, olyan hely, mely inkább időben, mint térben található meg, ahol a nők egységes egésznek érzik magukat. Otthonunk az a hely, ahol a gondolat és az érzés megőrződik, nem szakítja meg nem tépi el tőlünk semmi olyasmi, ami időnket és figyelmünket követelné. A nők az idők során millió módot találtak ennek megvalósítására, még akkor is, amikor számtalan feladat és kötelesség szólfította őket.

Mind ezt gyermekkoromban tanultam meg, amikor sok vallásos asszony kelt fel hajnali öt óra előtt, hogy hosszú, fekete ruhájában átvágyjon a hajnali szürkületen, s kendőjét mélyen szemébe húzva a hideg templomban térdeljen. Kivörösödött kezükbe temették arcukat és imádkoztak, történeteiket mesélték Istennek, békét, erőt és megétést szívtak magukba. Kaiti néném időnként magával vitt engem is. Amikor egyszer azt mondtam neki, „Olyan nyugodt és kedves itt minden”, rám kacsinzott, és azt súgta, „Ne mondd el senkinek; ez egy nagyon nagy titok”. Az is volt, mert a templomhoz vezető hajnali ösvény és a templom homályos belseje volt az a két hely abban az időben, ahol nem volt szabad a nőket háborgatni.

Az úgy van rendjén, hogy a nők kiharcolják, elintézik, megszerzik, megerősítik a hazatéréshez való jogukat. Az otthon olyan hosszan tar-

tó hangulat vagy érzet, amelynek révén a mindennapi világból talán hiányzó érzéseket élhetünk meg: a csodálkozást, a látást, a békét, az aggodalomtól, a kötelességektől, az állandó fecsegéstől való megszabadulást. Mindezeket a kincseket pszichénkbe kell rejtenünk, mert a külvilágban később még hasznunkra lesznek.

Van persze sok fizikai hely, ahol az ember úgy „érzi”, sajátos otthonába tart, ám a fizikai hely maga nem az otthon; csupán olyan eszköz, mely álomba ringatja az egót, miközben a hátralévő utat már magunkban tesszük meg. Sokféle ilyen eszköz létezik: a zene, a művészet, az erdő, a hullámozó óceán, a napkelet, a magány. Ezek visznek bennünket haza, abba a tápláló belső világba, ahol gondolatok, rend és a legszükségesebb dolgok találhatóak.

Az otthon az ősi ösztönös életer, mely olyan könnyedén siklik, mint egy olajozott szerkezet, ahol minden úgy van, ahogyan lennie kell, ahol minden hang a helyén van, a fény kellemes és az illatok megnyugtatók, nem pedig felkavaróak. Nem az a fontos, hogy hogyan álljunk el ott az időt. Minden lényeges, ami visszaállítja az egyensúlyt. Az az otthon, ahol ezt megtaláljuk.

Nemcsak a szemléletdésre van idő, hanem a tanulásra is, arra is, hogy feltárjuk mindazt, ami feledésbe merült, amit rosszul használtunk, amit eltemettünk. Elgondolkodhatunk a jövőn és elmerülhetünk a psziché sebhegyeinek tanulmányozásában, megtrudhatjuk, mi hova vezetett és merre vesszük utunkat. Adrienne Rich így ír legbensőbb önmagunk visszaszerzéséről *Diving into the Wreck*¹² című nagyszerű versében:

Ott egy létra.

*A létra mindig ott bimbálózik
árthatlanul a hajó oldalán...*

Lemegek...

A hajóroncsot akarom felderíteni...

*Látni akarom a pusztulást
és a megmaradt kincseket...*

E ciklus időzítéséről a legfontosabb, amit elmondhatunk, hogy amikor itt az idő, akkor itt az idő. Ha nem áll is készen az ember, ha van, akkor is befejezetlen dolgai, ha ma érkezik is hajója; ha itt az idő, akkor itt az idő. A fókasszony nem azért tér vissza a tengerbe, mert egy-

szertűn így gondolja, mert a mai nap épp alkalmas erre, nem azért, mert élete takaros és rendezet – azért megy, mert itt az idő, tehát mennie kell.

Mindannyiunknak vannak jól bevált módszereink arra, hogy hogyan beszéljük le magunkat a hazatérésről: ha azonban visszaszereztük ösztönös és ősi ciklusainkat, akkor pszichikus értelemben kötelességünk életünket úgy elrendezni, hogy egyre inkább ezekhez igazodjon. Haszonatlan minden érv a hazatérés időpontjának helyességéről vagy helyrelenségéről. Az az igazság, hogy amikor itt az idő, akkor itt az idő.¹³

Vannak nők, akik sosem térnek haza, hanem *a la zona zombi*, a zombi zónában élnek. Ebben az élettelen állapotban az a legkegyetlenebb, hogy a nő továbbra is tevékenykedik, jár, beszél, sőt sok mindent végre is hajt, de soha nem érzí megromlott állapotra határait – ha érezné, fájdalma azonnal a helyrehozatalra ösztönözné.

De nem, az ilyen állapotban lévő nő botladozik, karjait kitérít, nem érzí otthona fájdalmas elvesztését, vak, és, ahogy a Bahamákon mondják, „*Spant* lett belőle”, azaz lelke nélküle távozott, és bármit tesz is, nem érzí súlyát. Ebben az állapotban a nők azt a furcsaságot érzik, hogy sokat teljesítenek, mégsem megelégedettek. Olyasmit tesznek, amit szerintük tenni akartak, ám a kezükben lévő kincs valamiképpen porrá omlik. Ilyenkor nagyon jó mindezt tudatosítani. Az eléget-lenség az a titkos airtó, amely az életadó változáshoz vezet.

Azok a pácienseim, akik húsz vagy még több éve nem jártak otthonukban, mindig sírva fakadnak, amikor újra rálépnek erre a pszichikus talajra. Számos, az idő fájt jónak tűnő okból éveket töltöttek otthonukból való száműzetésben; elfelejtették, milyen csodálatos az amikor eső hull a kiszáradt földre.

Van, akinek az otthon ilyenkor azt jelenti, hogy megpróbálkozik valamivel. Például évekig tartó hallgatás után énekelni kezd. Vagy olyasmit kezd el tanulni, amire évek óta vágyakozik. Az életéből eltűnt dolgok és emberek után kutat. Újra megtalálja hangját, és írni kezd. Vagy pihen. Berendezkedik a világ egy kis szögletében. Nagy horderejű döntéseket hoz. Olyasmit tesz, ami nyomot hagy.

Van, akinek az otthon az erdő, a sivatag vagy a tenger jelenti. Az otthon valójában holografikus. Teljes erejével megjelenhet egyetlen fa, egy magányos kaktusz, egy kirakati növény vagy egy nyugodt vízi

tó förmájában. De ölheti a járdán heverő sárguló levél, a gyökerecs növényre várakozó agyagcserép, a bőrtön legördülő esőcsepp alakját is. Ha kinyitjuk lelki szemünket, számos helyet látunk otthonunknak.

Mennyi ideig tart a hazatalálás? Amíg az ember vissza nem tér önmagához. Milyen gyakran kell ennek megtörténnie? Nagyon gyakran, ha az ember „érzékeny” és nagyon aktív a külső világban. Kevesebb, ha bőre vastag és nem sok időt tölt „ott kin”. Szíve mélyén minden nő tudja, milyen gyakran és milyen hosszú ideig kell ennek megtörténnie. Figyelembe kell venni a szemek ragyogását, a hangulat rezdülését, az érzékek élelenségét.

Hogyan hozzuk egyensúlyba a hazatérést mindennapi életünkkel? Előre beletervezzük életünkbe az otthonot. Bámulatra méltó, hogy a nők milyen könnyen „találnak időt”, ha valaki beteg, ha egy gyermeknek szüksége van rájuk, ha lebőben az autó, ha fáj a foguk. A hazatérést ugyanilyen értékesnek kell tekinteni, sőt, ha szükséges, a válsághelyzet diktálta sürgősséggel kell hozzálátni. Mert kétségtelen, hogy ha az ember nem megy akkor, amikor itt az idő, a lelkében/pszichéjében keletkező hajszálrepedés hasadékká táguul, míg nem végül morajló szakadékká szélesedik.

Ha egy nő értékesnek tekinti hazatérési ciklusait, akkor a körülötte lévőik is megtanulják azt értékelni. Igaz, az „otthonot” úgy éhhejtük el, hogy időt hasítunk ki a mindennapok monoton zakarolásából, olyan időt, mely sérthetetlen és csak a miénk. A „csak a miénk” mást és mást jelent minden nő számára. Van, akinek tökéletes hazatérés az, ha belül egy szobába, magára csukja az ajtót, mégis elérhető a többiek számára. Másoknak viszont talán arra van szükségük, hogy még egy apró dolgot se háborgassa őket. Ne legyen „Mama, mama, hol a cipőm?” vagy „Mít hozzak a köztértől, drágám?”

Ilyen esetben a hazatérést a tökéletes csend biztosítja. Nem zavaráhája semmi. Teljes Csend kell, nagy T-vel és nagy C-vel. A fák között kóborló szél hangja jelentheti ezt a csendet. A hegyi patak csobogása nyújthatja ezt a csendet. A mennydörgés is lehet csend. A természet cserbe semmit sem kérő rendje biztosíthatja az életadó csendet. Minden nő lehetőségei és igényei szerint választhat.

Bármennyi időt, egy órát vagy akár napokat töltünk is otthonunkban, nem szabad elfelejtenünk, hogy cicánkról mások is gondoskodhatnak, még ha cicánk csak minket fogad is el. Kutyánk talán azt érzeti

velünk, hogy magára hagyjuk, mint egy gyereket az út szélén, de meg fog bocsátani. A fű kicsit megbarnulhat, de újra fog éledni. Gyermekünknek hiányozni fogunk, s ő is nekünk, de annál örvendezesebb lesz a visszatérés. Társunk talán zúgolódni fog. De majd elmúlik. A főnök talán fenyegetőzik. De ő is elfelejti. Örültség túl sokáig haloganni az időt. A hazatérés egészséget jelent.

Ha a kultúra vagy a társadalom vagy a psziché nem támogatja a hazatérés ciklusait, akkor sok nő megtanulja, hogyan ugorjon át a kerítésen vagy hogyan ásson alatta kivezető alagutat. Például megbitegzik, és így lop magának időt az olvasásra. Vagy szélesen mosolyog, mintha minden a legnagyobb rendben menne, miközben lassított munkával biztosítja magának az időt.

Amikor valami megzavarja a hazatérés ciklusát, sok nő éri úgy, hogy a szabadulás ételekében harcot kell vívnia főnökével, gyermekeivel, szüleivel vagy társával azért, hogy pszichikus szükségleteit ki-
elégítthesse. Ezért fordul az elő, hogy egy szóváltás során a nő azt mondja, „Elmegek. Mivel olyan... vagy [az üres rész kitöltendő] és nyilvánvalóan nem töltődsz... [az üres rész kitöltendő], ezért egyszerűen elmegek, köszönöm szépen.” És zúgolóds, morgolóds, a kerti út kavicsának csikorgása közepette elmegek.

Ha egy nőnek azért kell harcolnia, ami őt megilleti, akkor úgy éri, igazsá van, rökéletesen jogos az orton utáni vágya. Az érdekesség kedvéért megjegyezzük, hogy ha szükséges, a farkasok is harcolnak az élelemért, az alvásért, a páros életért, a békéért vagy bármiért, amit meg akarnak szerezni. Úgy tünk, az akadályoztatásra az a megfelelő ösztönös válasz, ha harcolunk azért, amit meg akarunk szerezni. Ezt a harcot azonban sok nőnek néha csak belül kell megvívnia a szükségleteit tagadó egész belső komplexumával szemben. De egy agresszív kultúrát is eredményesebben tudunk visszaszorítani, ha a hazatérés után visszaérkezünk.

Ha minden egyes eltávozásnál harcot kell vívni, akkor a körülöt-
tünk lévőkhöz fűződő kapcsolatainkat gondosan mérlegelnünk kell. Ha lehetséges, meg kell győznünk őket arról, többek és mások leszünk, amikor visszaérkezünk, hogy nem akarjuk elhagyni őket, hanem egyszerűen csak meg akarjuk magunkat ismerni, és vissza akarunk témi a valódi életbe. Különösen a művészeknek kell olyan emberrel körülvenni magukat, akik megértik, hogy az ortonra szükség van,

s a legnagyobbban az orton pszichikus földjében kell az alkoriás ciklusainak megértése kedvéért bányászni. Rövidnek, ám hatékonynak kell lenni. Barátom, Normandi, aki tehetséges író, röviden ennyit mond, „Megyek”. Ez a legjobb megoldás. Ezt kell kimondanunk. Aztán menni kell.

Minden nőnek más és más az orton fölött hasznos és/vagy szükséges időtarram. A legtöbbben nem mehetünk annyi időre, amennyire szeretnénk, ezért annyi időt töltünk ott, amennyit lehet. Más esetekben addig maradunk, amíg hiányozni nem kezd az, amit elhagytunk. Néha nagy lendülettel alámerülünk, felbukkanunk, majd ismét alámerülünk. A természetes ciklusaihoz visszatérő nők gyakran választják ezt, hogy egyensúlyt teremtsenek körülmenyeik és szükségleteik között. Egy biztos, jó, ha egy kis utazóbőröndöt tartunk az ajtó mellett. Hátha szükségünk lesz rá.

A két világ között közvetítő asszony: lélegzés a víz alatt

Történetünkben furcsa kompromisszum születik. A főkasszony nem hagyja el gyermekét és nem is viszi el magával örökre, hanem látogat-
tába viszi azokhoz, akik a „melyben” élnek. A főkacsalád, anyja miatt, közülük valónak tekintti a fűt. A víz alatti világban bepillantást nyert az ősi lélek egy-két rejtelmébe.

A gyermek a psziché új rendjét jelképezi. Főkanyja saját levegőjéből, sajátos életéből lehelte át egy keveset a gyermek tüdejébe, miáltal, pszichológiai értelemben, olyan közvetítő lényé¹⁴ változtatva, aki két világot köt össze. A gyermeknek azonban, annak ellenére, hogy bevezetik az alvilág életébe, vissza kell jönnie a földre. Ettől kezdve sajátos szerepet játszik. Az alámerülő, majd újra felbukkanó gyermek nem a teljes ego, nem is a teljes lélek, hanem valahol a kettő között van.

Toni Wolffe, a 20. század első felének jungiánus analitikusa szerint minden nő legmélyebb énjében van egy úgynevezett „közvetítő asszony”, aki a konzervatív valóság és a titokzatos tudattalan között teremti kapcsolatot. Értékek és elgondolások „adóevőjeként” működik. Ő hítja életre az új gondolatokat, ő cseréli ki a régiiket frissekre, a racionális és az imaginális világ között közvetít. Ő „hallja”, ő „tudja” a dolgokat, ő „érez”, minnek kell következnie.

Az ész és a képzet, az érzelem és a gondolkodás, az anyag és a szellem – az ellentétek minden elképzelhető ányalata – közötti felúton lakozik a közvetítő asszony. A mesében szereplő főkaasszony a lélek kiáradása. A felső, anyagi világban éppúgy tud élni, mint szellemi otthonában, a messi alvilágban, de nem tud túl sokáig maradni a földön. A halással, az ego-pszichével együtt olyan gyermeknek ad életet, aki szintén két világ lakója, ő azonban a lélek otthonában nem tud túl sokáig maradni.

A főkaasszony és a gyermek a női psziché olyan rendszerét alkotja, mely egy vödörket adogató emberlánchoz hasonlít. A főkaasszony, a lélek-én gondolatokat, elképzeléseket, érzéseket és impulzusokat ad át a víz alól a közvetítő énnak, amely ezeket kiemeli a szárazföldre, a külső világhoz kapcsolódó tudatosságba. Fordított irányban is zajlik a folyamata. Mindennapjaink eseményei, régi traumáink és örömeink, a jövőt illető félelmeink és reményeink mind lekerülnek a léleklek, mely éjszakai álmainkban fúzi hozzájuk észreveteleit, testünkön át nyilvánítja ki érzelmeit, ölettrei inspirációval tölt el bennünket.

A Természei Asszony a józan ész és a lélek-ész kombinációja. A világek között közvetítő asszony az ő mása és ő is képes mindkettőre. A mese gyermekéhez hasonlóan, a közvetítő asszony is e világról származik, de könnyedén átmenetül a psziché mélyebb rétegeibe is. Néhány asszony ezzel az adománnyal születik. Mások képesek megszerzeni ezt a képességet. Nem számít, melyik úton jut el hozzá az ember. A rendszeres hazatérés egyik eredménye mindenesetre az, hogy a psziché közvetítő asszonya minden hazatérés és visszajövetel során új erőre kap.

A felszínre bukkanunk

Az ősi otthonunkban tett látogatás és a visszatérés csodája és fájalma az, hogy nem maradhatunk ott. Bármilyen csodálatos is ez a mélyben felkvő hely, nem maradhatunk örökké a víz alatt, fel kell bukkanunk a felszínre. Mint Oruk, akit gyengédén a parti sziklákra helyeznek, mi is új erővel telve térünk vissza mindennapi életünkbe. Ennek ellenére szomorú az a pillanat, amikor egyedül találjuk magunkat a parton. Az ősi misztikus rítusok beavatortjai is felemás érzésekkel tértek vissza a köznapi valóságba. Boldogok voltak és felfrissültek, de kezdetben szomorkás sóvárgás töltötte el őket.

Ezt a kisebbfajta gyászát a főkaasszony szavai enyhítik: „Mindig veled leszek. Csak érnisd meg azt, amireh én is hozzáérem; a tűzcsiholó botokat, késemet, kőből faragott rozsmár- és főkafiguráimat, és olyankor belelehelek tüdődbe, hogy énekelhess.”¹⁵ Szavai sajátos ősi ígéretet hordoznak. Azt sejtetik, hogy nem szabad sok időt töltenünk a visszatérés utáni vágyakozással. Ehelyett meg kell énnennünk ezeket az eszközöket, használhunk kell őket, és akkor érezhetjük az ő jelenlétét; mintha egy dob kifeszített bőre lennénk, amelyen egy ősi kéz játszik. Az inuitok ezeket az eszközöket „egy valódi asszony” tárgyainak nevezik. Ezekre van szükség, ha „saját életét akarja kifarangni”. Kése szabja, alakítja, szabadítja fel, tervezi az anyagokat, hogy illeszkedjenek. A tűzcsiholó botokkal a legmótosabb körülmények között is tüzet tud gyújtani. Kőfaragványai misztikus tudásáról, gyógyító kellektáráról, a szellemi világgal való egyesülésétől tanúszkodnak.

A pszichológia nyelvete lefordítva, ezek a metaforák az ősi természet erőit fejezik ki. A klasszikus jungi pszichológia ezt az egységet ego-én tengelynek nevezi. A mesevilágban a kés is azon eszközök egyike, amelyek átvágnak a homályon, és hozzásegítenek a rejtett dolgok megillantásához. A tűzcsiholó számszámok azt a képességet jelentik, amellyel az ember táplálékkal tudja önmagát ellátni, régi életét újjá tudja teremteni, eltertenheti a negatívitást, és egybe tud forrasztani különböző anyagokat. A fétisek és a talizmánok arra emlékeztetik a mesék hőseit és hősnőit, hogy az ősi világ erői a közelben vannak.

A mai nő számára a főkaasszony kése értő belátását, azt a hajlandóságot és képességet szimbolizálja, amellyel lefejt a felületet, élessé teszi a befejezéseket, és új kezdeteket hasít. Tűzcsiholása azt a képességet jelenti, hogy fellülkerkedik a kudarcra, saját javára szolgáló szenvedélyre szít, porig éget valamit, ha éppen arra van szükség. Faragványai tulajdon ősi tudatának emléket, a természetes, ösztönös élettel való egyesülését testesítik meg.

A főkaasszony gyermekéhez hasonlóan mi is megtanuljuk, hogy lelki anyánk teremtményeihez úgy juthatunk közel, hogy eltelünk vele. Jóllehet ő visszatérít övéhez, ereje a belátás, a szenvedély és az ősi természethez fűződő kapcsolat női hatalmán át továbbra is érezhető. Ígérete azt jelenti, hogy ha kapcsolatban maradunk a pszichikus erő eszközével, akkor érezni fogjuk lélegzését; lehete a miénkkel keveredik és ez segít énkünkben. Az öreg inuitok azt mondják, hogy ha

Istent lehelere és az emberi lehellet egyesül, erőteljes és szent költészet születik.¹⁶

Ezt a szent költészetet és éneklést keressük. Olyan erőteljes szavakra és dalokra vágyunk, amelyek a víz alatt és a föld feletti hallhatók. Ezt az ősi éneklést, az ősi nyelvet használatát keressük, amelyet a víz alatt tanulunk teljes szívünkkel. Amikor egy nő igazságáról beszél, lángra gyújtja vágyait és érzéseit, szorosan áll az ösztönös természet mellett, énekel, a lélek ősi lelegeztáramlásában él. Ez az élet maga egy ciklus, melynek megállás nélkül folytatódnia kell.

Ezért nem akar Oruk visszamerülni a vízbe, ezért nem könyörög anyjának, hogy vigye magával, amikor az elúszik és eltűnik a szeme elől. Ezért marad a szárazföldön. Ígéretet kapott. Miliközben visszatérünk a hétköznapi világba, különösen, ha elszigetelődöttünk otthonunkba vezető utunkon, kissé idegenül hatnak az emberek, a gépek és egyéb tárgyak, még a körülöttünk levők fecsegése is idegenül cseng fillünkben. A visszatérésnek ezt a fázisát, érthető módon, ismételt belépésnek nevezzük. Az az érzés, hogy egy másik világból valók vagyunk, órákig vagy napokig eltarthat. Ezután a mindennapi életben az az energia hátr bennünket, amelyet az otthonunkhoz való visszatérésből és a lélekkel a magányon át megvalósuló egyesülésből szerezünk.

A történet főkaasszonyának gyermeke él a két világ közötti közöttes képességével. Dobos, énekes és mesemondó válik belőle. A meseíróelméletekben a dobos a dobolás révén mindannak szívévé válik, amit az új élet és az új érzés fel akar éleszteni, aminek hangor akar adni. A dobos képes a dolgokat elriasztani vagy feléleszteni. Az énekes üzeneteket hoz és vissz a lélek és a világi én között. Hangja változatosságával az énekes szétbontásra, rombolásra, építésre és teremtésre képes. A mesemondóról azt tartják, hogy az istenek közelébe kúszott, és kihallgatta, mit beszélnek álmukban.¹⁷

E teremő aktusok által rehat a gyermek azt éli meg, amit a főkaasszony belelehel. Aszerint él, amit a víz alatt, az ősi lélekkel való kapcsolatban tanult. Elreliünk hát a dob hangjával, az énekléssel, a figyellel és szavaink kimondásával; új költeményekkel, új szemlélettel, új cselekvés- és gondolkodásmóddal. Nem próbáljuk „megnyújtani a csoda idejét”, egyszerűen csak élünk. Nem állunk ellent választott munkánkhoz, nem rettegünk tőle, hanem egyenesen belevágunk; élettel, új gondolatokkal telítődünk, s kíváncsian várjuk, mi következik. V-

güi is, aki hazatért, az túlélte azt, hogy a nagy fókaszellemek kivírték a tengerre.

Gyakoroljunk a magányt

A reggel szüntke ködében az időközben felnőt gyermek a tengerbe nyúló sziklán térdel és a főkaasszonnyal társalog. A magánynak ez a napi rendszeres vállalása lehetővé teszi számára, hogy közel maradjon otthonához, nem csak azért, hogy hosszabb időre alamerül a lélek helyére, hanem, ami éppilyen fontos, hogy rövid időszakokra felszínre tudja hívni a lelket.

Ha egy nő az ősi nőiséggel akar kapcsolataba lépni, akkor időnként el kell hagynia a világot és a szó legrégibb értelmében vett egyedüllétbe kell merülnie. Az angol *alone* (egyedül) szó régen két szó volt: *all one*.¹⁸ Ez azt jelentette, hogy vagy lényegében, vagy egy időre az ember „mindent magába zárt egy”. Pontosan ez a magány célja is. Ez a hajsolt mai nő gyógymódja, amely lehetővé teszi számára, egy régi mondás szerint, hogy „felpattanjon lovára, és minden irányba elvágatasson”.

A magány, bizonyos véleményekkel ellentétben, nem az energia vagy a tervek hiánya, hanem a lélekből felénk áramló ősi táplálék felvétele. Az ősi időkben a száндékos magányt enyhet adónak és a bajok megakadályozójának tekintették. A kimerültség gyógyítására és a fáradtság megelőzésére alkalmazták. De azt is hitték, hogy a magány segít a rejtett értelemek felrészében, mert ilyenkor a belső én olyan tanácsait és útmutatásait lehet meghallani, amelyeknek hangja a napi élet forgatagában elenyészik.

A régi idők asszonyai és a mai bennszülött nők is elkülönítettek egy helyet, ahol megvalósulhat ez a bensőséges aktus. A hagyomány szerint ez az időszak állfítólag a mensis idejére esik, ilyenkor ugyanis egy nő sokkal közelebb kerül az önismerethez, mint egyéb időszakokban; a tudattalan és a tudatos közötti membrán ilyenkor számottevően elvékonyodik. A tudatosság elől egyébként elzárt érzések, emlékek, érzetek ilyenkor ellenállás nélkül megnyílnak a megismerés előtt. Ha egy nő ez alatt az idő alatt vonul magányba, akkor sokkal több ártos-fáhnivalója akad.

Az Észak-, Közép- és Dél-Amerika törzsi asszonyaival és néhány szlav eredetű asszonnyal folytatott beszélgetéseimből azonban azt tudtam meg, hogy a „nők helyeit” bármikor lehet használni, nem csak

a menses ideje alatt, sőt, némely nőnek saját „helye” van: egy fa, a vízpart, az erdő vagy a sivatag egy bizonyos helye, egy óceánparti barlang. Análíziseim nyomán úgy gondolom, hogy a mai nők menstruáció előtti labilitása nem egyszerű fizikai szindróma, hanem annak is tulajdonítható, hogy akadályok gördülnek annak útjába, hogy időszaktánsanak önmaguk új életre kelésére és megújítására. ¹⁹ Mindig nevérem kell, valahányszor a korai antropológusokat idézi valaki, mondván, hogy számos törzs tekintette „tisztátalannak” a menstruáló nőket, és a falu elhagyására kényszerítették őket, míg, túl nem jutnak rajta. Minden nő tudja, hogy még ha volt is ilyen rítus, a nő, mikor eljött az ideje, bizonyára szomorúan, lehajtott fejjel elhagyta a falut, legalábbis addig viselkedett így, amíg a többiek látrák, amikor aztán egyedül maradt, vidáman szökdecselve futott végig az ösvényen.

Ha rendszeresen elvonulunk magányunkba, akkor, mint a mestében, beszélgetésbe elegendhetünk a part közelébe úszó ősi lélekkel. Nem csupán azért tesszük ezt, hogy „közel legyünk” ősi, lélekreli természetünkhöz, hanem az ősidők óta létező misztikus hagyomány szerint, ilyenkor kell kérdéseket felennünk, s ilyenkor ad tanácsot a lélek. Hogyan hívhatjuk fel a mélyből a lelket? Sok módja van ennek: a meditáció révén, a futás, a dobolás, az éneklés, az írás, a festés, a zenélés ritmusán át, nagy szépség látrán, imádkozás, szemlélődés, rítus és rituálé segítségével, azzal, ha nyugodtan állunk, sőt a révület hangulatában is. Ez mind olyan pszichikus hívás, mely előcsalja a lelket lakóhelyétől.

En mindenesetre azokat a módszereket javaslom, amelyekhez nem szükséges semmiféle kellék vagy hely, és amelyeket egy perc alatt éppolyan könnyen lehet alkalmazni, mint egy nap alatt. Ez azt jelenti, hogy gondolatban kell a lélek-ént megidézni. Mindenkinek van legalább egy olyan kedvenc lelkiállapota, amelyben ezt a fajta magányt elő lehet idézni. Az én számomra például a magány egy fája összehajtható erdőre hasonlít, amelyet mindenhová magammal viszek, és széthajtogatom magam körül, ha erre van szükség. Gyermekkorom hatalmas fáinak tövében ülök. Innen teszem fel kérdéseimet, itt kapok rájuk választ, s aztán szerelmeslevalé méretűre hajtogatom össze erdőmet, míg legközelebb megint szükség nem lesz rá. Ez az élmény azonnali, rövid és átható.

Az ilyen magány eléréséhez csak arra van szükség, hogy a figyelmelreelő dolgokat ki tudjuk rekeszteni. Meg lehet tanulni a zajok és a fecsegések kirekesztését, törtéjten az akár egy forró hangulatú érekezerlen, vagy egy alapos takarításra váró, felfordult lakásban, vagy háromnapos éneklésbe, táncolásba, veszekedésbe került rokonaink lármás csaparában. Aki volt már kamasz, az tudja, hogyan kell a zajokat kirekeszteni. Akinék volt már álmatlanságban szenvedő kéteves kisgyermekke, az tudja, hogyan merüljön szándékosan a magányba. Nem nehéz megrenni, az a nehéz, hogy ne felejsük el megrenni.

Habár mindenki inkább azt szeretné, ha hosszú ideig tarthatna az otthonába való megérés, aminek során senki által nem ismert helyre vonulhat, a magányosságba azonban ezer emberrrel telt szobában is lehet vonulni. Ez első hallásra furcsának tűnhet, de őszintén mondom, hogy az ember ilyenkor egész idő alatt a lélekkel társalog. Sok ember azonban nem tudatosan merül ebbe az állapotba, hanem inkább belezuhan, egyszerűen csak azt veszi észre, hogy „rácsapódik a fedél”.

Mivel ezt sokan igen kellemetlen dolognak tartják, megrenulnak köznapai szavakkal álcázni a lélekkel való társalgást. Az ilyen állapotban lévő emberre mondják azt, hogy „magában beszél”, „elgondolkodott”, „a semmibe bálnul” vagy „álmodozik”. Ezt az eufemizmust jórészt kulturánknak köszönhejtük, mivel sajnos gyermekkorunktól kezdve arra nevelték bennünket, hogy zavarba jöjünk, ha a lélekkel való társalgáson kapnak bennünket, különösen az utcán, a munkahelyen vagy az iskolában.

Az oktatás és az üzlet világában valami oknál fogva úgy érzik, hogy az egymagunkban töltött idő terméketlen, holott valójában éppem ez a legtermékenyebb. Az ősi lélek terelgeti a gondolatokat kézeleztünkbe, amelyek közül aztán válogathatunk; melyik a leghasznosabb, a leghasználhatóbb, a legtermékenyebb. A lélekkel való érintkezés eredménye, hogy szellemünk sugárzik, hogy meg akarjuk mutatni tehetségünket, bátni legyen is az. Ez a rövid, sőt röpké, ám szándékos egyesülés segít bennünket abban, hogy belső életünket ne a szégyenérzet befelé fordulásába, a megtorlástól vagy a támadástól való félelembé, letargiába, elégedetlenségbe vagy más korlátozó okoskodásba és mentességbe remessük, hanem engedjük, hogy mindenki számára láthatóan szabadon áramoljon, ragyogjon és lánogoljon.

Amellett tehát, hogy információt szerzünk mindarról, amibe be akarunk pillantani, a magány arra is jó, hogy saját tetteinket értékeljük bármilyen, számunkra fontos területen. A mesében azt látjuk, hogy a gyermek hét napot és hét éjszakát tölt a víz alatt, így ismételkedik meg a természet egyik legrégebbi ciklusával. A hetet gyakran tartják női számnak, olyan misztikus számnak, melyet a Hold-ciklus négy részre osztása ad ki: az első a növekedés, a második a félhold, a harmadik a telihold s a negyedik a fogyó hold. A hagyomány szerint általában a telihold ciklusban tudhatunk meg valamit életünk állapotáról; barátságainkról, családi életünkről, társunkról, gyermekeinkről.

Ezt tehetjük a magány állapotában is, mivel ilyenkor egyetlen időpontban vonjuk össze az én minden aspektusát, ilyenkor faggatjuk, kérdezzük ezeket, és rájövünk, mit akarunk, mit akarunk mi, mit akar a lélek ebben a pillanatban, s ezt aztán, ha lehetséges, megszerezzük. Ezen a módon létfontosságú hangokat hallunk jelenlegi állapotunktól. Életünk sok aspektusát kell folyamatosan értékelnünk: lakóhelyünket, munkahelyünket, alkotó életünket, családunkat, társunkat, gyermekeinket, anyánkat, apánkat, a szexualitást, a szellemi életet és sok egyebet.

Az értékelés mércéje nagyon egyszerű: Minek van a legkevésbére szükségem? És: Minek van a legtöbbre szükségem? Ösztrösös énünknek tesszük fel azt a nem logikusan, nem az ego, hanem a Természet Asszony bölcsességével megfogalmazott kérdést, hogy milyen munkálkodásra, igazításokra, lazításokra vagy hangszülőzásokra van szükség. Heyses úton járunk-e szellemünk és lelkünk érdekében? Látható-e a külvilág számára belső életünk? Mit kellene visszaszorítanunk, védenünk, stabilizálnunk vagy súlyosabbá tennünk? Mitől kellene megszabadulnunk, mit kellene elmozdítanunk vagy megváltoztatnunk?

Egy kis gyakorlat után a tudatosan vállalt magány egyre erőteljesebb hatása egy életet adó lélegeztető rendszerhez hasonlóan kezd működni: természetes ritmusban adagolja a tudást, apró kiigazításokat hajt végre, és folyamatosan kiszűri azt, ami használhatatlan. Nemcsak hatékony, hanem pragmatikus is, mert a magány nem túl igényes: szándékot és kitartást persze követel, de bármikor és bárhol gyakorolható. A rendszeresség azt eredményezi, hogy az ember már előre tervezi a lélektér intézett kérdéseket.

Van úgy, hogy csak egy kérdésünk van. És az is előfordul, hogy egyetlenegy sincs, mi egyszerűen csak leheveredünk a sziklára a lélek mellé, és együtt lélegzünk vele.

A nők természetes ökológiája

A mesében azt olvassuk, hogy sokan vadásznak a lélekre, hogy fogásba ejtsék és megöjtsék, de erre egy vadász sem képes. Ez egy újabb mesebeli utalás az ősi lélek halhatatlanságára. Még ha ciklusaink figyelmen kívül hagyásával dolgoztunk, szerettünk, pihentünk vagy járszortunk is, ez nem öli meg a Természet Asszonyt, csak mi fáradsunk el. Jó hír, hogy a szükséges igazítások után ismét visszatérhetünk természetes ciklusainkhoz. Természetes évszakaink szeretete és gondozása óv meg bennünket attól, hogy valaki más rímusába, tancába keveredjünk, valaki más éhségének essünk áldozatul. A szerelem, az alkotás, a pihenés, a játék és a munka elkülönülő ciklusainak figyelemmel kísérése tanít meg bennünket újra arra, hogy felismerjünk ősi érzéseinket és évszakainkat, és különbséget tegyünk közöttük.

Tudjuk, hogy nem foszthatjuk ki életünket. Tudjuk, hogy vannak időszakok, amikor mások és a világ dolgait egy időre ott kell hagynunk. Megtanultuk, hogy kéreltünk vagyunk: a szárazföldön élünk, de nem öröklék; el kell olykor mennünk a vízhez és orthonunkhoz. A túlságosan civilizált és a túlságosan elnyomó kultúrák megpróbálják megakadályozni a nőket abban, hogy visszatérjenek orthonukba. Túl gyakran parancsolják el őket a víztől, míg nem célnavékonyrá és ányélszerűvé válnak.

Amikor azonban elhangzik a hazahívó szó, a nő énjének egy része meghallja azt, hiszen mindig is erre várt. Követi a hívást, titokban régóta készül már erre. Ő maga is és pszichéjének minden szövetségese azon munkálkodik, hogy lehetővé tegye a hazatérést. Ez a folyamat nem csupán egyik vagy másik asszony, hanem mindannyiunk életében így zajlik. A tengenből előbukkanó öreg bennünket hív. Mindenkinnek haza kell térni.

A hazatérés egyetlen módja sem függ a gazdasági vagy a társadalmi helyzettől, az iskolázottságtól vagy a mozgékonyyságtól. Ha csak egyetlen fűszert, teyérnyí égboltot látunk is, ha csak egyetlen árva gyomkandikal is ki a járdá repedéséből, ezekben is természetes ciklusainkra

ismerhetünk. Mindannyian kúszhatunk a tengerre. Mindannyian társaloghatunk a főkával a szikláról. Minden nőnek szüksége van erre az egyesülésre: a gyermekes anyáknak éppúgy, mint a társaló élő nőknek, a magányos, a dolgozó, a rosszkedvű nőknek, a világ csúcsain járó nőknek, az introvertált és az extrovertált nőknek, a nagy felelősséget vállaló nőknek.

Jung egy helyen azt mondta: „Sokkal jobban tennék, ha egyszerűen elismernék szellemi szegénységünket... Amikor a szellem elnehezedik, vízze válik... A lélek úrja tehát... a vízhez vezet.”²⁰ A hazatérés és azok az időszakok, amikor a sziklán állva a főkával társalunk, természetes, velünk született ökológiánk aktusai, mivel mindegyik során visszatérünk a vízhez, találkozzunk vadon élő társunkkal, aki lankadatlanul, gondolkodás nélkül és hűségesen, mindenki másnál jobban szeret bennünket. Csak bele kell néznünk azokba a „bölcs és szerető”, lélekkel teli szemekbe, és tanulnunk belőlük.

TIZEDIK FEJEZET

TISZTA VÍZ:

AZ ALKOTÓ ÉLETTÁPIÁLÁSA

A kreatívias folyton változatraja alakját. Az egyik pillanatban ilyen, a másikban olyan formát ölt. Káprázrató szellemhez hasonlít, amely mindannyiunknak megjelenik, mégis nehéz jellemezni, mert nem tudunk megegyezni abban, melyikünk mit látott abban a ragyogó villanásban. Vajon létrehozott bizonyítják-e a vászonra felvitt festékfoltok vagy a papíron elhelyezett festékcseppek? Vagy a papír és a toll, a kereti ösvény virágszegélye, egy egyetem felépítése? Igen, igen. Egy ingallér tökéletes vasalása, egy forradalom kifejtése? Igen. És az, ha szerettel simítjuk végig egy növény leveleit, ha leránjuk a leplet valami „nagy horderéjt” dologról, ha megaláljuk hangunkat, ha jól szeretünk? Igen. Ha megérintjük egy újszülött meleg testét, ha felhívunk egy gyermeket, ha talpra álltunk egy országot? Igen. Ha úgy gondozunk egy házasságot, mintha gyümölcsöskert volna, ha pszichikus arany után kuratunk, ha megjeljük a legjobb szót, ha két függőnyt varrunk? Mindezekben az alkotó élet nyilvánul meg. Mindezek az Ősi Természeti Asszonytól, az életünkön átáramló *Río Abajo Río*, a folyó alatti folyó vidékétől származnak.

Az alkotó élet egyesek szerint gondolatokban, mások szerint tettekben nyilvánul meg. A legtöbb esetben egyenlőnek tűnik az egyszerű létezéssel. Nem virtuozitás, noha önmagában az is nagyon jó dolog. Az alkotó élet valaminek a szerete, olyan nagyfokú szeretet – nyilvánuljon meg akár egy személy, egy szó, egy ábrázolás, egy gondolat, a föld vagy az emberiség iránt –, hogy túláradása alkotó erejű. Ez nem akarat kérdése; egész egyszerűen körelesség.

A pszichénk földjén átáramló alkotóerő a bennünk létező természetes ülegeket, az *arroyos*t, a csatornákat keresi. Mi vagyunk gyűjtőmedencéje; mi alkotjuk tavait, áramlatait és védett területeit. A teremtőerő végigfolyik medreinkben, azokban, amik születésünk óta

bennünk vannak, és azokban is, amelyeket két kezünkkel ástunk ki. Nem megtöltöttünk, csak kiéptítettünk kell ezeket.

Az archetípusok elméletének egyik elgondolása szerint, ha sajátos pszichikus helyet hozunk létre, a teremtoró, a lélek ereje tudomásra szerez róla, megkeresi az oda vezető utat, s betölti ezt a helyet. Ezt az erőt megidézheti a bibliai mondás: „Menj, és építs lakhelyet a léleknek”, vagy az, amit a *Field of Dreams (Baseball álmok)* című filmben látunk, amelyben egy farmer arra ösztönöz egy hang, hogy építsen baseballpályát a régi játékosok lelkének, mondván, „Ha megépíted, idejönnek”, egy megfelelő hely előkészítése mindenesetre előhívja a hatalmas alkotóerőt.

Amikor ez a nagy, föld alatti folyó megalálja a pszichénkbe vezető tortolator és folyóágakat, akkor alkotó életünk az áramló folyóhoz hasonlóan hol megretlik, hol kiürül, hol emelkedik, hol süllyed. Ezek szerint a ciklusok szerint képződnek, gyarapodnak, hanyatlanak és halnak el a dolgok újra és újra, mind a maga idejében.

Az, amit a folyó egy bizonyos pontján létrehozunk, táplálja a folyóhoz érkezőket, a lentit sodrásnál vagy a mélyben élőket. A kreativitás nem magányos folyamat. Ebben áll ereje. Tüppálékhoz jut az, amire hozzát, aki hallja, látja, érzékeli, aki tud róla. Ezért telít bennünket, ezért ösztönöz alkotómunkára az, ha figyelünk mások alkotó szavaira, munkájára, gondolataira. Egyetlen alkotó cselekedet egy egész kontinenst képes táplálni. Egyetlen alkotó cselekedet hatására egy kis part is képes ártótni a sziklán.

Az alkotóképeség tehát egy nő legerősebb tulajdona, mert minden szinten: pszichikus, szellemi, érzelmi, emocionális és gazdasági szinten is ezáltal nyilvánulhat meg a külvilág számára, és ez táplálja belső életét. Az ősi természet végrelen lehetőségeket rejt; szülőcsatornáként működik, erőt ad, enyhíti a szomjúságot, kielégíti a mély-ősi, zabolátlan élet utáni éhségünket. Ideális esetben sem gát, sem holtágak, sem helyrelen használát nem akadályozza az alkotó áramlás útját.²

A Természei Asszony folyója hozzá hasonlatossá: életadóvá formál bennünket. Miközben alkotunk, ez az ősi és titokzatos lény is munkálkodik; bennünket teremt, szerettel telít. Megelvenedünk, mint más élőlények a nap és a víz hatására. Olyan elevenekké válunk, hogy magunk is életet sugárzunk; rügyként kápatanunk, virágozunk,

felbomlunk és megszokszorozódunk, megtermékenyülünk, melengertjük magzatunkat, és világra hozzuk.

A kreativitás nyilvánvalóan valami olyasmitől árad szét, ami felénk tart, hömpölyög és hullámszik, s nem olyasmitől, ami egyszerűen csak ott áll, arra várva, hogy egyszer, nagy keretűk után, talán megaláljuk a felé vezető utat. Ebben az értelemben sosem „veszítjük el” kreativitásunkat. Mindig itt van, eltölt bennünket, vagy megütöközik barmivel, ami útját állja. Ha nem talál belsőnkbe vezető utat, visszahúzóódik, energiát gyűjt, újra nekiül mindaddig, amíg át nem tör. Ezt csak úgy akadályozhatjuk meg, ha szüntelenül gátakat emelünk útjába, vagy hagyjuk, hogy megmérgezze a romboló negatívítás és nemtörődömség.

Ha fogytán az alkotóenergiánk; ha nehezen jutunk a termékenységre, a képzeletgazdagságra, a gondolatreliség közelébe; amikor nem tudunk egykönnyen személyes látásmódunkra figyelni, aszerint cselekedni vagy végigvinni a dolgokat, akkor valami baj van a főáramlat és a mellékágak egybefolyásánál. De lehet az is, hogy a teremtő vizek szennyező környezetben folynak át, ahol a képzelet formái még az előtt elpusztulnak, mielőtt megérintenének. Amikor egy nő alkotó élete elsorvad, akkor a leggyakrabban ezeket a körülményeket találhatjuk a bajok gyökereknél.

Mivel a Természei Asszony a *Río Abajo Río*, a folyó alatti folyó, mi is áradunk, amikor belénk árad. Ha elakad az áramlás, mi is elakadunk. Ha vizeit saját belső, negatív komplexusaink vagy a körülöttünk lévő személyek mérgezik, a gondolatainkat formáló finom folyamatok is beszenyveződnek. Olyankor haldokló folyóra hasonlítunk. Ez nem olyan apró dolog, amit figyelmen kívül lehetne hagyni. A tiszta, teremtő áramlás elvesztése lelki és szellemi válságot idéz elő.

Ha egy folyó elszennyeződik, minden haldoklik benne, mert minden mindennel összefügg. Egy valóságos folyó partján az oxigénhiány következtében megparnult a nádas, a virágor nem talál termékeny felületet, a vízi hídor elpusztul, s gyökerei nem adnak otthont a vízililomnak, a fűzfákon nem nő baraka, a gőtéek nem találják párt, a kécsékek nem kelnek ki. Ezért aztán a halak nem ficáncokolnak, a madarak nem buknak a víz alá, a farkasok és más élőlények, amelyek a folyóhoz jártak felfrissülni, más ivóhelyet keresnek, vagy pedig elpusztulnak, mert isznak a rossz vízből, vagy mert olyan állapot ejtenek zsákmányul, amely a víz egyik haldokló növényéből evett.

Amikor a kreativitás ilyen vagy olyan módon stragnál, ugyanez lesz az eredmény: nincs lehetőség a felfrissülésre, meggyengült a termékenység, az élet nagyobb formációi között nincs hely a kisebbeknek, nem termékenyíti meg az egyik gondolat a másikat, nem kel ki semmi, nincs új élet. Ilyenkor rosszul érezzük magunkat, és ki akarunk mozdulni. Céltalanul ögyelgünk, úgy viselkedünk, mintha boldogulnánk a gazdag teremtő élet nélkül is, de nem boldogulunk, nem is szabad ezt tennünk. A kreativitás akkor tér vissza, ha a vizek újra tiszták, ártetszők lesznek. Be kell gázolnunk a nyúlós iszapba, meg kell tisztítaniuk a szennyeződésektől, újra ki kell nyitnunk a szilipeket, óvniuk kell a folyamot a jövőendő károktól.

A spanyol anyanyelvű emberek ismernek egy nagyon-nagyon régi mesét, amelynek *La Llorona*, *Kömvész Asszony* a címe. Egyesek szerint a 15. század elejétől származik, amikor a hódtörk leigázták Mexikó aztéki/nahuatl népeit, de valójában ennél sokkal régebb. Az élet-folyóví szól, mely halál-folyóvá változik. A *protagonista* a folyó kísértő asszonya, aki termékeny és nagylelkű, tulajdon testéből teremtő. Szegény, lélegzettelállítón szép, de lelkiében és szellemiében gazdag.

Furcsa mese ez, mert olyan fejlődésen ment át az idők során, mintha saját belső élete volna. Mint valami hatalmas, vándorló homokdűne, ami végighalad a vidéken, magába olvaszva azt, ami útjába kerül, egyre terebélyesedve, végül az egész vidéket önmaga részévé téve – ez a történet magába olvasztja minden egyes nemzeték pszichikus problémáit, azokból építkezik. *La Llorona* meséjét olykor *Ce. Malinali* vagy *Malinche*, nevű bennszülött nő történeteként adják elő, aki állítólag a spanyol hódtörő, Hernán Cortés tolmácsa és szeretője volt.

Abban a változatban, amit életemben először fenn, az északi erdőkben hallottam, *La Llorona* az egyesülést ellenző háború női főhős volt. Később olyan változatot hallottam, amely az 1950-es években játszódott, s a mexikóiak kietőszakról visszahonosításának ellenzőjéről szólt. Számos változatot hallottam délnyugaton, amelyek egyikt a kormány által adományozott földet öreg gazdálkodói mesélték, akik szerint *La Llorona* érintett volt a földadományozás miatt Új-Mexikóban vívott háborúban; egy gazdag vállalkozó kihasználta a szegény, de szép spanyol lányt.

Nemrégiben három új változatot gyűjtöttem: az első egy kísértet-história; *La Llorona* éjszaka kóborol és kesereg egy lakókocsiútban.

A második egy „AIDS-es prostituált” története; *La Llorona* Ausztinban a folyóparton úzi metertésztét. Az utolsó, igencsak meglepő változatot egy gyermektől hallottam. Most először a legáltalánosabb vezérfonal mentén haladva mesélem el *La Llorona* történetét, s azután elmondom a legújabb, legmelegebb változatot is.

La Llorona

Egy gazdag nemesember egy hatalmas, szép, ám szegény lányt szeretett, és elnyeri szerelmét. A lány két fiút szül neki, de a férfi nem hajlik a házasságra. Egy nap bejelenik, hogy visszatér Spanyolországba, ahol egy csatlója által kiválasztott gazdag nemesbolygót vesz feleségül, és fiait is magával viszi.

A fiatal nő öngyűgő síkhozással fogadja a hírt. A férfi arcát, majd saját arcát karnolja, a férfi ruháját és saját ruháját rángatja, tépi. Felkapja két kicsiny fiút, a folyóhoz fut nekik, és belehajtja őket az örvénylő vízbe. A gyermeket megfullatja, *La Llorona* pedig összesíti a folyóparton, és megbal a bánattal. A hatalmas vízszár Spanyolországba, és felcsúgól veszi a gazdag bolygót. *La Llorona* lelke a mennybe száll. A kapu őrzője azt mondja neki, hogy a mennyországban a helye, mert sokat szenvedett, de addig nem léphet be, míg gyermekei lelket el nem hozza a folyóból.

Ezért tartják azt manapság, hogy *La Llorona*, a „Kömvész Asszony”, hosszú hajával söpri a folyópartot, hosszú pálcikájával pedig a folyó fenekét kintja, hogy megtalálja gyermekeit. És ezért nem engedik a gyereket magányság a folyó közelébe sételés után, mert *La Llorona* még összetévesztene saját gyermekével, és örökre elvinné őket.⁴

Most pedig nézzük a történet egyik modern változatát. Ahogy a kultúrát számos harás éri, gondolkodásunk és viselkedésünk is eszerint változik. *La Llorona* meséje is változik. Tavaly kísértet-históriákat gyűjtöttem Colorado-ban, ahol találkoztam Danny Salazarral, egy tízéves kislánnyal. Első fogai hiányoztak, s csontos (majdan biztosan magásra növe) teste hihetetlenül nagy lábakon állt. Ő mesélte a követező történetet, s azt állította, hogy *La Llorona* nem amiatr ölte meg gyermekét, amit a régi mese állít.

– Nem, nem – mondta Danny. – *La Llorona* elment a gazdag hidalgyal, akinek nagy gyárai voltak a folyó partján. De valami baj

történt. Terhessége alatt *La Llorona* ivott a folyó vizéből. Ikerfiai vakon és úszóhárryas ujjakkal születtek, mert a *hidalgo* megmérgezte a folyó vizét gyárai hulladékával.

A férfi azt mondta *La Lloronának*, hogy sem vele, sem a gyermekekkel nem akar együtt élni. Feleségül vett egy gazdag nőt, aki a gyárakban termelt árura tartott igényt. *La Llorona* a folyóba dobta gyermekeit, hiszen úgylis olyan nehéz életük lenne. Ő maga pedig a bánattól holtan esett össze. Felment a mennyeországba, de Szent Péter azt mondta neki, hogy addig nem engedi be, amíg kisgyermekei lelket meg nem keresi. *La Llorona* pedig egyre csak keresi gyermekeit a szennyezett folyóban, de nem sokat lát, mert a víz mocskos és sötét. Kísérte hol a folyó fenekét szánja hosszú ujjával, a gyerekek után kuratra, hol a folyóparton bolyong, s szüntelenül gyermekeit *hívja*.

Az ősi lélek beszennyeződése

Ez a változat abba a kategóriába tartozik, amelyet *cantadonas y cuentistas temblónas*, hátborzongatónak neveznek. Első hallásra szórakoztatóak, de céljuk az, hogy a hallgatók a tudatosodás borzongását érezzék, ami gondolkodáshoz, szemlélődéshez, majd cselekvéshez vezet. Az idők során változó motívumok ellenére a téma ugyanaz marad: a termékeny nőiség elpusztítása. Fájdalmas dolog a természet szépség beszennyezését látni, akár a belső, akár a külső világban történjék is. A modern kultúrában az egyiket néha borzalmasabbnak tartjuk, mint a másikat, de az az igazság, hogy mindkettő súlyos következményekkel járhat.

Noha néha más összefüggésben mondom el ezt a két meseváltozatot,⁵ mégis, amikor a nők a teremő áramlás megfontolásának metaforájaként értelmezik, mindig beleborzonganak. Ha ezt a történetet egyetlen női psziché sorsának ábrázolásaként kezeljük, sok mindent megérthetünk egy nő alkotó folyamatainak elgyengülésétől és elhatalásáról. Más, kíméletlenül végződő történetekhez hasonlóan, ez is szemléletesen arra tanítja a nőket, hogy mi *ne* legyenek, és hogyan hátráljanak ki rossz választásaikból, hogy némileg csökkentsék a negatív következményeket. Nagy általánosságban, történetünk hősnőjével éles ellentétben, meg kell tanulnunk a hullámokon lovagolni, s nem pedig beléjük fulladni.

A normális állapotban lévő kreatív női folyamatokat a mese a szépséges asszony és a tiszta folyó metaforáival jeleníti meg. Itt azonban, a romboló animus hatására mind a folyó, mind a nő elpusztul. A kreativitásában megfoghatkozó nő ilyenkor *La Lloronához* hasonlóan mérgeztet és deformálódást érzékel, s arra vágyik, hogy mindent elpusztítson. Ennek következtében az lesz a sorsa, hogy látszólag szünet nélkül kuar korábbi alkotóerejének romjai között.

Elkki ökológiajának helyreállítása érdekében a folyót kell újra megtisztítani. E történet kapcsán miniket most nem alkotásaink minősége foglalkoztat, hanem alkotó életünk értelmezése és gondozása. Az írás, a festés, a gondolkodás, a gyógyítás, a cselekvés, a főzés, a beszélgetés, a mosolygás, az alkotás mögött mindig a *Río Abajo Río* folyók, ő táplál mindent, s azt, amit készítettünk.

A szimbólumelméletben a hatalmas vizek jelentik azt a helyet, ahonnan az elgondolások szerint maga az élet ered. Délnyugaton, a spanyol leosztarmazortak között a folyó az igazi életre való képességet szimbolizálja. *La Madre Grande*, a Nagy Anya nevet kapta, akinek vizei nem csak az ártokon és a folyómedreken futnak végig, hanem úgy törnek elő a nők testéből, mint amikor gyermekeik születnek. A folyó a *Gran Dama*, aki kéken, ezüstösen, s néha az arany színében fodrozódó szoknyájában sétál végig a tájon, aki a termőfölddel egyesül, hogy élet növekedjék rajta.

Néhány dél-texasi öreg barátom szerint *El Río Grande* sosem lehetne férfi-folyó, mert nagyon is nőies. Neve erre azt mondják, hogyan is lehetne egy folyó más, mint *La Dulce Acagua*, a föld combjai közötti édes nyílás. Új-Mexikó északi részén a viharos, a szélkorbácsolta, az áradó folyóra azt mondják, „felébredt benne a szenvedély”, hogy hevében körbefut azért, hogy mindent megérintsen, s így serkentse növekedésre.

Látjuk tehát, hogy a folyó itt olyan női vonást jelképez, amely felkavar, amely szenvedélyt korbácsol. Amikor a nők alkotnak, szemük villog, beszédük dallamos, arcuk élettel sugárzik, hajuk még fényesebbnek tesszik. Felkavarja őket a gondolat, felajazzák őket a lehetőségek, szenvedélyessé válnak amiatt, hogy most, a nagy folyóhoz hasonlóan, teremő újíjukon haladva, szünet nélkül áradniuk kell kifelé. Ilyenkor érzik a nők önmaguk megvalósulását. Ilyen folyó mellett élt a pusztulás előtt *La Llorona* is.

Olykor azonban, mint a történetben is, az alkotó életet olyasmi kaparinlja meg, ami csakis az ego kívánságára készíti a dolgokat, amelyeknek nincs tartós lelki értéke. Néha a kultúra felől érkeznek olyan hangok, melyek azt mondják egy nőnek, hogy alkotó gondolatai használhatatlanok, senkinek nincs rájuk szüksége, hogy semmi értelme folytatni. Ez a szennyezés. Ilyenkor ömlik ólom a folyóba. Ez mérgezi a pszichét.

Az ego kielégítése megengedhető és fontos dolog. A probléma csak az, hogy a negatív komplexusok előretörése megtámadja a frissességet, az újdonságot, a lehetőségét, az újszülöttséget, a lárvastádiumban lévő dolgokat, az üregeket, a félkészleteket éppúgy, mint a régi, tiszteltre méltókat. Ha túl sokáig tart a lelkeken gyártási folyamat, a mérgező hulladékananyag beleömlik a tiszta folyóba, és elpusztítja a teremő impulzust éppúgy, mint az energiát.

A mérgezett folyó

Sok mítosz szól az alkotó- és ősi erő beszennyezéséről és betemetéséről. Például az, amelyik arról a mérgező ködről szól, ami egykor a sorsisennők fonalának tárolóhelyéül szolgáló Lecia szigete fölött lebegett,⁶ vagy azok a történetek, amelyekben gonosztervők temetik be a falvak kútjait, amivel sok szennyedést és halált idéznek elő. A legmélyenszántóbb történetek közül viszonylag új keletű a *Jean de Florette* és *A forrás lánya*.⁷ Ezekben a történetekben két férfi temet be egy forrást abban a reményben, hogy így megfoszthatja földjétől a szegény púpos férjct, feleségét és kicsi gyermeküket, akik ezt a földet virágokkal és fákkal akarják beültetni, de mivel elapad a forrás, elpusztul a szorgalmas, érző lelku család.

A kreatív nő élet szennyezettsége a leggyakrabban az életető elapadását eredményezi. Nem képes a nő „ott kint”, a világban alkotni és cselekedni. Vannak ugyan az egészséges alkotó életnek olyan ciklusai, amikor a folyó egy időre eltűnik a föld alatt, de ilyenkor valami mindig kialakul. Ilyenkor inkubálunk. Ez érezhetően nagyon különbözik a szellemi krízistől.

A természetes ciklus során előfordulhat nyugtalanság és türelmetlenség, de sosincs az embernek olyan érzése, hogy a lelke haldoklik. Előérzetecink alapján meg tudjuk tenni a különbséget: még ha hosszú

ideig lappang is kreatív energiánk, alig várjuk a végeredményt, érezzük, hogy új élet fűánk, forog, készülődik bennünk.

Egészen más az, ha alkotó életünk haladik, mivel nem gondoztuk a folyót. Olyankor pontosan úgy érezzük magunkat, mint egy haldokló folyó; energiánk elfogy, fáradtnak érezzük magunkat; semmi nem kavargó, áramlik, semmi nem sodorja a leveleket, nincs kihűlés és felmelegedés. Negatív értelemben nehézkessé, lassúvá válunk, a szennyezés vagy tartalékaink elakadása és stagnálása mérget áraszt szét bennünk. Mindent tisztátalannak, mocskosnak, mérgesnek érzünk.

Hogyan szennyeződhet be egy nő alkotó élete? Eliszaposodik az alkotásnak mind az öt fázisa: az inspiráció, a koncentráció, a szervezés, a megvalósítás és a megőrzés. Azok a nők, akik ezek közül egyet vagy többet elvesztettek, azt mondják, hogy „nem tudnak kigondolni” a maguk számára semmi újat, hasznosat vagy jelentőségteifjeset. Könnyen „elérítik” őket egy szerelem, a túl sok munka, a túl sok játék, a fáradtság vagy a kudarcról való félelem.⁸

Van úgy, hogy nem tudják összehangolni a szervezés munkálatait, és terveik különböző részei száz helyen, száz darabban szóródnak szét. Néha abból ered a probléma, hogy egy nő túl naiv saját extraverzióját illetően: úgy képzeli, hogy ha mozog egy kicsit a külső világban, már retti is valamit. Olyan ez, mintha egy szobornak csak a karját készítenék el, lábát vagy fejét nem, s mégis befejezettnak tekintenék a művet. Az ilyen nő szükségképpen hiányosnak érzi életét.

Az is előfordul, hogy egy nő, saját introverziójából következően egyszerűen csak kívánja a dolgok létezését; úgy képzeli, elég, ha ő azt gondolja, hogy az elképzelés jó, nem kell azt a külvilágban is megjelenteni. Csakhogy így is kifosztottnak és befejezetlennak fogja magát érezni. Ez mind-mind arra utal, hogy beszennyeződött a folyó. Nem élet készülődik, hanem olyasmi, ami akadályozza az életet.

Máskor a körülötte levők vagy a fejében zakatoló hangok nyugtalanítják: „Munkád nem elég megfelelő, nem elég jó, nem elég ilyen, nem elég olyan. Túlságosan grandiózus, túlságosan parányi, túl lényegtelen, túl hosszú, túl könnyű, túl nehéz.” Ilyenkor ömlik kadmiium a folyóba.

Egy másik történet ugyanezt a folyamatot írja le, bár más szimbólumokat használ. A görög mitológia egyik epizódja szerint az istenek úgy határoznak, hogy a Hárpiaáknak⁹ nevezet madarak büntessék meg Phineuszt, a vak látnokot. Minden alkalommal lecsapnak ételére, egy

részt ellopják, egy részt széterik szányaikkal, és a többit ütülektől bemocsosítják. A szegény ember pedig mindig éhes marad.¹⁰

Az ilyen szennyezést képletesen a pszichén belüli komplexusosított-nak is tekinthetjük, amelynek egyetlen célja, hogy összezavarja a dolgo-kat. Ez a leghatározottabban *temblón*, vagyis háborzongató történet: beleborzongunk a felismerésbe, hiszen mindannyian átéljük már ezt. A „Hárpia szindróma” reberségünk és erőfeszítéseink becsmérlésével, egy rendkívül lekcinyító belső dialógus folytatásával rombol. Az ember kigondol egy ötletet, s a Hárpia bemocsolja. Az ember azt mondja: „Azt hiszem, ezt meg ezt fogom tenni.” Mire a Hárpia: „Ostoba ötlet, nem érdekel senkit. Neverségesen földhözragadt. Ne felejtse el, amit mondok; ötleteid ostobák, rajtad nevet majd mindenki, tényleg nincs semmi okos mondanivalód.” Így beszél egy Hárpia.

A menteségek jelentik a szennyezés másik formáját. Írónőktől, festőnőktől, táncosnőktől és más művésznőktől minden menteséget hallottam már, amit a föld kihülése óra kitaláltak. „Jó, valamelyik nap hozzátok.” Közben pedig depresszió fojtogatja. „Folyton dolgozom, igen, mindig szorítok valamennyi időt az írásra, tavaly is két verset írtam, igen, az elmúlt másfél évben festerrem egy képer és elkezdtem egy másikat, igen, a ház, a gyerekek, a férjem, a barátom, a macska, a kispaba annyi figyelmet követel. Hamarosan hozzátátok, nincs most pénzem, nincs most időm, nem tudok most erre időt szakítani, addig bele sem tudok kezdeni, amíg meg nem szerzem azt a drága szerzámot vagy élményt, most úgy érzem, nem menne, most nincs olyan hangulatom. Még egy nap munkára van hozzá szükségem, már csak néhány napra van szükségem és megcsinálom. Csak néhány hét és befejezem, csak... csak...”

Tűz a folyón

Az 1970-es években a Cleveland mellett Cuyahoga folyó olyan szennyezetté vált, hogy égni kezdett. Éppígy, a szennyezett alkotó folyámot is mérgező lángok boríthatják el, amelyek nemcsak a szennyező anyagot égetik el, hanem az élet különböző formáit is. Ha túl sok pszichikus komplexus működik egyszerre, akkor ez óriási pusztítást képes véghezvinni. A negatív lelki komplexusok felerosódnak és megkérdőjelezzik az ember értékét, szándékát, ösztönességét és reberségét.

Egyben olyan egyértelmű figyelmreterő jeleket küldenek, hogy sokat kell dolgoznod a „megélhetésért”, kimerítő munkát kell végezned, miközben nem marad időd az alkohásra, semmivé foszlik képzelőerőd.

A nők alkotóerjét kifosztó és megbüntető rosszindulatú komplexusok némelyike azt ígéri a lélek-énnek, hogy majd valamikor, a messiás ködös jövőben lesz „idő az alkohásra”. Vagy azt ígéri, hogy ha lesz néhány egymást követő szabad nap, akkor elkezdődik végre a sürgés-forgás. Ez csak ámtítás. A komplexusnak semmi ilyen szándéka nincs. Ezzel is csak a kreatív impulzus megfojtásán fáradozik.

A hangok azt is sughatják: „Csak akkor lesz munkád értékes, ha megszerzed a doktorátust, ha maga a királynő küldi üdvözlését, ha ilyen és ilyen címet szerzel, ha ebben és ebben a folyóiratban jelenik meg a munkád, ha...”

Ez a sok „há” olyan, mintha silány étellel tömné meg az ember a lelket. Lehet bármivel jóllakni, de ez nagyon különbözik az igazi táplálkozástól. A komplexus sugallta logika általában rendkívül hibás, még akkor is, ha ennek az ellenkezőjétől akarja is az embert meggyőzni.

A kreatív komplexus számára az egyik legnagyobb problémát az a vád jelenti, hogy bármit tesz is az ember, nem lesz jó, mert nem gondolkodik logikusan, az sem volt logikus, amit eddig végrehajtott és ezért kudarcra van ítélve. Először is, az alkohás elemi stádiumai nem logikusak – nem is kell annak lenniük. Ha a komplexusnak sikerül ilyenkor megállítania az embert, akkor felülkerelkedik. El kell hallgatnunk vagy el kell küldenünk, amíg el nem készültünk. Ne felejtse el, hogy ha a logika ilyen fontos lenne a világon, akkor valószínűleg minden férfi női nyeregben ülne a lovon.

Sok nő láttram már, akik hosszú ideig olyan munkái végeztek, amit megverettek, s amit csak azért vállaltak, mert valami drága holmit meg akartak venni a lakásba, vagy társuknak, vagy gyermekeiknek, miközben reberségüket „takaréklángra állították”. Láttram olyan nőket, akik előbb mindent rendbe tettek a háztartásban, s csak azután ülték le írni... egyébként is furcsa dolog ez a takarítás... sosincs vége. Tökéletes módja egy nő leállításának.

Egy nőnek nagyon óvatosan kell bánnia a túlzott felelősségvállalással (vagy a látszat túlzott fenntartásával), nehogy elrabolja tőle az alkotó pihenését, az örömet okozó tevékenységre fordítható időt. Egyszerűen a sarkára kell állnia, és nemet kell mondania jó néhány

dologra, amit szeretne meg „kellene” csinálnia. Művészetet nem lehet lopott percekben létrehozni.

Mintha szél söpörné szét a terveket és az elgondolásokat akkor amikor egy nő megpróbálja ugyan alkotó elgondolását megvalósítani, ám az valahogy mindig szétszóródik, egyre zavarosabbá és rendezetlenebbé válik. Nem követi nyomon kitarthat, mert ismét csak nincs ideje mindent leírni és megszervezni, vagy olyan sok egyéb kötelesség szóllítja, hogy nem találja a helyét.

Az is lehetséges, hogy egy nő alkotó folyamait félreértik vagy nem respektálják a körülötte élők. Neki kell közölnie velük, hogy amikor „úgy néz”, akkor az nem azt jelenti, hogy ő csupán egy feltöltésre váró üres tég. Ez azt jelenti, hogy a gondolatok bonyolult kártyavárát egyensúlyozza egyetlen ujjhegyén, hogy a kártyákat kristálycsontokkal és egy kis nyállal rögzítette egymáshoz gondosan, és ha az építmény nem esik le vagy nem repül szét, mielőtt az aszalt elélné, akkor a láthatatlan világból fog valamit előhívni. Ha ilyenkor szól hozzá valaki, az olyan Hátrpia-szelet kavarr, mely szétfújja az egész építményt. A szívét töri szét az, aki ilyenkor szól hozzá.

De előidézheti azt maga a nő is azért, hogy addig beszél magának, míg gondolatai elpártolnak tőle, vagy nem áll a sarkára akkor, amikor szerzősáma és anyagait mások elcsenik tőle, vagy egyszerűen nem szerzi be azokat az eszközöket, amelyekkel munkáját jól elvégezhetné, vagy gyakran megorpan és mindig újra kezd mindent, vagy hagyja, hogy bárki kedvére félbeszakítsa, míg végül elgondolásából egyetlen romhalmaz marad.

Ha a kultúra támadja meg tagjainak kreatív funkcióit, ha darabokra töri bármelyik archetípust, vagy megrontja felépítését vagy értelmét, akkor mindez ilyen törött állapotban épül be az emberek pszichéjébe; akkor nem életerővel és lehetőségekkel teii viruló erővé, hanem szegett szárnyúvá válik.

Amikor az alkotó életet és annak táplálását elősegítő elemek megsértülnek és ilyen állapotban aktivizálódnak egy nő pszichéjében, akkor nagyon nehéz csak halványan is megérteni azt, ami elromlott. Egy komplexussal küzdeni olyan, mintha fekete zsákban volna az ember. Sötét van, nem látjuk, mi tette fránk kezét, csak azt tudjuk, hogy valami fogva tart bennünket. Olyankor egy időre képtelenek vagyunk összeszedni gondolatainkat, nem tudjuk, mi fontos és mi nem, s minden

zákba fogott lényhez hasonlóan előrelátás nélkül cselekszünk. Ez ugyan néha hasznos lehet, olykor „az első gondolat a legjobb gondolat”, ebben az esetben nem erről van szó.

A mégezett vagy megfeneklett alkotás során a nő „élelempótlékkal” táplálja a szép lélek-ét. Megpróbálja figyelmen kívül hagyni az animus helyzetét. Dolgozgat rajta egy kicsit, olvassag róla egy keveset. De ennek az egésznek semmi veleje. Senki mást nem csap be ilyenkor, csak saját magát.

Amikor tehát meghal ez a folyó, nincs benne mozgás, nincs benne életerő. Egy hindu mondás szerint a női életerő megeresztetője, Sakti nélkül a cselekvőképesség megszenélyesítője, Siva élettelen testté válik. Sakti a férfiprincípiumot mozgató életeregia, a férfiprincípium pedig a világot télti étellel.¹¹

Látjuk tehát, hogy a folyóban észszerű egyensúlyt kell teremtenünk a szennyezés és a tisztulás között, mert különben az egész nem ér semmit. Ez azonban csak akkor valósulhat meg, ha a közvetlen környezet tápláló és megközelíthető. Tény, hogy minél nehezebb elérni az olyan lényeges dolgokat, mint az élelem és a víz, a biztonság és a menedék, annál kevesebb lehetőségünk marad. És minél kevesebb a lehetőség, annál halványabb az alkotó élet, mert a kreativitás a bőségben, a dolgok végtelen kombinációján át gyarapszik.

A mese pusztító *hiadalgoja* a sebzett nő mélyben lévő, de azonnal felismerhető része. Ő az animus, aki harcra készíti a nőt, de nem azért, hogy teremtsen – gyakran el sem jut erre a pontra –, hanem azért, hogy egyértelmű lehetőséget, szilárd belső támazt szerzzen arra, hogy akarata szerint teremthessen. Az egészséges animusnak be kell kapcsolódnia a folyó munkájába. Segítenie kell, arra kell figyelnie, hogy mire van szükség. *La Llorona* történetében azonban átveszi az uralmat, megakadályozza az új életet. Ilyenkor egy nőnek egyre kevesebb lehetősége marad. Az animus hatalmaskodik, becsmérla a nő munkáját. Ezt azért teheti, mert tönkretette a folyót.

Nézünk először az animus paramétereit általában, aztán megpróbáljuk értelmezni, hogy negatív hatására hogyan sorvad el egy nő alkotó élete, és hogy egy nő mit tehet s mit kell tennie legyőzésére. Az alkotás a tiszta tudatosság aktusa kell hogy legyen. A folyó tiszta-ságát kell tükröznie. Az animus a folyami ember. Ő az intéző. Ő a víz ápolója és védelmezője.

A folyami ember

Mielőtt azt vizsgálnánk, hogy a történetben szereplő férfi mit idézett elő a folyó beszennyezésével, előbb lássuk, milyen pozitív konstruktívot kellene egy nő pszichéjében képviselnie. A klasszikus jungi értelmezés szerint az animus a női lélek erjeje és maskulin jellemzői vannak. A személyes megfigyelés azonban sok női analitikust, beleértve magamat is, a klasszikus nézet elutasításához, s egyben arra a következtetésre vezetett, hogy a nők életeradó forrása nem ellenkező nemű, azaz maskulin, hanem hozzájuk hasonló, tehát feminin.¹²

Én mégis úgy hiszem, hogy a maskulinként felfogott animus nagyon lényeges. Sok összefüggés található az alkatától féltő, az elképzéseiket a világ elé tárni nem merő nők és álmaik sebezett vagy sebet ejtő férfialakjai között. Ezzel szemben a világ felé bátran feltráulkozó nőik gyakran álmodnak különböző álruhákban megjelenő erős férfialakról. Az animus az az erő, amely a világban megnyilvánuló retekiben segíti a nőket. Abban segít, hogy konkrét módokon – érzelmileg, szexuálisan, pénzügyekben, alkotó és egyéb módokon – kinyilvánítsák sajátosan női belső gondolataikat és érzelmeiket, s ne egy adott kultúrában elfogadott férfias viselkedési mintát kövessenek.

A nők álmaiban megjelenő férfialakok azt jelzik, hogy az animus nem a nő lelke, hanem a nő „lelkéből és lelkéért” jelenik meg.¹³ Ki-egyensúlyozott és el nem torzított formájában az animus egy fontos „hídverő férfi”. Csodálatos képességei következtében adakozó és hídépítő. A lélek egyféle kereskedője. Tudást és árut szerez be és ad el. A legjobban választja a kínálatból, a legjobb árat ajánlja, előnyöket szerez, végigviszi a dolgokat.

Egy másik értelmezés szerint művésznak képzeljük el a Természeti Asszonyt, akinek az animus a karja.¹⁴ A Természeti Asszony ül a kormánykeréknel, az animus pedig megrojta a járművet. Az Asszony szerzi a dalokat, az animus lekotatja. Az Asszony képzeli el a dolgokat, az animus adja a tanácsot. Nélküle képzelenben ugyan elkészül egy darab, de nincs, akl leírja, nincs aki előadja. Nélküle ugyan megreik a színpad, de a függöny nem gördül fel soha, a nézőter sötét marad.

Egy spanyol metaforára lefordítva, az egészséges animus *el agrimensor*, a földmértő, aki ismeri a domborzati viszonyokat, s iránytűjével és mérőfonalával kiméri két pont távolságát. Ő húzza meg

a vonalakat, ő dönt a határokról. Nevezhetjük *el jugadornak*, játékvezetőnek is, aki mindig tudja, hová és hogyan kell a startvonalat húzni, ha nyerni vagy győzni akarunk. Ez az erőteljes animus néhány legfontosabb aspektusa.

Az animus tehát kettő, néha három terület között járja az utat: az egyik terület a belső világ, a másik a külső, s a harmadik az alvilág. Egy nő minden érzését és gondolatát szállítja ezeken a területeken – mindkét irányban. „Onnan kintről” befelé hozza a gondolatokat, s a nő lélek-énjétől pedig a hídon át „piacra viszi”, gyümölcsözővé teszi az elgondolásokat. A híd építője és gondozója nélkül egy nő belső világa nem nyilvánulhatna meg a külső világ felé.

Nem szükséges animusnak hívni, adharunk neki bármilyen nevet. Ugyanakkor azt is meg kell értenünk, hogy a nőkben manapság él a gyanú a maskulinitással szemben, félnek attól, hogy „szültsé-gük lehet rá”. Ez az épp csak gyógyulni kezdő, a család és a kultúra által okozott traumáknak tulajdonítható, amelyek akkor alakultak ki, amikor a nőket szolgáknak, s nem önálló lényeknek tekintették. A Természeti Asszony emlékezetében még elevenen él az, hogy volt idő, amikor a tehetéges nőket félrelökték, amikor gondolataik csak úgy kerülhettek napvilágra, ha azokat titokban egy férfiá plántálták, aki aztán sajátjaként tüntette fel őket.

Én mégis úgy gondolom, hogy nem dobhatunk el egyetlen metaforát sem, mely látni és élni segít bennünket. Nem sokra tarok egy olyan palettát, amelyről hiányzik a piros, vagy a kék, vagy a fekete, vagy a fehér szín. Így van ezzel mindenki. Az animus alapszín a női psziché palettáján.

Az animus tehát nem a nők lélek-termezzete vagy ellenretes nemű termeszete, hanem alapvető, cselekvőképes pszichikus hírszertő, aki ide-oda utazik a világok között. Ez az erő képes arra, hogy külsővé tegye és megvalósítsa az ego vágyait, hogy valóságossá tegye a lélek impulzusait és elgondolását, hogy nyílt és konkrét módokon előhívja egy nő kreativitását. Az animusfejlődés kulcspontusa valójában a belső gondolatok, impulzusok és elgondolások *megnyilvánulása*.

Az animus továbbá a női psziché azon eleme, amelyet rendszeresen kell dolgoztatni és tornáztatni ahhoz, hogy cselekedni tudjon. Ha elhanyagoljuk, elszáll belőle az erő, mint abból az izomból, amelyet sokáig nem használunk.

Sok nő gondolja úgy, hogy a harcos női természet, az amazonszerű, a vadászó nő természete helyettesítheti ezt a „nőiségben rejtőző férfias” elemet, szerintem azonban sok olyan árryalata és régeje van a férfiaságnak, mint például az intellektuális törvényalkotás, szabályozás, határok megszabása, amelyek a modern világ női számára is rendkívül értékesek. Ezek a maskulin tulajdonságok nem ugyanabban a formában és hangsúlyban lépnek elő a nők ösztönös, pszichikus alkatából, mint feminin természetükből.¹⁵

Mivel tehát olyan világban élünk, amelyben mind a meditatív, mind a kifelé megnyilvánuló cselekvésre szükség van, szerintem nagyon jól tesszük, ha a magunk javára használjuk a nőkben meglévő maskulin természet vagy animus gondolatát. Ideális esetben az animus segítőként, fivérként, szeretőként, apaként, királyként viselkedik. Ez *nem* azt jelenti, hogy az animus a női psziché uralkodója, ezt csak egy sérült patriarchális szemlélet állíthatja. Azt jelenti, hogy van a női pszichének egy királyi aspektusa; olyan király ez, aki szeretettel szolgálja az ősi természetet, akinek a nő érdekében s a nő jóllétéén kell munkálkodnia, afelett uralkodik, amit a nő kijelölt számára, azt a pszichikus vidéket kormányozza, amelyet a nő átenged neki.

Így kellene hát ennek lennie, de mesénkben az animus más célokra követ, aminek az ősi természet látja kárát, s miközben a folyó megélik hulladékkal, a folyam maga kezdi megmérgezni a kreatív psziché egyéb aspektusait, különösen a nő meg nem született gyermekeit.

Mit jelent az, hogy a psziché átengedte az animusnak a folyót, s az visszaél ezzel? Gyermekkoromban egyszer azt hallottam valakitől, hogy éppolyan könnyű jól létrehozni, mint rosszat. Én ezt azóta sem látom így. Sokkal nehezebb a folyót tisztán tartani. Sokkal könnyebb hagyni, hogy elsorvadjon. Mondjuk ki tehát, hogy a folyam tisztán tartása mindannyiunk feladata. Reméljük, hogy olyan gyorsan és olyan hatékonyan hozzuk rendbe a károkat, ahogyan csak lehet.

De mi történik, ha valami rátelepszik a folyóra, és egyre iszaposabbá teszi? Mi lesz, ha ennek a föglágyává válunk, ha valami természetellenes módon valahogyan elfogadjuk ezt, nemcsak retszik nekünk, hanem függünk is tőle, élünk mellette és belőle? Mi lesz, ha emiatt kélnk fel reggel, azért, hogy elvigyen bennünket valahová, hogy valakivétegen bennünket saját gondolatainkban? Ezek a csapdák várnak mindannyiunkra.

A történet *hiatalója* a női psziché azon aspektusát jelenti, amely, kőnapri nyelven szólva, „megromlott”. Saját előnyéte használja ki azt, hogy mérget gyárt, valamiképpen az egészségtelen élet függvényévé vált. Olyan, mint egy életteret eszközzel uralkodó király. Nem bölcs, és nem is nyerheti el annak szeretőt, akit szolgaságba kényszerít.

Az nagyon jó, ha egy nő animusa odaad, erős, messzelátó, a külső világ és az alvilág hangjait halló, aki meg tudja jósolni, mire lehet számítani, aki aszerint hoz törvényt és aszerint ítélkezik, amit a három világban érzékel és lát. A mi történetünk animusa azonban hűtlen. *A hiataló*, a király, a mentor szerepe az lenne a női pszichében, hogy segítsen a lehetőségek és a célok felismerésében, hogy napvilágra segítsen a nő számára kedves gondolatokat és elképzeléseket, hogy méltó legyen, hogy ügyeljen a fegyverre és stratégiát készítsen, ha a nőt fenyegetés érné, hogy segítsen lelki territóriumának egyesítésében.

Amikor az animus a mesében látható módon fenyegetővé válik, a nő nem biztos már döntésében. Ha animusa egyoldalúsága következtében meggyengül, akkor az életadó folyó vizét ezután éppolyan elővigyázatosan kell megközelíteni, mint egy bérnyilkost. Ilyenkor kiör az éhínség, és egyre szennyesebb lesz a folyó.

A „kreatív” szó a latin *creare*¹⁶ szóból ered, ami létrehozást, teremtést, alkotást, olyasvalami létrehívását jelenti, ami korábban nem létezett. Ha iszunk a szennyezett vízből, megszűnik a külső és a belső élet is. A mesében a szennyezés a gyermekel, a fiatal gondolatok és elképzelések torzulását eredményezi. A gyermekel jelentik azt a képességünket, hogy létrehozunk valamit ott, ahol azelőtt nem volt semmi. Megfigyelhetjük, hogy egy új kezdemény deformációja akkor következik be, amikor megkérdőjelezzük képességeinket, s különösen a gondolkodáshoz, a cselekvéshez, a létrehozás való jogunkat.

Sok reherséges nő teszi fel a kérdést még az után is, hogy visszanyerte alkotó életét, még akkor is, ha szép dolgok kerülnek ki rollárból, ecsetből, testből, hogy vajon *valódi* író, festő, ember-e ő. Természetesen az, annak ellenére is, hogy a „valódi” jelentésén győtrődnék. Egy földművelő akkor valódi földművelő, ha végigné szántóföldjén és eltervezi, mit vet tavasszal. A futó akkor valódi futó, amikor megterzi az első lépéseket, a virág már akkor valódi, amikor még bimbójában szunnyad, egy fa már akkor valódi fa, amikor még csak a toboz magában rejtőzik. Az öreg fa tényleg valódi élő lény. Az a valódi, ami él.

Az animus fejlődése minden nőnél más és más. Nem olyan tökéletes teremtmény, aki csak előpattan az istenek combjából. Valószínűleg vannak belső, veleszületett tulajdonságai, de neki is „fel kell nőnie”, őt is meg kell sok mindenre tanítani. Nagy, közvetlenül haró erőnek kell lennie. Am ha a kultúra millárdnyi eleme hatására valami károsodás éri az animust, akkor valamiféle fáradtság, valami gonosz, egyesek által „semlegességnak” nevezett életrelenség lép a psziché belső világába és a külső világ üres papírja, tiszta vászna, hívogató táncparkettje, tanácsterme, gyűlései közé. Ez a „valami” rekeszti be a folyót, bénítja meg a gondolkodást, a tollat, az ecsetet, mereríti el az ízületeket egy időre, ez kényszeríti meg a friss gondolatokat, minék következtében szenvedünk.

Van a pszichének egy furcsa jelensége. Amikor egy nőre negatív animus hat, azt minden kreatív aktus támadásra ingerli. Ha felemeli tollát, a folyó melletti gyár mérget bocsát a vízbe. Ha a nő azon gondolkodik, hogy jelentkezik egy iskolába vagy tanfolyamra, akkor féltőn megörpan, s feldoklik a belső táplálék és támmogatás hiányától. Gyorsítana, de mindig visszahanyatlík. Egyre több a befejezetlen hímzés, a soha be nem ültetett virágos kert, a soha meg nem valósuló kirándulás, a soha meg nem írt kotta, a soha meg nem tanult idegen nyelv, az elblijcett zenéóra, a szövőszéken himbálózó szőttes...

Ezek a deformálódot életformák. Ezek *La Llorona* métegezett gyermekéi. És mind a folyóban köt ki, mind a szennyezett vízbe kerül, s ez halálát okozza. Ideálisabb archeipális körülmények között most kis bugybortékolás után ki kellene kelniük a folyóból, fel kellene támadniuk, mint hannaiból a főnixmadár. Itt azonban valami baj van az animusszal, s ennek következtében a gondolatok világ felé közvetítésével is. A folyó pedig olyannyira megtelt a komplexusok szennyeivel, hogy abból már semmi nem támádhát új életre.

És most következik a neheze. Bele kell gázolnunk az iszapba, s a végére kell járnunk. *La Llorona*hoz hasonlóan végig kell szánanunk a folyómedret lelki életünk, alkotó életünk érdekében. S van még egy nehéz dolog: ki kell tisztánunk a folyót, hogy *La Llorona* átlasson vizén, hogy vele együtt megtaláljuk a gyermekek lelkét, és újra békén alkothassunk.

A kultúra csak súlyosbírtja a „gyárak” okozta szennyezést azért, hogy leértékeli a nőiséget – és félreérti a hídépítő férfitermészetet.

A kultúra túl gyakran tartja fogva az animust azért, hogy egyre azt a megválaszolatlan és értelmetlen kérdést teszi fel, amit a komplexusok érvényesnek hazudnak és amely előtt minden nő meghunyászkodik: „De hát *valódi* író (művész, anya, leány, nővér, feleség, szerető, dolgozó, táncos, ember) vagy te?” *Valóban* tehetségés (értékes) vagy?” *Valóban* van értékes (megvilágító, segítő, gyógyító) mondanivalód?” Nem meglepő, hogy az animust kimerítik a negatív „gyártási folyamatok”, a nő teljesítménye csökken, mivel magabiztossága és az alkotást segítő izma elsovrad. Ebben az állapotban azt szokták nekem mondani, hogy „nem látnak kiutat” úgynevezett leblokkolásukból, illetve az azt előidéző helyzetből. Animusuk minden oxigént kiszív a folyóból, ők pedig „rendkívül fáradtnak” érzik magukat, „méhretlen energiavesztességűl” szenvednek, úgy érzik, „nem jutnak sehová”, „valami visszatarítja” őket.

VISSZAVESSZÜNK A FOLYÓT

Az Élet/Halál/Élet természet következtében a Sors, a kapcsolat, a szeretet az alkotás és minden más óriási, ősi mintrák szerint mozog a következő sorrendben: teremtés, növekedés, erő, felbomlás, halál, inkubáció, teremtés és így tovább. Az elképzelések, a gondolatok és az érzések elrablása vagy hiánya a megzavart áramlás következménye, a folyót a következőképpen veherjük újra birtokba:

Fogadj el táplálékot, hogy belekezdhes a folyó tisztításába. Nyilvánvalóan káros szennyezést okoz az, ha egy nő elutasítja az alkotó életét illető őszinte dicséretet. Kisebb a szennyezés, ha, akár csak félvállról, azt válaszolja: „Milyen kedves, hogy ezt mondd.” Nagyon nagy szennyezést jelent, ha így szól: „Jaj, már megint”, vagy „Nem vagy eszednél!” De a következő védekező válasz is bajt sejtet: „Természetes, hogy csodálatos vagyok, hogy nem vetted észre eddig?” Ez mind a sebzett animusról árulkodik. Jó dolgok áramlanak a nő felé, de azonnal megmégéződnék.

E jelenség leküzdése érdekében a nőnek gyakorolnia kell a dicséretet fogadását (még akkor is, ha kezdetben úgy hat, mintha rájuk vené magát, hogy megartathassa őket), izelgetnie kell őket, küzdenie kell a rosszindulatú animusszal, aki azt akarja a dicséző tudomására hozni, hogy „Ez a te véleményed, mert nem tudod, milyen hibákat

szokott ez a nő elkövenni, mert fogalmad sincs, milyen érdektelen... és így tovább.”

A negatív komplexusokat különösen a legéletrevalóbb elképzelések, a legforradalmibb, a legsodálatosabb gondolatok, az alkotókat legbüjözőbb formái vonzzák. Nincs tehát más választásunk, elő kell hívniunk egy tiszta szándékú animust, a régit pedig phücentemünk kell, azaz a pszichének abba az archíváló rétegébe kell leküldenünk, ahol a kiüresedett, kiégett impulzusokat és katalizátorokat tároljuk. Ott aztán régi idők leleteivé válnak, amelyeknek nincs többé számottevő hatása.

Reagálsz, így tisztíthatod a folyót. A fátkasok élete rendkívül kreatív. Naponta több tucat döntést hoznak, így vagy úgy határoznak, felbecsülik a távolságot, a szákmányra koncentrálnak, esélyüket latolgatják, megragadják a lehetőségeket, egyértelműen reagálnak, hogy céljüket elérjék. Képesek megralálni a rejtőzőt, egyesíteni szándékaikat, az áhított eredményre koncentrálni és elérése érdekében cselekedni – ezek azok a tulajdonságok, amelyekre az alkotó folyamatosan véghezvitelében az embereknek is szükségük van.

Az alkotáshoz reagálóképesség szükséges. A kreativitás azt jelenti, hogy képesek vagyunk mindarra reagálni, ami körülöttnk történik, hogy a gondolatok, az érzések, a tettek és a válaszok több száz lehetőségéből választani tudunk, hogy ezeket olyan egyedi kifejezéssé vagy üzenetvé tudjuk gyúrni, amelyben nyomaték, szenvedély és értelem van. Ebben az értelemben kreativitásunk elvesztése azt jelenti, hogy csak egyetlen választásunk van, nem áll rendelkezésünkre az érzések és a gondolatok tárháza, nem tudunk cselekedni, beszélni, létezni.

Légy szabadlány, így tisztítsd a folyót. Ne vigyen szennyezést a folyam, ne száradjon ki; ezen kell dolgoznod. Ha azt akarjuk, hogy szabadon folyjék, szabadjára kell engedniünk saját gondolatformáinkat, hagyjunk kell, hadd áradjon, s kezdetben cenzúrázás nélkül kell mindent a közelünkbe engedniük. Ez a kreativitás. Csodálatos paradoxont hordoz. Ahhoz, hogy létrehozzunk valamit, úgy kell viselkedniünk, mint a sültbolondnak, fel kell ülnünk a szamárt hátn lévő trónra, de közben rubinok peregnék szánkából, ha megszólalunk. Akkor megindul a folyó, akkor élvezhetjük lezúduló áramlását. Felkapharjuk szoknyánkat vagy ingünk alját, hogy annyit fogjunk fel belőle, amennyit csak lehet.

Kezdi bele, így tisztíthatod meg a szennyezett folyót. Akkor is, ha félsz, ha attól rettegsz, hogy kudarcot vallasz, azt mondom, kezdj már végre bele, bukj el, ha kell, szedd össze magad, kezd újra. Ha megint megbuksz, megbuksz. Na és akkor mi van? Kezdd újral Ném a kudarc tartja vissza az embert, hanem az, hogy vonakodik újrakövideni. Ha rettegsz, akkor mi van? Ha attól félsz, hogy valami kiugrik és megharap, az isten szerelmére, légy már túl rajta. Hagyd, hogy féltelmed kiugorjék, megharapjon, s akkor végre ezen is túl leszel, s mehetsz tovább. El fog múlni. A féltelmenek vége szakad. Ilyenkor jobb, ha minél előbb szembekerülsz vele, átéled és túleszed magad rajta, mintha emiatt nem lássz a folyó tisztításához.

Vigyázz az idődre, így kerülheted el a szennyező anyagokat. Ismerek egy heves vért-festőnőt, aki a házához vezető útra a következő feliratot függeszti ki, valahányszor zavartalanul szeretne festeni vagy gondolkodni: „Ma dolgozom, nem fogadok látogatókat. Ha úgy gondolod, hogy ez rád nem vonatkozik, mert a barátom, az ügynököm vagy a bankárom vagy, akkor tévedsz.”

Egy másik ismerősöm, egy szobrász, ezt a táblát akasztja kapujára: „Ne zavari, kivéve, ha nyertem a lottón, vagy ha Jézust látták a régi raosi úton.” Láthatjuk, hogy a pozitív animus kitűnően érzi a határokat. *Tarts ki!* Hogyan folytathatjuk a szennyezés megszüntetését? Ragazkodniunk kell ahhoz, hogy semmi nem térít el bennünket az animus erősítésétől; folytathatjuk lelki szövő- és szárnykészítő munkánkat, művészetünket, lelki javító-varró munkánkat, akár tőrsnek érezzük magunkat, akár nem, akár úgy érezzük, hogy készen állunk, akár nem. Ha kell, hozzákötözzük magunkat az ártóhoz, a székhöz, az írósztrahoz, a fához, a kaktuszhoz – bármilyen, ahol alkotni tudunk.

Akkor tűnnek el vagy alakulnak át a negatív komplexusok – az utolsó útszakasszon, álmaink segítségével –, ha a sarkunkra állunk, és egyszerű és mindenkorra leszögezzük: „Sokkal jobban szeretem alkotó életemet, semhogy együttműködjem saját elnyomásomban.” Ha durván viselkednénk gyermekeinkkel, a gyermekvédelő csoportok máris ajónknál teremnének. Ha bánatalmaznánk háziállatainkat, az Állarvédő Társaság jönne értünk. De nem létezik Kreativitásvédő Szervezet vagy Lelki Rendőrség, hogy közbeavatkozzon, ha éheztejtük lelkünket. Csak mi vagyunk. Csakis mi örködhettünk lelkünk legbensőbb világa és hősi animusunk felett. Nagy kegyetlenség herente vagy havonta,

netán évente egyszer vízhez juttatunk őket. Mindkettőnek megvan a maga napi ritmusa. Mindennap szükségük van ránk, szükségük van az életadó vízre.

Óvd kreatív életedet! Ha el akarod kerülni az *Hambre del Abnán*, a lélek éhezését, keresd meg a problémát – és hozd helyre. Mindennap végezd el ezt a műveletet. Ne hagyd, hogy egyetlen gondolat, egyetlen férfi, asszony, társ, barát, vallás, munka, egyetlen kellemetlen hang is éhezésre kényszerítsen. Ha kell, villantsd ki fogadart.

Vesd latba valódi művedet! Éppírsd meg a melegség, a tudás kunyhóját. Hozd át energiádat onnan ide. Teremsd egysúlyra a napi felelősség és saját örömed között. Óvd lelked. Ne engedi a minőségi alkotó életből. Ne hagyd, hogy komplexusaid, kultúrád, az intellektuális morzsák vagy magasroptú, arisztokratikus, nevelő célzatú vagy politikai blablák elcsenjék tőled.

Tápláld alkotó életedet! Sok minden jó és tápláló a lélek számára, legtöbbször mégis az Ősi Természeti Asszony négy alapvető táplálék-csoportjába tartozik; ezek pedig az idő, a valahová tartozás, a szenvedély és a szuverenitás. Ezeket halmozd fel. Ezek tartják tisztán a folyót.

A megiszított folyó újra szabadon áramlik; növekszik az alkotó teljesítmény, s egymást követik a növekedés-apatás-növekedés természetes ciklusai. Semmi sem sodródik messzire, semmi nem piszkolódik be hosszú időre. Bármilyen szennyeződés természetes módon szűnik meg. A folyóból táplálkozhatunk, félelem nélkül belegázolhatunk, aggodalom nélkül ihatunk vízből, lecsillapíthatjuk *La Llorona* megkínzott lelkét, meggyógyíthatjuk gyermekeit és visszaadhajuk őket neki. Megszüntethetjük a gyár szennyező tevékenységét, új animust híchhatunk életre. Elképzeléseink szerint élhetjük életünket a folyó partján, karjainkban tarthatjuk sok-sok gyermekünket, s megmutathajuk nekik tüköképüket a tiszta vízben.

Fókuszpont és fantázia-malom

A kis gyufafarás lány történetét Észak-Amerikában a legtöbben Hans Christian Andersen meséje nyomán ismerik. Arról szól, hogy mi jelent a táplálék és a fókuszpont hiánya, s hogy ez mire vezet. Ezt a régi történetet a világ minden részén ismerik; néha az öreg szénégető a

főszereplője, aki utolsó széndarabkájánál melegszik, miközben a régi időről álmodozik. Némely változatban a gyufákat valami más szimbolizálja, mint például *A kis virágfarás* meséjében, ami egy utolsó virágban gyönyörködő, megfört szívű emberről szól, aki végül elávozik az élők sorából.

Néhányan ugyan érzélgősnek tartják ezeket a történeteket, mondván, hogy túl „édeskésék”, mégis hiba lenne könnyedén lemondani róluk. Ezek a történetek lényegében arról szólnak, hogy a pszichét olyan mértékig kerüli hatalmába egy negatív delejés erő, hogy a valódi, vibráló élet szelleme „kihuny”.¹⁸

A kis gyufafarás lány most következő változatát Kati nénitől hallottam, aki a második világháború után érkezett Amerikába. Azt a kis magyar falut, ahol lakott, három ellenséges csapat is lerohanata és elhagyta. Mindig úgy kezdte a történetet, hogy nem helyes dolog nehéz körülmények között andalító álmokat dédelgetni; a nehéz időkben kemény valóságos álmokat kell álmodnunk, olyanokat, amelyek valóra válnak, ha kitartóan munkálkodunk és a Szűz egészségére isszuk meg tejszínket.

A kis gyufafarás lány

Éln egyszer egy apátlan, anyátlan árva, aki a sötét erdőben lakott. Azzal kevertt egy kis pénzt magának, hogy az erdő mellett fekvő faházban fél penniért gyufát vásárolt, amit aztán egy egész penniért el tudott adni. Ha elég sokat eladott, vett magának egy falat kenyeret, majd visszatért erdei kunyhójába, s ruháknál aludt – mivel az volt minden, amit magán viselt.

Taccogató hideggel köszöntött be a tél. Nem volt a kislánynak cipője, s kabátja is olyan vékony volt, hogy át lehetett rajta látni. Lába kékre fagyott, lábujjai, orra és kezei is egészen elfehéredtek. Az utcákat járta, könyörgött az embereknek, hogy vegyenek tőle gyufát. De nem állt meg senki, oda sem figyelték rá.

Egy este firtatnan ült le, s azt mondta:

– Itt vannak ezek a gyufák. Miért ne gyújtanék tüzet, hogy felmelegedjék? De nem volt sem gyújtósa, sem tűzifája. Mégis úgy döntött, meggyújt egy gyufát.

Ott ült a földön kinyújtott lábakkal, és meggyújtotta az első gyufaszálat. Egyszerben mintha eltűnt volna a hideg és a hó. A kamargó helyekhez helyett

egy gyönyörű szobát pillantott meg, amelynben vasajtós, sötétzöld cserépkályha állt. Olyan melegét sugárzott, hogy még a levegő is vibrált. A kislány közel búzdótt a kályhához, és mennyei boldogságot érzett.

Hirtelen azonban kialudt a tűz, s ő ismét ott állt a hóban, s úgy várogott, hogy még a csontjai is zörögtek. Meggyújtotta hát a második gyufaszálat, és egyszeriben átlátott a falon, ami mellett állt. Az asztal hófehér ábraszal volt leterítve, rajta a legszebb porcelántányérok, s a pecsenyétálon frissen sült hús illatozott, de amint felé nyúlt pohara, a látomás hirtelen eltűnt.

Ismét ott találta magát a hóban. De most már nem érzett fájdalmat térdeiben és csípőjében. A hideg magasabba kúszott, fel, egészen karkjáig is törőseig. Meggyújtotta hát a harmadik gyufaszálat.

A gyufa lángja gyönyörű karnácsonnyá váltzott. A fán fehér gyertyák égett, csodálatos tündérszék csillogtak, s apró pici szikrák ezrei szporkáztak, melyekről a gyermek nem tudta pontosan, micsodák.

Nézte, nézte a fát, szemét egyre magasabbra emelte, mert a fa is egyre magasabbra nyúlt, egészen a mennyezetig, fel, a csillagos éjgá, s a gyermek látta, hogy egy csillag hasít ragyogó csíkot magára után az égbolton. Eszébe jutott, hogy anyja egyszer azt mesélte, valahányszor meghal valaki, lebill az égről egy csillag.

A sötétből egyszer csak nagyanyja alakja tűnt elő, olyan kezes volt, olyan melegséget sugárzott... a gyermek bolalog volt, hogy látja. A nagyanyó karknyével takarta be a kislányt, mindezt karkjával dőlelte, közel húzta magához, s a gyermek nagy boldogságot érzett.

Nagyanyja alakja azonban babónyulni kezdett. A gyermek szíve egyik gyufát gyújtotta a másik után, hogy ne hagyja nagyanyját elhagyni... egyre több gyufát gyújtott, hogy vele maradjon... egyik sercent a másik után... ő akkor nagyanyja emlékezni kezdett vele a magasba, fel az éjbe, ahol nincs hideg, nincs éhezés, nincs fájdalom.

Reggel az emberek ott találták a kislányt a házak között, már nem mozdult, nem volt benne élet.

Az alkotó fantázia eljildözése

Ezt a gyermeket nemtörődöm emberek veszik körül. Ha ilyen helyzetbe kerülünk, menekülünk. Ebben a környezetben senki sem tartja értékesnek egyetlen tulajdonát, a fellobbanó gyufaszálat – az alkotó lehetőség kezdeményeit. Ebben a pszichikus helyzetben kevés

lehetősége van ennek a gyermeknek. Belenyugszik, hogy „ezt a helyet jelölte ki számára az élet”. Az ilyen helyzetből rúgkapálva menekülni kell. Ha a Természeti Asszonyt sarokba szorítják, nem adja fel, előrelendül, karmolva kifelé tör.

Mit tegyen a gyufaárus lány? Ha ösztönei érinetlenek lennének, sok választása lehetne. Elmehebe egy másik városba, fellopózhanna egy szekerre, elbújhatna egy szenespincében. A Természeti Asszony már tudná, mi legyen a következő lépés. A gyufaárus lány azonban már nem tud semmit erről az Asszonyról. Fagyoskodik, csak egy hallucináló rethemény marad belőle.

A melegséget sugárzó, kreativitásunkat segítő és előhívó emberek közelsége elengedhetetlen az alkotó élethez. Enélkül megfagyunk. A belülről és kívülről jövő hangok kórusa azáltal ad erőt, hogy felfigyel állapotunkra, bátorít, s ha szükséges, ápol. Nem tudom pontosan, hány barátja van az embernek szülessége, de egy vagy kettő feltehetően kell, hogy legyen, aki úgy gondolja, hogy reheségünk, bármilyen is az, *pan de cielo*, mennyei kenyer. Minden nőnek joga van egy halleluját zengő kórushoz.

Kinn, a hidegben az ember képzileg, s nem cselekszik. Ez a fajta képzileg hatásos érzéstartató szer. Ismeretek olyan nőket, akiknek nagyon szép hangjuk van. Ismeretek születert mesemondókat; szinte minden szó, mely ajkukat elhagyja, eleven és finom művű. Mégis elszigetelnek, kifosztottnak érzik magukat. Visszahúzódnak, ami gyakran az éhező animus jele. Nem képesek tudatosítani, hogy belülről vagy barátjaik, családjuk, közösségük felől támogatást kaphatnak.

Ha nem akarunk kis gyufaárus lányok lenni, akkor meg kell tennünk egy nagyon fontos lépést. Nem méltó figyelmünkre az, aki nem segít művésztünket és életünket. Kemény szavak ezek, de igazak. Mert különben az ember a kis gyufaárus lány rongyáit ölti magára, és olyan szomorú életre kényszerül, amiben megfagy a gondolat, a rethemény, a reheség, az írás, a játék, a tervezés, a tánc.

Melegségre kell szert tennünk mindenáron. A történetben nem ezt látjuk. A kislány inkább megpróbálja eladni gyufáit, melegsége forrását. Ha ezt tesszük, nőiségünk nem kap meleget, gazdagságot, nem lesz bölcsőbb, nem fejlődik tovább.

Titokzatos dolog a melegség. Gyógyít és új életre kelt. Meglátja azt, ami túl szoros, segíti az áramlást, titokzatos módon az életre sar-

kall, új gondolatarokat hív elő. Bármilyen adja is a meleget, egyre közelebb húz magához.

A kis gyufárus lány nem fejlődhet környezetben. Ott nincs melegség, nincs gyújtós, nincs tűzifa. Mirt rennénk az ő helyében? Először is, nem merülhénk el abban a képzel világhban, amit a gyufák gyújtásával idéz elő. Háromfajta képzelődés létezik: az első az örömtől való fantáziálás; olyan szellemi fagyalt, ami csakis az élvezetet szolgálja – ilyen az ábrándozás. A másik a szándékos képzelődés. Olyan ez, mint valami tervkészítés; egyféle cselekvéshez közel vivő eszközként használjuk. Minden lelki, szellemi, pénzügyi, kreatív siker ezzel a fantáziással kezdődik. A harmadik fajta az, ami mindent megretszir. A kritikus időszakokban ez a fantáziálás akadályozza a helyes cselekvést.

Sajnos a gyufárus lány esetében is ezt a harmadik fajtat látjuk. Olyan képzelés ez, aminek semmi köze a valósághoz. Azt az érzést sugallja, hogy nem lehet tenni semmit, jobb, ha belemertülünk a pusztá képzelgésbe. A fantáziálás olykor belülről fakad. Van úgy, hogy egy üveg ital, egy tű – vagy ezek hiánya – idézi elő. Néha az égő gaz füstje hozza, néha egy feledhető szoba, benne ágy és egy idegen. Ilyenkor az ember a gyufárus lány módjára képzelgéssel tölti az éjszakákat, s minden reggel holtra fagyva ébred. Sokféle módon vesztethetjük el figyelmiinket, réveszthetjük szem elől fókuszpontunkat.

Mi fordítja ezt meg, mi állítja helyre lelkiink és éniink megbecsülését? Valami olyasmit kell kitalálnunk, ami gyökeresen eltér a gyufárus lány megoldásától. Olyan helyet kell találni gondolatainknak, ahol támogatóra lelünk. Ez a fókuszpontra összefüggő óriási lépés: tápláló erőt kell találnunk. Nagyon kevés ember tud áramlata mélyén egymagában alkotni. Angyalszarnyak paskolására van szükségünk. Az embereknek általában csodálatos ötleteik vannak. Valami szép színűre festem azt a falat; kitalállok valamit, amibe bevonhatom az egész várost; készítek néhány csempét a fürdőszobába, s ha szepnek találok őket, eladok közülük néhányat; újra iskolába járok, eladom a házat, utazni fogok, gyereket szülök, ezt abbahagyom, belekezek valami másba, járom a magam útját, segíték ezt vagy azt az igazságuralanságot helyrehozni, védelmezem a védteleneket.

Az ilyen tervekhez tápláló erőre van szükség. *Melegséget* adó emberek támogatása kell megvalósításukhoz. A kis gyufárus lány tongyokban jár. Ahogy a régi dal mondja, annyi ideig volt alul, hogy már

fennek ézni. Ott, ahol ő van, nem lehet gyarapodni. Olyan helyet kell találnunk magunknak, ahol a növényekhez és a fákhhoz hasonlóan a nap féle fordulharunk. De ehhez napnak is lennie kell. Ehhez *mozdulatunk* kell, nem csak üldögelni. Meg kell változtatnunk helyzetünket. Ha nem mozdulunk, újra az utcán találjuk magunkat s gyufát árulunk. A világon a legjobb napot azok a barátok jelentik, akik melegséget sugároznak feléd, ezzel segítik kreativitásodat. Ha nincs barátunk, mint a gyufárus lánynak, akkor a szenvedés vagy olykor a harag hidege jár át bennünket. Az is előfordul persze, hogy a barátok nem jelentenek igazi napot. Talán vigasztalnak, de nem tudatosítják az emberben az egyre fagyosabbá váló környezetet. Vigasztalnak – ez azonban nem táplál. A tápláló gondoskodás egyik helyről a másikra mozdtítja az embert. A vigasztalás és a tápláló gondoskodás között a következő a különbség: egy sötét szobában tartunk egy szobanövényt, ami ettől szenved, s ezért néha kedves szavakat mormogunk neki – ez a vigasztalás. Ha kivisszük a szobából a meleg napra, megöntözzük, s aztán beszélünk hozzá – ez a tápláló gondoskodás.

A gondoskodás nélkül maradó, fagyoskodó nő gyakran fordul „mi lenne, ha” ábrándokhoz. De még ha ilyen állapotban van is, sőt, *küönösen* ha ilyen állapotban van, el kell utasítania minden vigasztaló ábrándot, mert az egész biztosan végez vele. Mindannyian tudjuk, milyenek ezek a végezetes képzelgések: „Majd egy napon...” és „Bár csak lenne...” és „Meg fog ő változni...” és „Bár csak tudnám magam fegyelmezni...”. „Majd ha valóban készen állok... ha elegendő xyz-m lesz... ha megönnék a gyerekek... ha nagyobb biztonságban leszek... ha találkozzom valaki mással... amint...” és így tovább.

A kis gyufárus lánynak van egy belső nagyanyja, aki ahelyett, hogy rákiáltana: „Ébredj fel! Kelj fel! Keress meleget, nem számít, milyen áron!”, elviszi őt a fantázia világába, a „mennyekebe”. A mennyország azonban ebben a helyzetben nem segít a Természeti Asszonyon, a csapdába esett ősi gyermekén vagy a kis gyufárus lánynon. Nem szabad beindítani ezeket a vigasztaló fantáziaképeket. Végezetes módon elcsábítanak a valós világtól.

A gyufárus lány valamiféle rosszul felfogott kereskedelmet végez, eladja gyufáit, amelyek őt melegen tarthatnák. Amikor a nők elszakadnak az ősanja tápláló, gondoskodó szeretetétől, akkor a külső világ élelempólékán tengődnek. Az ego összekapar valamiféle életet,

elfogadja a kívülről érkező leghitványabb táplálékot is, és minden este, újra és újra oda jut vissza, ahonnan elindult. Kimerülten hajlja álmokra fejét.

Nem képes jövővel rendelkező életre ébredni, mert nyomorult élet az a horror, amelyen nap nap után vergődik. A beavatás során, amikor az ember nehéz körülmények között tölt némi időt, eltávolodhatunk a kényelemtől és a megelégedettségétől. A beavatás végeztével az újonnan „csiszolt” nő felfrissült és bőlesembbé vált szellemi és alkotó életbe foghat. A gyufaárus lány helyzetében lévő nőket egyféle kudarcha fulladt beavatás résztvevőinek tekinthetjük. A nehéz körülmények nem az elmélyülést, hanem a megcsönkulást idézik elő. Más helyen, más környezetet, más támaszt és más útmutatókat kell keresni.

A történelem során, különösen a férfiak lélektanában, a betegség a száműzetés és a szenvedés gyakran kap beavatásszerű, mely értelmi magyarázatot. A nők esetében azonban vannak olyan egyéb beavatási archetipusok, amelyek a nők belső lélektanából és fizikai adottságaiból erednek; ilyen például a szülés, a vér hatalma, a szeretet és az, amikor tápláló szerelemben részesülnek. Ha olyasvalakiről jön az áldás, akire felnéznek, ha náluk idősebbek tanítják őket, akkor ezek a beavatások mélyrehatóak lesznek, sajátos feszültséget teremtenek és új életre keltenek.

Azt mondhatnánk, hogy a gyufaárus lány túl közel került, mégis túl távol maradt attól az átmeneti állapottól, mely beteljesíthette volna beavatását. Jóllehet rendelkezik a beavatás tapasztalatához szükséges kellékekkel, nincs se kívülről, se belülről senki, aki ezt a pszichikus folyamatot irányíthatná.

A tél fizikai és a legnegatívabb értelemben, a halál csökiát – a hideget – hozza mindent, amit megérint. A hidegség jelenti minden kapcsolat végét. Ha meg akarunk ölni valamit, csak hidegen kell hozni viszonyulnunk. Amint megfagy egy érzés, egy gondolat vagy egy cselekedet, ott kapcsolat többé nem lehetséges. Ha az ember el akar hagyni magában valamit vagy ott akar hagyni valakit, akkor arról egyszerűen tudomást sem vesz, nem hívja meg, kihagyja mindentől, meg sem hallja hangját, rá sem néz. Ez zajlik a gyufaárus lány pszichéjében.

Az utcát járja, s könnyörög a járókelőknek, hogy vásároljanak tőle gyufát. Ez az egyik legmeghökentőbb dolog, amit a sérült női ösztön esetében látnunk: olcsón adja a fényt. Az apró pálciák végén fellobba-

nó láng olyan, mint a botra tűzött világító koponya Vasziliszka meséjében. A bölcsességet jelenti, s ami még ennél is fontosabb, felbreszti a tudatosságot, megvilágítja a sötétséget, új lángra lobbanítja azt, ami léteget. A tűz a psziché új életre keltésének legerőteljesebb szimbóluma.

A gyufaárus lány szűkülöködik, kéreget, sokkal nagyobb értéket kínál – lángját –, mint amit ezért cserébe kap – egy pennit. Mindegy, hogy ez a „csekély értékért elfecsérelt óriási érték” pszichénken vagy a külső világban zajlik-e, az eredmény ugyanaz: egyre fogy energiánk. Ilyenkor egy nő nem tudja igényeit kielégíteni. Valami élni akar, könnyörög, de nincs semmi válasz. Olyan ez, mint amikor Sophia, a bölcsesség szelleme fényt hoz a mélyből, de könnyvedén túlad rajta. A rossz társak, rettenetes főnökök, kiszípolyzó helyzetek, ravasz komplexusok képzhetnek egy nőt ilyen döntésekre.

Amikor a gyufaárus lány sorra gyújtja a gyufákat, a cselekvés helyett képlégsére fordítja erőfartalékait. Hirtelen használja el energiáját. Ez félreteretelen egy nő életében. Elhatározza, hogy főiskolára megy, de három évig fontolgatja, melyikre. Meg akarja festeni azt a képsorozatot, de mivel most ügysem lehet egy ilyen kiállítást megszervezni, hát nem sokat törődik vele. Meg akarja tenni ezt vagy azt, de nem fordít arra időt, hogy tanuljon, fejlődjen ahhoz, hogy végre is tudja hajrani. Tíz füzert rejt már álmaival, de elakad értelemzésükben, s nem képes felhasználni jelentésüket. Tudja, hogy mennie, belefognia, megállnia, továbbhaladnia kellene, mégsem teszi.

Látnuk is, hogy miért nem. Amikor egy nő érzései megfagnak, amikor nem éri már saját magát, amikor vére, szenvedélye nem éri már el pszichéje távoli részeit, amikor kétségbeesik; akkor sokkal kellembesebb a fantázia-élet, mint bármilyen más, amibe belefoghanna. Az apró gyufalángok, fa híján, a pszichét égetik el, mintha száraz fáhasáb lenne. A psziché pedig elkezd csalni; a beteljesült vágyak fantázia-tüzénél melegsik. Ez a képlégség olyan, mint a hazugság: ha elég gyakran mondogatja magának az ember, végül még elhiszi.

Ez a fajta konverziós (átalakító) szorongás, amikor a problémák a megvalósíthatatlan megoldásokról vagy szebb időkről való fantáziálás segítségével kevésbé fenyegetővé válnak, nemcsak a nőket gyötöri; jelentős buktatóként áll minden ember útjában. A gyufaárus lány képzeletében megjelenő kályha meleg gondolatokat jelent. Egyben a középpont, a szív, a kemence szimbóluma is. Arról árulkodik, hogy

az ábrándkép a kislány valódi énjéből, pszichéje szívéből, belső otthona melegéből ered.

De hirrelen eltűnik a kályha. A gyufaárus lány, mint minden hasonló helyzetben lévő nő, újra a hóban találja magát. Itt nyilvánvalóvá válik, hogy ez a fajta ábrándozás pillanatnyi és romboló. Csakis energiánkat égetheti. Leher, hogy ábrándképei ideig-óráig melegeitk az embert, de végül mindig a hóban köt ki.

A kislány meggújítja a következő gyufát. Sorra hunynak ki a fantáziaképek, s a gyermek minduntalan a fagyos hidegben találja magát. Ha a psziché megfagy, csak maga felé fordul, senki más felé. Most meggújítja a harmadik gyufát. Ez a mesebeli bűvös szám, az a pont, amikor valami újdonságnak kell történnie. Ebben az esetben azonban, mivel a fantázia elnyomja a cselekvést, semmi új nem következik be. Furcsa, hogy karácsonyfa jelenik meg a mesében. A karácsonyfa a kereszténység előtti állandóság szimbólumából, az örökzöldből fejlődött ki. Azí gondolhatnánk, hogy a lélek-psziché örökzöld, öröklé nő, mindig mozgásban lévő megjelenése majd megmenti őt. A szobának azonban nincs mennyezete. A psziché nem őrizheti többé az élet gondolatát. A delejes erő átvette az uralmat.

A nagyanya melegséget áraszt, nagyon kedves, mégis ő a bűnök levének utolsó cseppje. A halál álmába ringatja a gyermeket. Ez a legnagyobb értelemben vett nyugodt álmom, a bénultság álma. „Rendben van, kibírom”; ez a tagadás álma. „Egyszerűen elfordítom a fejem”, ez a káros fantáziálás álma, amikor abban reménykedünk, hogy csodálatos módon megszabadulunk minden gyöttrődéstől.

Tény, hogy amikor a libidó vagy az energia olyan mértékben elhalványul, hogy lehetete már nem lásszik a tüktön, akkor megjelenik az Élet/Halál/Élet természet, amit itt a nagyanya személyesít meg. Néki kell feltűnnie, ha bekövetkezik a halál, inkubálnia kell a hűvelvét hátrahagyó lelket, s addig kell gondoznia, míg újjá nem születik.

Ez minden psziché áldása. Még a gyufaárus lányéhoz hasonló fájdalom befejezés esetén is van egy fénysugár: Ha elegendő idő, elégedettség és nyomás gyűlt össze, a psziché ősi, Természeti Asszonya új életre kel, s újra lehetővé válik a nő számára, hogy saját érdekében cselekedjen. Látnuk a sok szenvedésből, hogy sokkal jobb kigyógyulni a fantázia-rabságból, semmint vágyakozva és reménykedve arra vámi, hogy feláradjunk halotrainkból.

Az alkotó tűz felélesztése

Képzeliük most el, hogy minden együtt van, egyértelmű szándékaink vannak, nem fuldoklunk a menekvésnek hirt képzeltében, integráns egészet alkotunk, s virágozik alkotó életünk. Még egy dologra szűkségünk van: tudnunk kell, mi a teendő, amikor elveszítjük a fókuszpontot; vagyis amikor egy időre kimerültünk. Micsoda? Emnyi munka után elveszítjük fókuszpontunkat? Igen, még ha ideiglenesen is, de ez a dologok rendje. A Kelet-Európa vidékein élő emberek szerencsére ezt kigondolták számunkra. Van erről egy csodálatos meséjük, aminet *A három aranyhajsza* a címe.

Ezt a történetet valószínűleg évszázadok, de talán évezredek óta mesélik az emberek, mert egy archetípus jelenik meg benne. Ez az archetípusok természete... a halandók történetében, álmában, gondolataiban hagyják hátra bizonyítékaikat. Itt aztán egyetemessé válnak, unásiasokat közveitennek, ki tudja, hol laknak, de időn és téren átharolva minden új nemzedéknek megmutatják bölcsességüket. Egy mondaszerint a mesék szányakon repülnek. Képesek átrepülni a Kárpátokon és leszállni az Urálban. Onnan átszállnak a Sierrákra, végigrepülnek felirtuk egészen a Sziklás-hegységig és így tovább.

A három aranyhajsza romániai változatát mondom el. Vannak persze teuton és kelta változatai is. De ismerik a Mexikó jó részét kitevő felöldön és az Egyesült Államokban is. A történet arról szól, hogy hogyan tudjuk elvesztett fókuszpontunkat visszaszerezni. A fókuszpont az észlelésből, a hallásból, a lélek hangjának követéséből alakul ki. Sok nő nagyon jól használja ezt, ám ha elveszíti hozzá fűződő kapcsolatát, akkor olyan szétszórttá válik, mint a kihaladt párna pelyhei.

Fontos dolog, hogy mindent tároljunk, amit az ősi természetben észlelünk vagy hallunk. Némely nő számára ezt az újságok jelentik, amelyekben nyomon követhetnek minden elszálló tollpíhét, másoknak a művészet, a tánc, a festés, az írás jelenti mindezt. Emlékszünk még Baba Jagára? Hatalmas üstje van; óriási bogárcsban repül, ami valójában mozsár. Vagyis van egy tartálya, amibe mindent beletarak. Ebben őtzi gondolkodásmódját, ebből tudja, merre, hogyan repüljön. Igen, ez a megőrző tárolás nyújtja az energiavesztés problémájának megoldását. És még valami. Lássuk...

A három aranyhajszál

Történt egyszer egy sötét éjszakán, amikor minden fekete, s a fák ágai bütykös ujjakként merevednek az éjféli mélyekéig égre, hogy egy öregember botorkálhát át az erdőn. Az arcába csapódó ágak felkarcolták bőrét, alig látott rótkit. Kezében apró lámpást tartott, de belül a gyertya egyre halványabban pislikolt. Az öregembernek hosszú sárga haja volt, és sárgák voltak repedezett fogai és fejfelé kunkorodó körmei is. Előregörnyedt, báta olyan volt, mint egy lisztessík. Olyan rémcsos volt, hogy bőre fodorként lógott alátról, hónaljairól és deréktról. Belekapaszkodott egy fába, előrehúszta magát, aztán megragadott egy másik fát, ismét haladt valamelyest, s ilyen nehékesen, nagyokat szuszogni vergődött át az erdőn.

Lábának minden csontja tízes fájdalomban égett. A fákon ülő baglyok együtt sikoltoztak recsegő csontjainál, ahogy lépkedett a sötétben. A messzi távolban apró lángoska pislikolt, talán egy házikó, egy tűzhely, egy ottom, egy pihenőhely fénye; s az öreg abba az irányba tartott. Épp hogy elérte az ajtó, kiütközött lámpájában a gyertya, ő pedig olyan félát, olyan kimerült volt, hogy átszubant a küszöbön, s összeszett.

Odabent egy öregasszony üldögte a pattingó tűz mellett, de most odasírtt hozzá, átkarolta, s a tűz mellé vezetle. Úgy tartotta karjában, ahogy az any a gyermekét. Beültette hintaszékébe, s ringatni kezdle. Ott voltak ketten, a törékeny öregember egy zacskó csont csupán, és az erős öregasszony, aki most hintaszékében ringatta, s azt mondogatta: „Jól van, jól. Jól van, jól.”

Egész éjjel ringatta, és mikor közelébe a hajnal, az öregember erős kán, aranyhajj, sudár legényyé változott. Az öregasszony csak ringatta: „Jól van, jól. Jól van, jól.”

Abogy világosodott, a fiatal legényből gyönyörű kisgyermek lett, hajja aranylolt, mint a búzamező.

Eppen hajnalhasadékor az öregasszony nagy sebessen három hajszálát tépett ki a gyermek gyönyörű hajjából, s ledobta mind a háromt a kőre. Nagyot pendült mind a három hajszál: Tiüüüüü! Tiüüüüü! Tiüüüüü!

Az öleiben lévő gyermek legrótt, s az ajtó felé iramodott. Még hátréplálanított az öregasszonyra, elmosolyodott, aztán megfordult és fehérvült az égre, hogy aranylós sugarralá beragyogja a világot.¹⁹

Éjszaka minden más, ahhoz tehát, hogy megértsük ezt a történetet, le kell ereszkednünk az éjszakai tudat állapotába, amikor hamarabb

meghallunk minden recsenést és surranást. Éjszaka közelebb vagyunk önmagunkhoz, azokhoz a lényeges gondolatokhoz és érzésekhez, amelyeket nappal nem tudatosítunk olyan élesen.

Az éjszaka Nyx Anya világa, aki a földet teremttle. Ő a Nappalok Vén Anyja, ő is Élet és Halál Anyó. Amikor egy mesében éjszaka van, akkor tudhatjuk, hogy a tudatalan világában járunk. Keresztelő Szent János ezt a „lélek sötét éjszakaijának” nevezle. Ebben a mesében az éjszaka az az idő, amikor a vén öregember képében megjelenő energia egyre gyorsabban fog. Ez az az idő, amikor egyféle értelemben a végünket járjuk.

A fókuszpont elvesztése az energia elvesztése. A legrosszabb, amit ilyenkor tehetünk, hogy kapkodva megpróbáljuk az egészet újra összeszomagolni. Kapkodni nem szabad. Ahogy a mesében is látjuk, ilmi kell és ringatózni. A nyugalom, a béke és a ringatás megújítja a gondolatokat. De sok nő gondolja fényűzésnek a türelmes ringatást. A Természeti Asszony szerint azonban szükéég van rá.

A farkasok erről mindent tudnak. Ha idegen jelenik meg területükön, néha morognak, üvöltlenek, sőt harapnak is, máskor viszont jó távol leülnek egy csoportban, mint valami család. Csak üldögelének és együtt lélegeznek. Bordáik emelkednek, süllyednek, fel-le mozognak. Ilyenkor keresik fókuszpontjukat, új támpontjaikat, visszatérnek önmaguk centrumába, és eldöntik, mi került válságba, mit kell tennük. Sokszor úgy döntenek, hogy „most nem lesznek semmit, csak együtt ülnék és lélegeznek, együtt ringatóznak”.

Amikor terveink nem valósulnak meg zökkenőmentesen, vagy nem dolgozzuk ki őket alaposan, akkor sokszor elvesztjük fókuszpontunkat. Ez a természetes ciklus része, s akkor következik be, amikor a gondolat megavasodik, vagy nem vagyunk képesek friss módon szemlélni. Olyan öregekké és nyikorgókká válunk, mint a mesébeni öregember. Sok elmélet szól az alkotóerő „leblokkolásáról”, de az az igazság, hogy az egyszerűbbek úgy jönnek-mennek, mint az időjárás vagy az évszakok változásai – ez alól azok a lélektani leblokkolások számitanak kivételnek, amelyekről korábban már beszéltünk, mint például az, amikor nem jutunk közel igazságunkhoz, amikor félünk a visszautasítástól, amikor félünk kimondani azt, amit tudunk, aggodunk amiatt, hogy nem vagyunk megfelelőek, amikor beszenyeződik életadó folyamunk és így tovább.

Azért olyan csodálatos ez a történet, mert egy gondolat teljes ciklusát felrajzolja; az apró fény jelenti magát az elgondolást, ami elhatárol, már-már kiálszik természetes ciklusa szerint. Amikor a mesében valami rossz történik, az azt jelenti, hogy újdonságot kell megpróbálni: új energiát kell igénybe venni, egy segítőről, gyógyítóról, magikus erőről kell tanácsot kérni.

Itt újra *La Que Sabéval*, a kétmillió éves asszonnyal találkozzunk Ő a „tudó”. Ha tüze elé állunk, újjaéledünk, meggyógyulunk.²⁰ Az ő tüzehez, az ő karjaiba vonsozolja magát az öregember, mert nélküli elpusztul.

Az öregember attól a hosszú munkától fáradt el, amit tőlünk kap. Láttunk már olyan asszonyt, aki őrtült módjára dolgozik, s egyszer csak összeesik, nem megy tovább. Láttunk már olyan nőt, akit egy társadalmi problémán dolgozik, mint egy megszálott, ám egy nap hirtelen hátra fordít az egésznek, mondván, „Pokolba vele!” Animusuk kifárad. *La Que Sabé* ringató karjaira kell bízni. Annak a nőnek, akinek elérte a nednek, elhalványulnak vagy teljes egészében megszűnnek gondolatai vagy energiája, meg kell találnia az ehhez az öreg gyógyítóhoz vezető utat, s oda kell vinnie kimerült animusát, hogy új életre kelhessen.

Sok női páciensem vesz részt tevékenyen különböző társadalmi mozgalmakban. Ciklusuk utolsó fordulataánál kétségkívül kifáradnak, nyirkorgó lábakkal vonsozóják magukat át az erdőn, lámpásuk pisálkol, már-már kiálszik. Ilyenkor mondják azt, hogy „Elég volt. Feladom, visszaadom sajátgázolványomat, jelvényemet, egyenruhámam...” bízmit. Auszlandba akarnak kivándorolni. Tévét akarnak nézni egy zacsó süteményt majszolva, és tudni sem akarnak a világról. Ronda cipőket akarnak vásárolni, olyan környékre akarnak költözni, ahol soha nem történik semmi, ezentúl csak a hinderési csatornákat akarják nézni a tévében. Mostantól kezdve csak a maguk dolgával akarnak törődni, el akarják fordítani a fejüket... és így tovább.

Bármi legyen is indokuk, még ha szánalmas kimerültségük és frusztrációik beszélnek is belőlük, szerintem igazuk van, ideje pihenni. Erre ők általában nekem támadnak, „Pihenni! Hogy pihenhetek, amikor a szemem láttára megy tönkre a világ?”

Mindent összevéve, ilyenkor mégiscsak pihenni, ringatózni kell, vissza kell szerezni a fókuszponton. Az ember ilyenkor megfáradott, energiát gyűjt. Sok nő úgy hiszi, ez képtelenség, de nem az, mert tá-

sai – anyák, diákok, művészek vagy aktivisták – ilyenkor közrefogják és segítnek a felöltődésben. A kreatív nőnek ilyenkor pihennie kell, s később visszatérhet intenzív munkájához. Meg kell látogatnia az erdei öregasszonyt, az új élet adóját, az Ősi, Természeti Asszonyt. Ő *sámit arra*, hogy az animus rendszeresen kimerül. Nem rémül meg, ha ácsik küszöbén. Készenlétben várja. Nem rohan hozzánk pánikot kelte. Egyszerűen karjaiba vesz, és ott tart bennünket, amíg vissza nem nyerjük erőnket.

Nekünk sem szabad pánikba esni, ha azt vesszük észre, hogy elvesztettük fókuszpontunkat. Nekünk is együtt kell lennünk egy ideig ezzel a gondolattal. Akárhol van is fókuszpontunk: önfeljődésünkben, a világ dolgaiban vagy kapcsolatainkban, az animus egy idő után ki fog merülni. A kérdés csak az, hogy mikor. Bármely hosszú, nehéz munka végén – iskoláink beteljeztével, egy kézirat, egy mű elkészültével vagy egy beteg ember ápolásának végén – mindig elérkezik a pillanat, amikor hajdan fiatal energiánk megöregszik, felbukik, nem tud továbbmenni.

A legjobban, ha egy nő ezt már munkája kezdetén megéri, mert gyakran megcsik, hogy meglepődik a fásultság érzésén. Olyankor kudarcról, alkalmatlanságról és hasonlókra motyognak, sírnak, surrognak a nők. Nem, nem. Ez az energia kimerülése. Ilyen a Természet.

Tévédés azt hinni, hogy a maszkulinitás végtelen erővel rendelkezik. Ez a kultúra közvetíti, de ki kell űznünk pszichénkből. Ez a félreértés csalódást okoz belső maszkulin energiáinkat és a külvilág férfait illetően is. Mindenkinek szüksége van erjeje visszasszerzésére. Az Élet/Halál/Élet természet ciklikusan működik, és mindenre és mindenkire igaz. A mesében az öregasszony három aranyhajszálat dob a földre. Van egy mondas: „Vess némi aranyat a földre!” Ez a *deprendier las palabrás* változata, ami a mesemondók, a *cuenistas* hagyományában azt jelenti, hogy ki kell hagynunk néhány szót a történetből, hogy ezáltal még erősebbé tegyük.

A haj a fejből kiparatanó gondolatot szimbolizálja. Azáltal, hogy az öregasszony néhányat ledob a földre, a figyermek csak még ragyogóbbá válik. Elfáradt gondolataink vagy törekvésaink is fényesebben ragyognak, ha néhányat elvetünk belőlük. Olyan ez, mint amikor a szobrász egyre többet farag le a márványból, hogy a rejrejt formát napvilágra hozza. Kifulladás szándékaink vagy retteink megújítása vagy

megerősítése érdekében meg kell szabadulnunk néhány gondolattól, és meg kell keresnünk a fókuszpontot.

Vegy ki három „hajsziát” nehéz munkából, s dobd a földre. Meghallod az ébredő hangot. Ez a pszichikus csengő hang új aktivizárási ösztönöz. Új korszakot, új lehetőséget nyit meg.

A vén *La Que Sabé* tulajdonképpen gyengéden megmetszi a maskulin erőt. Tudjuk, hogy a régi ágak lemerszése erősebbé teszi a fákot. Azt is tudjuk, hogy bizonyos növényeket bokrosabb, bujább növekedésre serkent, ha lecsipjük néhány rügyüket. Az animus növekedési és apadási ciklusa természetes dolog. Ez egy ősi folyamata. A nők időtlen idők óta így közelítenek a gondolatokhoz és azok külső megnyilvánulásaihoz. *A három aranyhajsziá* mesebeli öregasszonya újra megméri bennünket erre.

Mi hát a lényege a fókusz visszacszerzésének, a sólyom visszahívásának, a farkasokkal való száguldásnak? Így értünk el a torkolati vénához, így jutunk el életünk minden részének magjához és csontjához, mert ezek rejtik örömmünket, itt található Édenkertünk, ahol szabadon létezhetünk, kóborolhatunk, írhatunk, énekelhetünk, alkothatunk, ahol semmiől sem kell félnünk. Amikor a farkasok örömet vagy veszélyt éreznek, először mozdulatlaná válnak. Szoborszerű merevséggel összpontosítanak, hogy meglássák, meghallják, megérezzék, *mi van ott*.

Ezt kínálja számunkra a Természeti Asszony is: meg kell állnunk, figyelniünk, szimatolnunk, érezniünk és izlelnünk kell, összpontosítanunk kell, hogy megláthassuk, mi van előttünk. Így nyelhetjük vissza hangunkat, értékeinket, képzelőerőnket, tisztánlátásunkat, mérsékletet és az ősi női emlékezetet. És ez az összpontosítás és az alkotás eredménye. Ha elveszett a fókuszpontod, üjí csak nyugodtan. Öleld fel gondolatodat, és ringasd ide-oda. Tartsd meg egy részét, dobd el a többit, s önmagától megújul. Ennél többre nincs is szükség.

TIZENEGYEDIK FEJEZET

FORRÓSÁG: AZ ÁLDOTT SEXUALITÁS VISSZASZERZÉSE

A Szemérmetlen Istennők

Él egy teremtmény a női természet ősi avilágában. Ő érzéki természetűnk, és mint minden integráns lénynek, neki is megvan a természetes és tápláló ciklusai. Ez a lény olykor érdeklődő, kapcsolatteremtő, energikusan ugrádozó, olykor pedig tétlen. Érzékenyen reagál az érzékeinket érő hatásokra: a zenére, a mozgásra, ételre, italra, békére, nyugalomra, sötétségre.¹

Ez a női aspektus rejtja a forróságot. De nem a „Gyere, bébi, szemkedjünk” forróságát. Olyan ez, mint a néha nagy lánggal, néha kevesebb hévvel, ciklikusan égő, föld alatti tűz. Az innen sugárzó energia hatására viselkedik egy nő aszerint, hogy mit tart megfélemlőnek. Ez a forróság nem a szexuális izgalom állapota, hanem az érzékek olyan ébersége, amely magában foglalja a szexualitást is, de nem korlátozódik arra.

Sokat írhatnánk az érzéki női természet helyes és helytelen kihasználásáról, arról, hogy a nő is és mások is hogyan szíjják a természetes ritmus ellenében a tüzet, vagy hogy hogyan próbálják teljesen eloltani. Ehelyett azonban beszéljünk inkább arról az izzó, határozottan ősi aspektusról, amelynek heve a meleg jó érzésével tölt el bennünket. Az érzékiségnek ezt a megnyilvánulását a modern nők esetében vagy rövid úton elimítézik, vagy teljesen elhallgatják.

A női szexualitásnak van egy aspektusa, amit a régi korokban szent obszcenitásnak neveztek, de nem abban az értelemben, ahogyan ez a szó ma használatos, hanem az idő tájt ez szexuális tudást, bölcsességet jelentett. A feszitlen női szexualitás istennőinek hajdan kultusza volt. Ez nem lealacsonyítást jelentett, hanem a tudattalan olyan részreit jelezte meg, amelyek titokzatosak és feltérképezetlenek voltak (s mind a mai napig azok is maradtak).

Az áldott szexualitás, s különösen az egyik aspektusát jelentő obscenitás gondolata az ősi természet létfontosságú eleme. Az ősi női kultúrákban istennői voltak az obscenitásnak – akik ártatlan, mégis fortélyos érzékiségük miatt kapták nevüket. A mai nyelv, legalábbis az angol nyelv, mindenesetre megnehezíti dolgunkat, mert az „obscen istennőket” csakis vulgáris értelemben tudjuk elgondolni. Az *obscen* szó és egyéb, hozzá kapcsolódó szavak a következőket jelentik. Ezek után, gondolom, mindenki rájön, miért kényszerült titkos utakra az ennek az istennőnek való hódolás.

Nézzünk három szóárbeli meghatározást, s mindenki vonja le saját következtetéseit:

- *Tisztátlanság (dirty) (szemérmertelenség)*: a középangol nyelvben *dirty* valószínűleg az izlandi ürülék szóból származik. Később piszkor is jelenti; általános jelentése: föld, por stb., és *obscenitás*, amit különösen a trágárság megjelölésére használnak.
- *Piszkos beszéd (dirty word): obscenitás*, a mai nyelvhasználatban olyasminek a megjelölésére is használják, ami társadalmi vagy politikai értelemben népszerűlen vagy gyanús, amit sok esetben meg nem érdemelt kritika vagy becsmérlés vált ki, vagy az, hogy amit jelöl, nem illeszkedik a jelenlegi irányvonalba.
- *Obszcén*: héber eredetű szó, *Ob* azt jelenti: mágnus, varázslónő.

A becsmérlés szavai ezek, de őriz a világgkultúra olyan mesetörödékeket, amelyek számos tisztogatásnak álltak ellent. Ezekből megtudjuk, hogy az obscén egyáltalán nem vulgáris, hanem inkább olyan fantasztikus, természetes teremtményt jelöl, akinek látogatására mindannyian várunk, s akit a legszívesebben barátunknak mondanánk. Néhány évvel ezelőtt, amikor elkezdtem mesélni a *Szemérmelen Istennőről* szóló történetemet, a nők mosolyogtak, aztán nevettek az olyan valóságos és mitológiai nőalakok történeteire, akik a szexualitás, az érzékiség eszközkézzel rettek valamit érthetővé, enyhítették a szomorúságot, nevettek, hoztak helyre olyasmit, ami rossz irányt vet. Az is fontos, hogy hogyan kerültek a nők a nevetés küszöbére. Először is el kellett felejteniük minden olyan korábbi intést, hogy az ilyesmi nem illik hölgyekhez.

Sokszor láttam már, hogy a hölgyekhez illő viselkedés, a nem megfelelő helyzetben, inkább fojtogatja, semmint levegőhöz juttatja

a nőket. A nevetéshez először mélyet kell lélegezni, aztán gyorsan még egyet. A kinéziából és a Hakomihoz hasonló testterápiákból tudjuk, hogy a lélegeztetés az emóciók áramlását jelenti, s ha ezt nem akarjuk érezni, akkor inkább abbahagyjuk a lélegeztést vagy visszatarjuk lélegeztünket.

Ha nevetünk, akkor valóban lélegezünk, s miközben ezt tesszük, akkor talán tiltott érzéseink is támadhatnak. Milk lehetnek ezek az érzések? Kiderül, hogy ezek valójában nem is érzések, hanem az érzések megkönnyebbülési módjai, olykor orvosságai, amikor például visszafojtott könnyek vagy elfelejtett emlékek tömnek elő, vagy az érzéki személyiség láncai pattannak szét.

Megértemem, hogy az obscenitás istennőinek fontossága abban áll, hogy meg tudták lazítani azt, ami túl szoros volt, el tudták úzni a szomorúságot, olyan kedélyállapotot tudtak teremteni, ami valójában a testet, s nem az intellektust érintette, s tisztán tudták tartani ezeket az útvonalakat. A test nevet a coyote (prerifarkas)-történeteken, Tunnga apó? történeteire, Mae West sorraire és hasonlókon. Az obscén istennők segítségével az idegrendszerre és a belső szervekre jótékony hatású gyógyyszer járja át a testet.

Most elmesélek három történetet, amelyek ez utóbbi értelemben jelentik meg az obscén, s egyfajta szexuális/érzéki varázssal jótékonyan hatnak emócióinkra. Mindhárom mesét nőknek szóló tanulságos történetnek szánom. Kettő közülük az ókorból származik, egy pedig modern korunkból. A szemérmelen istennőkről szólnak. Azért nevezem így őket, mert oly sokáig kóboroltak az avilágban. A szó pozitív értelmében a psziché termékeny földjéhez, sarához és trágyájához, ahhoz a teremő anyaghoz tartoznak, amelyből minden művészet sarjad. A *Szemérmelen Istennők* valójában az Ősi Természet Asszony azon aspektusát képviselik, amely szexuális és szent egyben.

Baubó: A has-istennő

Van egy kifejező mondás: *Dice entre las piernas*, „A lába közül beszélek”. Az ilyen „láb-közül-jövő” történetek az egész világon megtalálhatók. Az egyik Baubóról szól, az ókori görög istennőről, aki úgynevezett „obscenitás istennő” volt. Vannak régi nevei is, mint például Lambé, s úgy tűnik, a görögök sokkal régebbi kultúráktól kapták alakját.

Emberemlékezet óta vannak a szent szexualitásnak és az Élet/Halál/Élet termékenységnek archeipális ősi istennői.

Egyetlen utalás van Baubóra az ókori időkől származó írásokban, ami azt a benyomást kelti, hogy kultuszát lerombolták, s maguk alá temették a különböző hódítások. Van egy olyan érzésem, hogy Európa és a Kelet erdő borította hegyei és erdei tavai mélyén valahol ott rejtőznek apró tárgyakkal, csontikonokkal reai templomai.³

Nem csoda hát, ha kevesen hallottak Baubóól, de mi már tudjuk, hogy egyetlen szilánkból is rekonstruálni lehet az egészet. Ez a szilánk pedig a kezünkben van, mert tudunk egy történetet, amelyben Baubó megjelenik. Ő az egyik legkedvesebb, leghuncuább teremtetés az Olimposz előkelőségei között. Most saját *cantadora*-változatom következik, mely a posztumariarchális kor görög mitológiájában és a Homéroszi himnuszokban⁴ fellelt ősrégi darabkára épül.

Démétérnek, a Földanyóknak volt egy gyönyörű lánya, akit Perszephonének hívtak. Egy nap kint játszott a szabadban, amikor csodálatos virágra bukkant. Kinyitotta kezét, hogy megismerhesse szírmait. Egyszer csak rácsodálni kezdett a föld, s óriási cikakokban meghasadt. A föld mélyéből megjelent Háadász, az Alvilág istene. Alakja hatalmasan magasodott négy lávontatva, fekete szekerén.

Megrugadta Perszephonét, hogy lerepült róla fényla és saruja, és bemelte szekerébe. Leféle, egészen a föld mélyébe hajította lovait. Perszephoné kiáltásai egyre elhalóbbá váltak, miközben a hasadék, amelyben elhűnt, szép lassan összezárult mögötte, mintha mi sem történt volna. Csend és letaposott virágok illata lebegett a tájon.

A lány kiáltása végigzengett a kőszilikon és felhőgyöngyök a tenger fenekéről. Démétér meghallotta a kövek sírását. Hallotta a víz panaszos hangját. Letépte fejéről koszorúját, fekete fátylat eresztett vállaira, s hatalmas madárként a föld fölé repült leánya után kutatóra, kiáltásra.

Aznap este egy barlang nyílásánál ült öregasszony elmesélte nővérnek, hogy a nap folyamán három kiáltást hallott; az egyik egy kétségbeesett fiatal hang volt, a másik panaszos hívás, a harmadik pedig síró anya hangja.

Perszephoné nem volt sehol, azért hát Démétér hónapokig tartó ővilt keresésbe kezdett, hogy megtalálja kedves gyermekét. Örgyögött és srt, síkhozott, és keresett, ábrizsgált mindent a föld felszínén, alatta és benne, begyelenét, haladt kanyargóit, de színe gyermekét nem találta sehol.

Égy hát ő, az államandó növekedés kutyjfe gyűszös kiáltással elérkezett a világ temetőjébe: „Haljátok meg! Haljátok meg!” Démétér átká miatt nem szülhetett gyermek, nem teremthetett búza a kenyérnek, virágok az ünnepeken, ágak a holtaknak. Minden elhervadt, nem adott népléleket a hiszáradt föld, a száraz mell.

Démétér többé nem furdott. Rubáit sár borította, hajja csapzottan lógott. Szépet emésztette a földalomb, de nem adta fel a harcot. Sok hiábavaló kérdés, könyörgés és sok kitérő után végül megpihent egy falm kutyjánál, olyan viadeken, ahol senki sem ismerte. Sajgó testét a két hűvös kőnek döntötte, amikor arra jött egy asszony, azaz valami asszonyféle. Ez az asszony ringó cipővel táncolt Démétér elé, mintha szívesenre kívánná fel testét, melletti vídánnan ugrándoztak. Amikor Démétér meglátta, nem tudott elfojtani egy halvány mosolyt.

A táncoló asszony valóban nagyon varázslatos volt, mert semmiféle feje nem volt, mellbimbói voltak a szemek, szeméremteste volt szája. S e kedves szájon át kis sikamlós történetekkel kezdte Démétért szórakoztatni. Démétér először moolygott, aztán kuncogott, s végül a hasa is remegett a nevetéstől. És boldogan nevette együtt Baubó, a Has-istennő, s Démétét a hatalmas Földanya istennő.

Ez a nevetés vezetett ki Démétért rosszkehebl, ez adta vissza energiáját, hogy folytathassa lánya keresését, ami végül is Baubó, Hekaté és a napisten, Héliosz segítségével sikerrel járt. Perszephoné visszatérhetett anyjához. Újra kívánt a világ, a föld és az asszonyok hasa.

Mindig is ezt a kis Baubót szerettem legjobban a görög mitológia istennői közül. Kétségtelen, hogy a neolitikum has-istennőinek alapján rajzolták meg, akiknek nem volt feje, néha még karja vagy lába sem. Kévéis lenne azt mondani, hogy termékenység-istennők voltak, mert ennél sokkal nagyobb volt a szerepük. Ők voltak az asszonybeszéd talizmánjai – azé a beszédé, melyet a nők soha, de soha el nem mondanának egy férfi előtt, ha csak nincs erre valami különleges okuk. Ezé a beszédé.

Az egész világon egyedülálló érzékenységeket és megnyilvánulásokat fejeznek ki; a melleket, és mindazt, ami azokban az érzékeny reteményekben, a vulva ajkain érezhető, ahol a nő olyasmit érez, amit mások talán el tudnak képzelni, de amit egyedül csak ő ismer. A hasat megremegetető nevetésnél pedig alig van egy nő számára jobb gyógy mód.

Mindig is úgy gondoltam, hogy a kávé traccsparti az együltt ősrégi nő rituáléjának maradványa, ez is éppúgy a belsőből, a „habból” jövő beszédet, az igazmondást, a féktelen nevetéseket, a felélénkült szolgálja, ami után azzal az érzéssel lehet hazamenni, hogy minden jobb lett.

Néha nehéz a férfiakat távozásra bírni, hogy a nők magukra maradhassanak. Tudom, hogy a régi időkben a nők ilyenkor „halászní” küldték a férfiakat. Ezt a fogást időtlen idők óta alkalmazták olyan esetekben, amikor egyedül vagy más nők társaságában akarnak maradni. A nők időnként vágnak a kimondottan női környezetre és hangulatra. Ez is természetes női ciklus.

Szép dolog a férfias energia. Sőt pompás, nagyszerű. De néha olyan, mint amikor túl sok Godiva csokoládét eszik az ember. A sok étés után napokig csak tiszta hideg vízre és forró húslevesre vágyunk, hogy inyünk megüszüljön. Meg kell ezt tennünk időnként.

Baubó, a has-istennő ezenkívül azt a furcsa gondolatot is sugallja, hogy egy kis obszcenitás megtörheti a depressziót. És való igaz, hogy van egy bizonyosfajta nevetés, amelyet a nők egymásnak mesélt történetei, ezek az izetlenség határát súroló sikanlós történetek fakasztanak... ezek kavariák fel a libidót. Ezek sztriják fel újra az élet utáni vágy tüzét. A has istennőjét, a hasat remegető nevetést keressük.

Sorolja hát mindenki gyógyszekszelétbe ezeket a „trágár történeteket”. Ezek a miniatűr mesék hatalmas gyógyítóerővel rendelkeznek. A mulatságos „trágár” történet nemcsak a depressziót képes elűzni, hanem egyenesen kivágja a harag fekete szívet, s a nő sokkal boldogabbnak érzi magát, mint előtte. Próbálja ki mindenki, s megájtja.

A Baubó-történet másik két aspektusáról itt most nem tudok sokkal többet mondani, tekintve, hogy ezeket kis csoportokban, kizárólag nők részvételével kell megbeszélni. Annnyit azonban mondhatok, hogy van másik aspektusa is. Baubó mellbimbóin át lát. Ez rejtelny a férfiak számára, a női csoport tagjai azonban lelkesen bólogatnak, mondván: „Pontosan tudom, mire gondolsz!”

A mellbimbókon át látás képessége nyilvánvalóan az érzékeléshz tartozik. A mellbimbók pszichikus szervek, reagálnak a hőmérsékletre, a félelemre, a haragra, a zajra. Éppolyan érzékszervek, mint a szemek. Ami pedig a „vulvából beszélés” illeti, szimbolikus értelemben azt jelenti, hogy a hang az igazság *prima materia*-jából, legelmeiből,

legőszintébb rétegekből, az életfontosságú *osbó* jön. Mi mást mondhatunk, mint hogy Baubó az anyai telérből, a mély bányából, szó szerint a mélységből beszél. A leányát kereső Démétér történetéből nem derül ki, mit is mesélt neki Baubó. De talán el tudjuk képzelni.

Coyote Dick

Szerintem Baubó a genitáljáról, ezekről a szép formájú adó-vető szervekről mesélt Démétérnek mulatságos történeteket. Ha ez így van, akkor bizonyára valami olyasmi is lehetett közöttük, mint az, amit néhány évvel ezelőt hallottam a nogalesi lakóközösségek gondnokától. Old Red volt a neve, s azt állította, hogy indián vér folyik ereiben.

Nem volt foga, s akkor már napok óta nem borotválkozott. Aranyos öreg feleségének, Willowdeannek csinos, bár kicsit „összetört” arca volt. Azt mesélte, hogy orrát egy mulatóhelyen kirobbant verekedésben törték össze. Három Cadillacük közül egyik sem volt használható. Az asszonynak volt egy chihuahua kutyája, akit a konyhában tartott. Old Red pedig az a fajta férfi volt, aki kalapban ül a végén.

Éppen mesegyűjtő úton voltam, s a telepen parkoltam le lakóköcsimát.

– Tudnak-e történeteket ezekről a részekről? – kérdeztem, s a vidékre, az országrészre gondoltam.

Old Red hamiskás mosollyal nézett feleségére, és provokálóan azt mondta:

- Elmesélem Coyote Dick történetét.⁵
- Red, nehogym meséld! Ne azt a történetet meséld!
- De elmesélem – mondta Old Red elrököltén. Willowdean kezére hajította fejét, és szinte az asztrálnak mondta:
 - Komolyan mondom, nehogym meséld.
 - De elmesélem, Willowdean.

Willowdean oldalát ült székén, kezével olyanformán takarva el szemét, mintha éppen most vakult volna meg.

Old Red pedig elmesélte a történetet, amelyet, elbeszélése szerint, „egy navajótól hallott, aki egy mexikóitól hallotta, akinek egy hopi mesélt”.

Élt egyszer egy Coyote Dick nevű fiú, aki a legokosabb és egyben a legostobbb volt, akivel életében találkozottam. (Mindig végigott valamire, s mindig becsapta az embereket, hogy elérje, amit akar. Amikor nem est tette, akkor aludt. Történt egy nap, hogy amíg Coyote Dick aludt, péniszé igencsak elunta magát, s elhatározta, hogy elmege szerencsét próbálni. Lengrott hát Coyote Dickről, és futásnak eredt az úton. Azaz, inkább ugrándozott, mert hogy csupán egy lába volt.

Ugrándozott hát nagy vidáman, s lengrándozott az útról, be az erdőbe, ahol – ő, jaji! – egyenesen egy csipős csalánbokorra ugrott.

– Jaji! – kiáltott. – Ó, jaji, segítéj! Segítéj!

A kiabálás felriasztotta Coyote Dicket, s amikor mahánygálhoz nyúlt, hogy a szokásos mozdulattal elindítsa szárnyerését, megrémült: nem volt ott semmi! Coyote Dick végigfutott az úton, kezével lába között fogva, mikor végre megtalálta péniszét, az elképzeltetől legnagyobb pádban. Lehajolt, és óvatossá felmérte kalamahánygó testrészét, megpakolta, megnyugtatta, s visszatért a helyére.

Old Red eszeveszett nevetésbe kezdett, amitől köhögési roham tört rá, szeme forgott.

– Ez a jó öreg Coyote Dick története.

Willowdean dorgáló hangon megszólalt.

– A befejezést meg hagyta.

– Mitfele befejezést? Már elmondtam a befejezést is – méltatlankodott Old Red.

– A történet végét nem mesélted el, te vén trottyos.

– Hát ha olyan jól tudod, mondd el tel!

Csengettek, és ő felállt nyilkorgó székből. Willowdean rátnézett, és szeme szikrázott.

– A mese végén van a tanulság.

Ebben a percben Baubó kerítetre hatalmába, mert kuncogni kezdett, aztán kipukkadott belőle a nevetés, míg végül úgy hahorázott, hogy még a hasa is remegett, potyogtak a könnyei, s eltartott két percig, mire el tudta mondani az utolsó két mondatot, s azt is úgy, hogy minden szót kétszer, háromszor ismételt a nagy nevetés miatt.

– Az a tanulság, hogy a csalánról, még ha kimászott is belőle Coyote Dick, örült módra viszkereit azután fityrköse, amíg csak élt. Ezért állkódnak a férfiak a nők körül, és ezért dörgőölnének hozzájuk azzal

a „viszkereit” nézéssel a szemükben. Az a fityrkös azóta viszkert, amióta réges-régen először elfurott.

Nem tudom, mi tört akkor belém, de csak tiltem ott Willowdeannel a konyhában, visítva nevetünk, az aszalt csapkodtuk. Azóta valahányzor eszembe jut ez az élmény, mindig egy nagy harapás tornára emlékeztet.

Szerintem Baubó ilyen történeteket mesélt. Minden olyasmi beletartozik repertoárjába, ami a nőket hasonló féltrelen, mandulákart mutogató, mellet rengető nevetésre ingerli. Van a „szexuális” nevetésben valami, ami különöbözők a szeldebb nevetésektől. Valószínű, hogy a psziché legmesszebbre nyúló, legmélyebb részeibe ér le, mindent meglazít, a csontokon járszik, csodálatos érzést áraszt szét a testben. Az örömmel ez az ősrégi formája beletartozik minden nő pszichikus repertoárjába. Az áldott és az érzéki/szexuális egymás mellett élnek a pszichében, mert mindegyiküket a csodálkozásnak, valami olyasminak az érzete hívja életre, amit testünk fizikai útjain, és nem szellemünk közvetítésével élünk meg, ami, legyen az egy csók, egy látvány, egy hasnemterő nevetés, vagy bármi, ami egy percre vagy örökre megváltoztat, megráz bennünket, felvisz a csúcsra, kismíjja vonásainkat, tánclepedésre, fityörészésre, életteli kitörésre kézzret bennünket.

Az áldortban, az obszcénban, a szexuálisban mindig ott leselkedik valami ősi, a halk nevetés rövid futama vagy a vénasszonynevetés, a ziháló nevetés vagy a vad, állati nevetés, vagy a zongorafutamszerű trillázás. A nevetés a női szexuális rejtetet oldala; fizikai, elemi, szenvedélyes, életet adó és ezáltal serkentő. Ennek a szexuálisnak, a genitális izgalommal ellentétben, nincs célja. Ez a pillanat örömenek szexuálisra, olyan igazi érzéki szerelem, ami szabadon szárnyal, és saját energiája szerint éled fel, hal le s éled újra. Áldort, mert gyógyító. Érzéki, mert feléleszti a testet és az emóciókat. Szexuális, mert izgató és az öröm hullámainat sodorja. Nem egydimenziós, mert a nevetésben az ember másokkal is osztozik. Ez a nő legősibb szexuálisra.

Most pillantsunk be a női történetek és a Szemérmetlen Istennők egy másik zugába. Ezt még gyermekként hallottam. Bámulatos, hogy a gyerekek mennyi mindent meghallanak, amiről a felnőttek úgy hiszik, rejtve marad.

A ruandai utazás

Úgy tizenkét éves lehettem, s a Big Bass tó mellett laktunk fenn, Michiganben. Családom nőtagjai, anyám és nagynéném, miután megfőzték a negyvenszemélyes ebédet, néha kifektütek a napra, hogy boldog semmittevés közepette beszélgessenek, tréfálkozzanak. A férfiak „halásznak” – ami azt jelentette, hogy valahol múltatták az időt, vicceket meséltek és nagyon jól érezték magukat. Én valahol az assonyok körüli játszóterem.

Egyszer csak sikoltásokat hallottam. Riadtan odarohantam hozzájuk, s láttam, hogy nem fájdalom miatt sírnak. Mindegyikük nevette, s egyik nénikém a sikoltozó nevetés szünetében azt ismételtette, „... betakartrák az arcukat... betakartrák az arcukat!” S ez a ritokzatos néhány szó újabb és újabb nevetéshamokat indított el.

Hosszú, hosszú ideig sikoltoztak, kapkodtak a levegőt, s újra sikoltoztak a nevetéstől. Egyik nénikém öleben egy képes újság feküdt. Sokkal később, amikor már mindannyian szunyókáltak, elcsentem a képes újságot az alvó asszony kezéből, elnyúltam a napon, s ketek szemekkel olvadni kezdtem. A lap egy második világháború idejéről származó történetről volt nyírva, s ez állt benne:

Eisenhower tábornok Ruandában állomásozó csapatainál tett látogatást. (Lehetett volna Borneo is és akár MacArthur tábornok is, olyan keveset jelentett nekem akkor ezek a nevek.) A kormányzó azt akarta, hogy az összes bennszínlott asszony felkarakozzék a földet két oldalán, és élyenzéssel üdvözlője az ann elhaladó Eisenhowerert. Az egyetlen problémája az volt, hogy ezek az asszonyok soha nem viseltek semmiféle ruházatot, csak egy nyakéket és derékukon néha egy keskeny szíjat.

Hat ez úgy nem lesz jó. Odaháttra hát a kormányzó a törzsi vezetőjét, és elmondta neki, mi a helyzet.

– Nem aggódni – mondta a törzsfőnök. Ha a kormányzó elhúld hozzájuk néhány tucait szoknyát és blúzt, akkor lesz ná gonddja, hogy az asszonyok most kivételesen szépen felöltözzenek. S a kormányzó, a helyi misszionáriusok segítségével eleget is tett a kérésnek.

A nagy esemény napján azonban, ahgy néhány perccel azelőtt, hogy Eisenhower elindult asszójával a földön, kiderült, hogy az asszonyok ugyan körtés-szótudóan magukra öltötték a szoknyákat, de a blúzok annyira nem készítették

nekik, hogy mind ottbon hagyták. Ott álltak hát az asszonyok az út két oldalán szép szoknyákban, fejelen mellekkel, sőt mindenféle alsonmú nélkül.

A kormányzót csaknem megütötte a guta, amikor ezt megtudta, s ahhoz a törzsfőnököt hitra, aki azonban biztosította afélől, hogy az asszonyok vezetője megígérte, hogy mind eltakarják mellüket, amikor a tábornok elhalad előttük.

– Biztos, hogy úgy lesz? – hívóított a kormányzó.

– Nagyon, nagyon biztos – mondta a törzsi vezetője.

Nem volt már idő a vitára, s csak találgathattuk, hogy mi lehetett Eisenhower tábornok reakciója, amikor asszójából azt látta, hogy egyik mezelen mellű nő a másik után emeli fel szoknyája szejelyét, hogy eltakarija vele arcát.

Ort fektüdtem a napon, s fuldokoltam a nevetéstől. Ennél mókásabb történetet azelőtt sosem hallottam. Csodálatos, felpeszditő történet volt. De ösztönösen tudtam, ez tiltott dolog volt, ezért évekig nem is szóltam róla senkinek. És amikor nehéz idők járnak, amikor nagy a feszültség, mint régen az egyetemi vizsgák előtt, csak a ruandai nők-re gondolok, akik arcuk elé emelik a szoknyáikat, és mi más tennének, nevenek mögötte. Olyankor én is nevetek, és nagyon öszeszedtemk, erősnék és e világinak érzem magam.

Nem vitás, hogy a közös nevetésnek és a tréfálkozásnak ez a másik áldása. Mindez gyógyírként, erősítőként hat a megpróbáltatások közepete. Igazi, hamisítatlan „trágár” mulatság. El tudjuk-e képzelní áldottnak a sexualitást és a metészséget? Igen, különösen, ha gyógyírt jelentenek. Jung feljegyezte, hogy ha valaki sexualis problémával keresse fel rendelőjében, akkor gyakran kiderült, hogy az igazi probléma szellemi vagy lelki eredetű. Amikor viszont lelki problémákról beszélt egy beteg, akkor az sokszor bizonyult sexualis természetűnek.

A sexualitás, ebben az értelemben, a szellem orvosságaként használható, s mint ilyen, áldott. Ha a sexualis nevetés gyógyít, akkor áldást hordoz. És áldott minden, ami a gyógyító nevetést kiváltja, bármí legyen is az. Az a nevetés, ami anélkül gyógyít, hogy bármí is sértené, amitől megkönnyebbültünk, ami újra rendez, ami megerősíti az erőt és a hatalmat, az egészséges nevetés. Áldott az a nevetés, amitől az emberek boldogok, elevenek, örülnek, hogy itt lehetnek, jobban figyelnek a szereterre, erősz emeli őket magasba, amitől szomorúságuk elszáll és megszűnik haragjuk. Áldott az, amitől nagyobbakká, jobbakká, adakozóbbakká, érzékenyebbé válunk.

A zaboláltan Természei Asszony archetípusában tágas hely jut a Szemérmelen Istennők természetének. Az ősi természetben nem válik el egymástól az áldott és a mérész, az áldott és a szexuális, hanem úgy élnek ezek együtt, mint elképzelésem szerint egy csoport vénasszony, akik csak arra várnak az út mentén, hogy melléjük érjünk. Ott vannak pszichénkben, azt várják, hogy arra járjunk, s közben egymásnak mesélik történeteiket, s úgy nevenek, mint a kutyák.

TIZENKETTEDIK FEJEZET

A TERÜLET KIJELÖLÉSE: A HARAG ÉS A MEGBOCSÁTÁS HATÁRAI

Az örvös medve fehér szőrszála

A Természei Asszony irányításával visszaszerezzük azt, ami ősi, ősrövis és szenvedélyes. Ha életünkben az övé tükröződött, akkor öszfoglottan tevékenykedünk. Vagy ha ezt még nem tudjuk, akkor megtanuljuk. Megpróbáljuk elgondolásainkat a világ felé kinyitvántani. Visszaszerezzük fókuszpontunkat, ha elvesztettük, odafigyelünk saját ritmusainkra, közelebb húzódunk az ezekkel az ősi és hozzánk tartozó ritmusokkal harmonizáló barátokhoz és társakhoz. Olyan kapcsolatok teremtünk, amelyek táplálják alkotó és ösztönös életünket. Mi is igyekszünk másokat táplálni. És ha szükséges, megantújuk fogékony társainkat is a természetes, ősi ritmusokra.

Van azonban a dolgok urálásának egy másik aspektusa is, és ez pedig annak kezelését jelenti, amit női haragnak nevezünk. Ki kell engednünk ezt a haragot. Amikor egy nő emlékezetébe idézi haragja okát, úgy érzi, sosem hagyja abba fogai csikorgatását. Furcsa, de vágyunk arra, hogy kiadjuk haragunkat, mert szorongunk miatta és károsnak érezzük. Hamar túl akarunk lenni rajta.

De elfojtani nem szabad. Ez olyan volna, mintha vészonszákbán akarnánk tüzet vinni. Az sem jó, ha magunkat vagy másét égünk meg vele. Itt állunk hát ezzel az erőteljes emócióval, mely mintha hívatanul tört volna ránk. Olyan, mint a mérgező hulladék: ott hever, nem kell senkinek, csak hogy kevés hely van, ahová elszállíthatnánk. Messzire kell utaznunk, mire megfelelő temetőhelyet találunk számára. A japán *Tsukina Waguma*, *Az örvös medve fehér szőrszála* című mese segíthet ebben az ügyben némiképp eligazodni. Ezt a történetet I. Sagara hadnagy mesélte nekem, aki második világháborús veterán, s évekkel ezelőtt az Illinoisban lévő Hines Veteran's Assisntant Hospital betege volt.

Élt egyszer egy fiatal nő, aki egy illatos fenyőerdőben lakott. Férje, mivel egy háborúban harcolt, sok évet töltött távol otthonától. Amikor végre elbocsátották, furcsa szokásokkal tért haza. Nem volt hajlandó belépni a házba, mondván, hogy csak köveken tud aludni. Nagyon magának való volt, éjjelet, nappalát az erdőben töltötte.

Pedig fiatal felesége izgatottan várta rá, amióta megtudta, hogy férje végre hazajött, főzött és várta, várta és főzött, s izletekbenél izletekbe éteket készített hazatérő férje számára: tojást, háromfejű halat, háromfejű tengeri gyémáncsőt, pirospaprikával hintett rizst és nagy, narancssárga gyömlőket.

Felénk mosolygva vitte az ételeket az erdőbe, letérdelt hadviselő férje mellé, és kindogatta az izletes és szép ételéből. Ő azonban félgyórt és félhátja tálcáit. A tojra kiömlött, a halak a levegőbe repültek, a tengeri gyémáncs és a rizs a porba hullott, s a szép garnélarékok végiggyurultak az ösvényen.

– Hagyj béken – ordította, és hátra fordított feleségének. Olyan düh kettőre hatalmába, hogy felesége megremült tőle. Végül kétségbeesésében elment a karnászó gyógyítássonnyhoz, akit a fála mellett lakott egy barlangban.

– A férjem súlyosan megsejtít a háborúban – mondta az asszony. – Szintelenül őryöng, és nem eszik semmit. Az erdőben él, és nem akar nelem lakni, mint azelőtt. Tudas-e olyan szert, amittl megint olyan kedves és gyengéd les, mint azelőtt?

– Tudok rajta segíteni – mondta a gyógyító – de egy különleges dolgom van ehhez szükségem. Csak az a baj, hogy nincs itt hon egy szál sem az örös mebbe szőrfől, fel kell hát menned a hegyre, meg kell keresned a fekete mehet, és el kell hoznod egy szálát a torkán lévő fehér féléből. Akkor megkaphatod, amit kérsz, s az életed megint jó lesz.

Sok asszony elszüggelt volna a feladat hallatán. Sokan úgy gondolták volna, hogy végre sem lehet hajítani. Nem így ez az asszony, mert ő igazán szerette.

– Nagyon halás vagyok – mondta. – Olyan jó, hogy mégis lehet tenni valamit.

Felkészült hát az útra, s másnap reggel elindult a hegyhez. „Arigato zaisjó”, kosszönötte éneklve a hegyet, ami valami olyasmit jelent, hogy „Kosszön, hogy megengeded, hogy felmásszak testre.”

Először az alacsonyabb dombokon kelt át, ahol cipőnyi köveken léphet. Hamarosan egy erdős fennsíkhoz érkezett. A fák ágai, csillagformájú leveleikkel függönyként omlottak alá. „Arigato zaisjó”, hangzott fel újra az ének,

amivel az asszony most megkosszönötte a fát, hogy felmeheték sírú hajúkat, s imbehetett alattuk. Így kelt át az erdőn, majd újra a hegy oldalán kellett kopaszodnia.

Most már nehezebbé vált az út. Tuskes virágok kapirak bele kimonója aljába, eles kövek hasították fel gyenge kezét. Különös, sötét madarak repültek fel alkonyatkor, s nagyon megremítették. Tudta, hogy ők a muen-borok, a magányos holtak szellemei, és hozzájuk is énekel, „Rokonok leszek. Pihenést hozok számotokra.”

Továbbmászott, mert szívében szeretet élt. Addig mászott, míg meg nem pillantotta a haras csúcsot. Lábai hamarosan átmehecsedtek és fázniak, de ő csak egyre magababtra mászott, mert olyan asszony volt, aki szerette. Vihar kerekelt és hó szobogott szemébe, fülébe. Már nem is látott, de egyre csak mászott felfelé. S amikor elült a hócsés, felhangzott az asszony éneke, „Arigato zaisjó”, kosszönötte a szelenek, hogy nem bántják már tovább.

Egy kicsiny barlangban bízta meg magát, ahová teste alig fér be. Hozott ugyan magával élehet, de nem eret. Levelebbe takarozott, s elaludt. Nyugodt regghe ébredt, itt-ott még apró zöld növények is kikanálkáltak a hó alól.

– Most pedig lássuk az örös mehet – gondolta.

Egész nap keresett, s szüntelenkor amikor nagy üvöltéshalmokat látott, tudta, nem kell továbbmennie. Hatalmas, fekete mebbe imbolyg alakja tint fel a hófolyón át, maga mögött hagyva muncsainak nyomait. Az örös mebbe étkelen üvöltéssel belépett barlangjába. Az asszony bevált birtójában, és egy alnybe tette az ételt, amit magával hozott. A barlang nyílása mellé tette az alnyt, maga pedig rejtekhelyre furott. A mebbe megérezte az étel illatát, és imbohogva megjelent a barlang nyílásában. Olyan hangosan üvöltött, hogy a kisebb kövek megremegtek. Körbejárta az ételt, bele-beleszimatolt a levegőbe, aztán egy falással eltüntetette, ami a tállan volt. A hatalmas állat akkor megfordult, és eltűnt barlangjában.

A körekező este az asszony ugyanezt tette, étellel töltötte meg az alnyt, am ezittal nem bírja el kis odájában, hanem félúton megállt. A mebbe megérezte az étel illatát, felbukkant barlangjából, s alkorát üvöltött, hogy a csillagok is megremegtek az égen. Körbejárta, ómarosan beleszimatolt a levegőbe, végül aztán lenyerte az ételt, és behúzódt barlangjába. Így tartott ez sok éjszakán keresztül, míg nem egy este az asszony összeszedte bátorságát, és a barlang közelebb maradt.

Megint kiette az ételt, és a nyíláshoz állt. Amikor a mebbe, most már sokkal szerint, felbukkant az étel illatára, nemcsak az alnyt pillantotta meg,

hanem két kicsiny emberi lábat is. Felfordította fejét, és akkorát ordított, hogy az asszony csontjai összezörrentek.

A gyenge teremés remegett, de nem mozdult. A medve hátsó lábira emelkedett, összecattintotta állkapcsát, és akkorát ordított, hogy az asszony megpillanthatta vörösarva szájpallását, mégsem futott el. A medve egyre csak ordított, kinyújtotta manuszait az asszony felé, éles körmei megannyi késpengéként meredeztek feje fölött. Az asszony úgy remegett, mint nyarban a falevél, mégis ott maradt, ahol volt.

– Szépen kérlek, kedves medve – könyörgött –, azért jöttem erre a messi vidékre, mert gyögyírt keresek a fényem bájára.

A medve leeresztette a fölétre manuszait, hogy csakugy fűcskét a hó szeretsét, és az asszony riadt arcára nézett. Egy pillanatra úgy tűnt az asszonynak, hogy egész hegyomlatokat, völgyeket, folyókat és fahatkat pillant meg a mantrást-örög szemében. Mélységes nyugalom szállta meg, s remegése is megszűnt. – Kedves medve, én ettelek napokon át. Kaplathok téled cserébe egyetlen szőrszálat torkodat feőd bolksarló alaki szőrödől?

A medve állt, és azon gondolkodott, hogy milyen finom falat lehet ez a kis asszony. Hirtelen mégis a szemlőn érzése kerekedett benne felül.

– Igaz, ami igaz – mondta, s manuszait megint az asszony feje fölét tartotta – jó voltál hozsám. Adok neked egy szőrszálat. De nagyon gyorsan tépd ki, aztán hagyd el ezt a helyet, s tégy vissza térdhez.

Azzal felmehet hatalmas fejt, s láthatóvá vált a torkát borító baldforma, s az is, hogy hogyan liktet mellasa minden szőrdobbanásra. Az asszony a medve nyakára tette egyik kezét, a másikkal pedig megragadott egy csillagó fehér szőrszálat. Gyorsan kirántotta. A medve hátrahőkölött s felkiáltott, mintha megsebesült volna. Ez a fájdalom végül némi bosszús szőrtőlődésben emészett ki.

– Köszönöm, medve, nagyon köszönöm – hajlongott az asszony. De a medve csak morgott, és elreplegett egyet. Értelmelen szánakat ordított a nő felé, melyeket azonban, úgy érezte, mináig is ismert. Megfordult, s olyan gyorsan futott le a hegyről, amilyen gyorsan csak tudott. Rohant a csillaglenyű fűtágnál alatt. S végig az úton azt kiabálta, „Arigato zaisisó”, köszöntül a fűnek, amiózt fűrehojtották ágaitak. Átkudakosít a cipő formájú kövcken is, s itt is azt kiabálta, „Arigato zaisisó”, úgy köszöme meg a hegynek, hogy felhúskolant testére.

Megtehozott ruhájában, kocos hajjal, sáros arccal lerohant a fahoz vezető lépcsőn, végigfutott a földaton, keresztül a falun, s meg sem állt a barlangjü, ahol az öreg kuruzsló üldögélt, tízét dicszerve.

– Itt van! Megtaláltam! Elhoztam! megszerestem az örös medve szőrszálat – kiabálta a fiatalasszony.

– Nagyon jól van – mondta mosolygva a gyögyítáasszony. Közel hajolt, ábrétt a hófehér szőrszálat, és a fény felé tartotta. Egyik öreg kezével a szőrszálat silyt mérgette, másikkal a hosszát, és felkiáltott:

– Igen! Ez tényleg az örös medve szőrszála.

Elkor hirtelen megfordult, s egyenesen a tűz közepébe vetette a szőrszálat, ahol az összekunkorodott, s élénk narancsszínű lánggal éltamvadt.

– Mit tettél? – síkoltott az asszony.

– Nyugodj meg. Minden renáben van – mondta a gyögyítáasszony. – Emlékszel minden lépésedre, ami felfelé vitt a hegyen? Emlékszel minden mozdulatra, amivel a medve bizalmát elnyerted? Emlékszel még, mit láttál, mit hallottál és mit érezteél?

– Igen – mondta az asszony. – Mindevre emlékszem.

– Akkor most menj haza – mosolygott rá a vén kuruzsló gyengéden –, és ezzel a tudással, minázzal, amit megértettél, járd végig ugyanezt az utat, s élresz fényedhez.

A harag mint tanító

A mese központi motívuma a világon mindenhol megtalálható. Egyeszt a nő az, aki megjárja az utat, máskor a férfi. A megtaláláandó mágikus dolog néha egy szempilla, egy orrlyukban lévő szőrszál, máskor egy fóg vagy valami hasonló. A motívum változatai megtalálhatók Koreában, Németországban és az Urál vidékén is. Kinában a tigrishez kell elmenni. Japánban néha a medvéhez, mint történetünkben is, néha a rókához. Oroszországban a medve szakállából kell a mese hősének egy szőrszálat hazavinni. Van olyan változat is, amely szerint magának Baba Jagának az álláról kell megszerezni a szőrszálat.

Az örös medve-történet, mint e könyv számos más története is, abba a kategóriába tartozik, melyet én „kulcslyuk-történetnek” nevezek. Az ilyen kulcslyuk-történetek, a felszíni tartalmi jegyeken túl rejtett, gyógyító struktúráikba és mélyebb értelmeikbe is bepillantást engednek. Ennek a mesének a tartalma az, hogy a türelem legyőzi a haragot, de ennél nagyobb horderejű az az üzenet, mely arról szól, mit kell egy nőnek azért tennie, hogy visszaállítsa pszichéje rendjét, s szálal meggyógyítsa a haragos ént.

